

ЗЕЛЕНА КНИГА

РЕГУЛЮВАННЯ ПРИЄДНАННЯ ДО ІНЖЕНЕРНИХ МЕРЕЖ

ПРЯМУЄМО
РАЗОМ

EU4Business

FORBIZ

Створення кращого
бізнес-середовища

BRDO

Офіс ефективного
регулювання

Листопад-2020

ОФІС ЕФЕКТИВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

office@brdo.com.ua, +38 (094) 832 49 12
вул. Григорія Сковороди, 21/16, блок В
www.brdo.com.ua

Офіс ефективного регулювання BRDO було засновано в листопаді 2015 року, задля сприяння створенню ефективного регулювання і поліпшення економічних свобод в Україні (з пріоритетом для малого/середнього бізнесу). Саме з цією метою ми реалізуємо інклюзивний та відкритий процес оптимізації регуляторних відносин на ринках паливно-енергетичного комплексу та житлово-комунального господарства, який призведе до взаємної довіри та партнерства держави й бізнесу.

Документ підготовлено експертами Офісу ефективного регулювання

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

ПРЕДСТАВНИКИ ОФІСУ ЕФЕКТИВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ: Дорогань О.Д., Кравцова О.В., Корнєєва Ю.В., Загарій В.П.

АВТОРСЬКИЙ КОЛЕКТИВ:

КЕРІВНИК СЕКТОРУ ЕНЕРГЕТИКА: Зоркін А.В.

ГРУПА ЕКСПЕРТІВ ОФІСУ ЕФЕКТИВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ: Боргун Т.С. Кикоть К.В., Москаленко Ю.Ю.

СКОРОЧЕННЯ

АМКУ — Антимонопольний комітет України

ГРМ — газорозподільна система

ГТС — газотранспортна система України

Держенергонагляд — Державна інспекція енергетичного нагляду України

Держстат — Державна служба статистики України

КМУ — Кабінет Міністрів України

Міненерго — Міністерство енергетики України

Мінрегіон — Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України

НКРЕКП, Регулятор — Національна комісія, що здійснює державне регулювання в сферах енергетики та комунальних послуг

ОСП — оператор системи передачі

ОСР — оператор системи розподілу

ТЕО — техніко-економічним обґрунтування

ТУ — технічні умови

ЗМІСТ

СКОРОЧЕННЯ	3
ПЕРЕДМОВА	6
РЕЗЮМЕ	7
ВСТУП	8
РОЗДІЛ І. ОГЛЯД ТА АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВСТВА, ЩО ВРЕГУЛЬОВУЄ ПРИЄДНАННЯ ДО ІНЖЕНЕРНИХ МЕРЕЖ	15
1. ПРИЄДНАННЯ ДО ЕЛЕКТРИЧНИХ МЕРЕЖ	15
1.1. Нормативно-правове регулювання приєднання	15
1.2. Процедура надання послуги приєднання	17
1.2.1. Надання послуги зі стандартного приєднання	17
1.2.2. Надання послуги з нестандартного приєднання «під ключ» або нестандартного приєднання з проектуванням лінійної частини приєднання замовником	18
1.2.3. Надання послуги приєднання до системи передачі	19
1.2.4. Особливості приєднання до електричних мереж основних споживачів	20
1.3. Заява про приєднання	22
1.4. Плата за приєднання	23
1.5. Технічні умови	24
1.6. Строки виконання робіт	25
1.7. Оскарження протиправних дій та бездіяльності оператора під час розгляду заяв про приєднання	27
1.7.1. У разі приєднання до системи розподілу	27
1.7.2. У разі приєднання до системи передачі	29
2. ПРИЄДНАННЯ ДО ГАЗОВИХ МЕРЕЖ	31
2.1. Нормативно-правове регулювання приєднання	31
2.2. Процедура надання послуги приєднання	33
2.2.1. Надання послуги зі стандартного приєднання до газорозподільної системи	34
2.2.2. Надання послуги з нестандартного приєднання до газорозподільної системи	37
2.2.3. Надання послуги з нестандартного приєднання до газотранспортної системи	40
2.3. Заява про приєднання	44
2.4. Плата за приєднання	45
2.4.1. Визначення плати за приєднання, що є стандартним	45
2.4.2. Визначення плати за приєднання, що є нестандартним	46
2.4.3. Визначення вартості окремих послуг (робіт), що пов'язані з приєднанням та поточною діяльністю оператора газотранспортної або газорозподільної системи	48
2.5. Технічні умови приєднання	50
2.6. Строки виконання приєднання	53
2.7. Оскарження протиправних дій та бездіяльності оператора газотранспортної/газорозподільної системи під час розгляду заяв про приєднання	54
2.7.1. Оскарження до Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг	54
3. ПРИЄДНАННЯ ДО ТЕПЛОВИХ МЕРЕЖ	56
3.1. Нормативно-правове регулювання приєднання	56
3.2. Процедура надання послуги з приєднання до теплових мереж	58
3.3. Заява на приєднання	60
3.4. Плата на приєднання	62
3.5. Технічні умови на приєднання	63
3.6. Строки виконання приєднання	67
3.7. Оскарження протиправних дій та бездіяльності під час приєднання до теплових мереж	68
3.7.1. Повноваження Державної інспекції енергетичного нагляду України	68
3.7.2. Повноваження Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг	70
3.7.4. Повноваження обласних та Київської міської державної адміністрацій	72

4. ПРИЄДНАННЯ ДО МЕРЕЖ ЦЕНТРАЛІЗОВАНОГО ВОДОПОСТАЧАННЯ ТА ВОДОВІДВЕДЕННЯ	74
4.1. Нормативно-правове регулювання приєднання	74
4.2. Процедура надання послуги з приєднання до систем централізованого питного водопостачання та водовідведення	81
4.3. Заява на приєднання	84
4.4. Плата за приєднання	86
4.5. Технічні умови на приєднання	88
4.6. Строки виконання приєднання	91
4.7. Оскарження протиправних дій та бездіяльності під час приєднання до теплових мереж	93
4.7.1. Повноваження Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг	93
4.7.2. Повноваження обласних та Київської міської державної адміністрацій	95
5. ОСКАРЖЕННЯ ЗЛОВЖИВАННЯ МОНОПОЛЬНИМ СТАНОВИЩЕМ НА РИНКУ ДО АНТИМОНОПОЛЬНОГО КОМІТЕТУ УКРАЇНИ	97
5.1. У разі приєднання до електричних мереж	99
5.2. У разі приєднання до газових мереж	99
5.3. У разі приєднання до теплових мереж	100
5.4. У разі приєднання до мереж централізованого водопостачання та водовідведення	101
6. ПОВНОВАЖЕННЯ ОРГАНІВ З ПИТАНЬ ДЕРЖАВНОГО АРХІТЕКТУРНО-БУДІВЕЛЬНОГО КОНТРОЛЮ СТОСОВНО ВІЯВЛЕННЯ ТА ПРИПИНЕННЯ ПОРУШЕНЬ З ПИТАНЬ ПРИЄДНАННЯ ДО ІНЖЕНЕРНИХ МЕРЕЖ	102

РОЗДІЛ II. ВИСНОВКИ СТОСОВНО ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПИТАНЬ ПРИЄДНАННЯ ДО ІНЖЕНЕРНИХ МЕРЕЖ ТА ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ЇХ ВИРІШЕННЯ

1. ЕЛЕКТРОПОСТАЧАННЯ	104
2. ГАЗОПОСТАЧАННЯ	107
3. ТЕПЛОПОСТАЧАННЯ	110
4. ЦЕНТРАЛІЗОВАНЕ ВОДОПОСТАЧАННЯ ТА ВОДОВІДВЕДЕННЯ	115

РОЗДІЛ III. ВІЯВЛЕНІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРИЄДНАННЯ ДО ІНЖЕНЕРНИХ МЕРЕЖ ТА ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ЇХ ВИРІШЕННЯ

1. ПРИЄДНАННЯ ДО ЕЛЕКТРИЧНИХ МЕРЕЖ	118
1.1. Поділ приєднання на стандартне і нестандартне	118
1.2. Відведення земельних ділянок	118
1.3. Строк виконання приєднання	119
1.4. Технічні умови	120
1.5. Електронний кабінет замовника	121
2. ПРИЄДНАННЯ ДО ГАЗОВИХ МЕРЕЖ	122
2.1. Поділ приєднання на стандартне і нестандартне	122
2.2. Визначення плати за приєднання	123
2.3. Відведення земельних ділянок	127
2.4. Технічні умови на приєднання	128
2.5. Електронний документообіг	130
2.6. Порухення під час приєднань	130
3. ПРИЄДНАННЯ ДО ТЕПЛОВИХ МЕРЕЖ	132
3.1. Визначення процедури приєднання	132
3.2. Визначення плати за приєднання	133
3.3. Строк виконання приєднання	136
3.4. Порухення під час приєднань	138
4. ПРИЄДНАННЯ ДО МЕРЕЖ ЦЕНТРАЛІЗОВАНОГО ВОДОПОСТАЧАННЯ ТА ВОДОВІДВЕДЕННЯ	139
4.1. Визначення процедури приєднання	139
4.2. Строк виконання приєднання	143
4.3. Електронний кабінет замовника	143
4.4. Визначення плати за приєднання	144
4.5. Технічні умови на приєднання	145
4.6. Порухення під час приєднань	145

ПЕРЕДМОВА

Підготовка та публікація Зелених книг є поширеною практикою стимулювання і організації професійних дискусій щодо актуальних проблем і шляхів їх вирішення. Як правило, публікація Зеленої книги з певної проблематики є передумовою наступного етапу — розробки документу, в якому формуються основи державної політики, спрямованої на розв’язання виявлених проблем.

Передумовою створення цієї книги стали наступні чинники:

- 1) низька позиція України в рейтингу «Doing Business»;
- 2) необхідність підвищувати конкурентоспроможність та інвестиційну привабливість України;
- 3) спрощення приєднання до інженерних мереж позитивно вплине на розвиток ряду галузей, в тому числі енергетики, будівництва та житлово-комунальне господарства.

Дослідження спрямоване на пошук недоліків у законодавстві, що регулює приєднання до інженерних мереж та ймовірних шляхів їх усунення, впровадження більш прозорих та ефективних процесів.

Правильне та повне усвідомлення цієї проблематики дозволить системно підійти до реформування системи державного регулювання, прибрати невиправдані бар’єри, оптимізувати процедури, виправити помилково чи надмірно застосоване регулювання, імплементувати кращі світові практики. Результатом впровадження запропонованих підходів до розв’язання проблем стане розвиток виробництва енергії та лінійних інженерних споруд, збільшення інвестицій до інфраструктурних проєктів, промислового та цивільного будівництва, призведе до пришвидшення зростання економіки.

Зелена книга сформована на основі аналізу законодавства України станом на 01.11.2020 р.

РЕЗЮМЕ

В складних економічних умовах, з огляду на триваючий збройний конфлікт на території України та внаслідок поширення коронавірусу COVID-19, особливо актуальним є зменшення кількості регуляторних бар'єрів для інвесторів, у тому числі, у сфері приєднання до інженерних мереж. Спрощення процедури приєднання до інженерних мереж може стати додатковим стимулом для зростання економіки, збільшуючи обсяги виробництва та споживання ресурсів.

Найменші недоліки має процедура приєднання до електричних мереж. Прийнятий у 2017 році Закон України «Про ринок електричної енергії» заклав засади для ефективного захисту заявників від можливих правопорушень з боку електропостачальної організації. В той же час, існуюче і на сьогодні регулювання все ще не дозволяє нашій країні займати гідне місце в рейтингу «Doing Business». З огляду на наведене, слід дещо змінити процедуру надання послуги з приєднання до електричних мереж, мінімізувавши вплив факторів, які є основними причинами для збільшення строку виконання заходів з приєднання.

Вищесказане в рівній мірі має відношення і до приєднання до мереж газопостачання, яке також регулюється оновленими нормами новоприйнятого профільного закону.

Наразі значному доопрацюванню підлягає існуюче регулювання в частині приєднання до мереж централізованого тепlopостачання, а також централізованого водопостачання та водовідведення. Профільні закони в цих випадках не узгоджуються між собою, підзаконні акти суперечать одне одному та актам вищої юридичної сили, а сама процедура приєднання в цих умовах стає вкрай непрозорою і непослідовною.

Саме тому регуляторне поле приєднання до інженерних мереж потребує значного удосконалення. Зокрема, спільними для приєднання до всіх інженерних мереж потребами вбачаються:

- ◆ запровадження електронного кабінету замовника;
- ◆ публікація інформації щодо стану мереж та наявних потужностей;
- ◆ прозоре та передбачуване визначення плати за приєднання;
- ◆ обґрунтована та обмежена виправданими строками видача ТУ на приєднання;
- ◆ виконання монополістами робіт з проектування та будівництва зовнішньої частини приєднання, з поверненням плати за ці роботи у випадку включення зовнішньої частини до активів відповідного монополіста;
- ◆ передбачуваність для замовника строків виконання приєднання.

Офіс ефективного регулювання має сподівання, що ця книга допоможе органам виконавчої влади більш комплексно підійти до формування державної регуляторної політики у сфері приєднання до інженерних мереж.

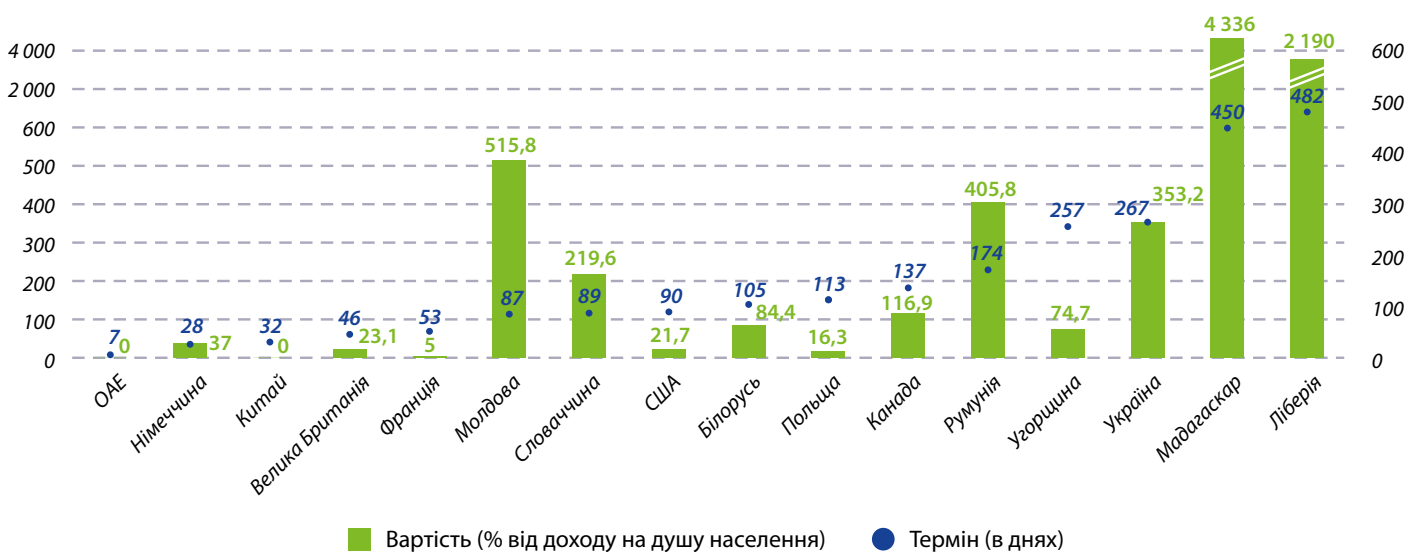
ВСТУП

Одним з ключових аспектів, що приймаються до уваги потенційними інвесторами при прийнятті рішення щодо створення виробничих та інших об'єктів, а отже напряму впливає на інвестиційний клімат країни, є простота та прозорість приєднання до інженерних мереж. На сьогодні приєднання до електричних мереж врегульовано більш повно і зрозуміло, порівняно із приєднаннями до інших інженерних мереж, що, ймовірно, обумовлене підвищеною увагою держави до цього питання, у зв'язку із прямим впливом на позиції України у міжнародному рейтингу легкості ведення бізнесу.

При цьому навіть регулювання приєднання до електричних мереж все ще не є достатньо ефективним, з огляду на позицію України у рейтингу «Doing Business», в якому Україна займає лише **128** місце серед **190** країн світу з легкості приєднання до електричних мереж¹. При цьому, варто зауважити, що, відповідно до Аналізу показників «Підключення до систем електрозабезпечення» деяких країн у рейтингу «Doing Business-2019», Україна піднялась на сім пунктів у рейтингу «Doing Business-2020». Таке невисоке місце України обумовлено **двома** параметрами: високою відносною вартістю приєднання до електромереж, яка складає **353,2 відсотки** доходу на душу населення, та значним строком виконання процедури приєднання (**267** днів). В той час для країн Організації економічного співробітництва та розвитку перший показник становить лише **61,0 відсотки** від доходу на душу населення, а для країн Європи і центральної Азії — **271,9**. І якщо покращення параметру відносної вартості може відбуватись лише одночасно із зростанням економіки та доходів населення та не може суттєво регулюватись спеціальним законодавством, то скорочення терміну приєднання якраз і може бути предметом такого регулювання.

Строк виконання приєднання є одним з найтриваліших в світі — серед країн, для яких цей показник пораховано, гірше місце ніж у України лише у Ліберії (**482** дні) та Мадагаскару (**450** днів). В той же час, в ОАЕ приєднання до електричних мереж здійснюється у **семиденний** строк, в низці країн, серед яких Китай, Австрія, Німеччина, Ісландія тощо, приєднання до електричних мереж здійснюється менш ніж у місячний строк. В Європі та Центральній Азії приєднання в середньому здійснюється у **99,6** днів. В сусідніх з нами Польщі цей показник становить **113** днів, в Білорусі — **105** днів, у Латвії — **107** днів, в Естонії — **91** день, у Румунії — **174** дні. Не набагато кращий ніж в нас показник часу, необхідного для виконання приєднання в Угорщини, який становить **257** днів. Очевидно, для створення сприятливих для іноземного та вітчизняного капіталу умов, слід визначати у якості цільових найкращі показники і впроваджувати найкращі практики регулювання приєднання, намагатись досягти хоча б наведеного вище середнього показника по Європі та Центральній Азії.

Показники приєднання до електричних мереж деяких країн²

¹ <https://russian.doingbusiness.org/ru/data/exploretopics/getting-electricity>
² <https://russian.doingbusiness.org/ru/data/exploretopics/getting-electricity>

З огляду на вищезазначене, для покращення позиції країни у рейтингу «Doing Business» та загалом інвестиційного клімату, слід в першу чергу звернути увагу на скорочення строків приєднання. Значне їх перевищення, у частині випадків навіть відносно нормативно встановлених строків (згідно інформації, яку можна віднайти у Єдиному державному реєстрі судових рішень, іноді приєднання затягується на кілька років як внаслідок протиправної поведінки оператора^{1,2,3}, так і з незалежних від нього причин⁴, в той час як оператор вживав всі необхідні заходи для виконання своїх зобов'язань⁵), обумовлено тривалим вирішенням питань відведення земельних ділянок та отримання дозволів для розміщення лінійної частини, швидкість якого майже не залежить від операторів систем розподілу.

Отже є очевидною необхідність суттєвого перегляду регулювання процедури приєднання як до електричних мереж, так і ще більшою мірою — до мереж газо-, тепло-, водопостачання та водовідведення. Приєднання до мереж газопостачання регулюється певною мірою послідовно нормами Закону України «Про ринок природного газу», отже перегляду підлягають норми саме цього закону та низки підзаконних актів. Більш глибокому перегляду підлягає існуюче регулювання в частині приєднання до мереж централізованого теплопостачання, а також централізованого водопостачання та водовідведення. Профільні закони в цих випадках не узгоджуються між собою, підзаконні акти суперечать одне одному та актам вищої юридичної сили, а сама процедура приєднання в цих умовах стає вкрай непрозорою і непослідовною.

Водночас під час приєднання до інженерних мереж частина проблем створюється саме операторами відповідних мереж. Так, серед виявлених Антимонопольним комітетом України порушень з боку суб'єктів природних монополій під час надання останніми послуги приєднання до інженерних мереж:

- ◆ ненадання технічного обґрунтування визначення точки забезпечення потужності приєднання електроустановок до електричних мереж⁶;
- ◆ висування необґрунтованих вимог під час надання технічних умов приєднання до електричних⁷, газових мереж⁸, мереж водопостачання та водовідведення⁹;
- ◆ встановлення необґрунтованих вимог в договорах на приєднання¹⁰;
- ◆ визначення різного розміру плати за послугу з нестандартного приєднання за однакових вихідних умов¹¹;
- ◆ недотримання строків надання проекту договору, невід'ємною частиною якого є технічні умови¹² і технічних умов¹³;
- ◆ недотримання строків погодження проектної документації¹⁴;
- ◆ непогодження проектно-кошторисної документації¹⁵;
- ◆ недотримання строків виконання приєднання¹⁶;
- ◆ застосування до рівнозначних угод вищих, ніж передбачено законодавством, ставок плати за стандартне приєднання без об'єктивно виправданих на те причин¹⁷;
- ◆ безпідставної відмови пуску газу з висуванням додаткових вимог щодо укладання договору розподілу природного газу¹⁸.

1 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87779398>

2 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/82459196>

3 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87482676>

4 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/75444251>

5 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89099425>

6 <http://www.amc.gov.ua/amku/doccatalog/document?id=92838&schema=kha>

7 <http://www.amc.gov.ua/amku/doccatalog/document?id=83611&schema=don>

8 <http://www.amc.gov.ua/amku/doccatalog/document?id=83518&schema=zak>

9 <http://www.amc.gov.ua/amku/doccatalog/document?id=86913&schema=myk>

10 <http://www.amc.gov.ua/amku/doccatalog/document?id=81754&schema=chv>

11 <http://www.amc.gov.ua/amku/doccatalog/document?id=83518&schema=zak>

12 <http://www.amc.gov.ua/amku/doccatalog/document?id=83997&schema=kyivr>

13 <http://www.amc.gov.ua/amku/doccatalog/document?id=82698&schema=vol>

14 <http://www.amc.gov.ua/amku/doccatalog/document?id=83555&schema=zak>

15 <http://www.amc.gov.ua/amku/doccatalog/document?id=82869&schema=lviv>

16 <http://www.amc.gov.ua/amku/doccatalog/document?jsessionid=4E1C01FF40E6039354C6B91664140CA4.app2?id=83415&schema=zak>

17 <http://www.amc.gov.ua/amku/doccatalog/document?id=81754&schema=chv>

18 <http://www.amc.gov.ua/amku/doccatalog/document?jsessionid=097EFEEFC30EEACB7A4F29DF408F8B3DC.app1?id=83755&schema=zak>

Держенергонагляд за 5 місяців 2020 року контролю за розглядом спірних питань щодо приєднання електричних установок замовників до електричних мереж за принципом «єдиного вікна» вказує¹ на надходження 36 звернень стосовно приєднання електричних установок замовника до електричних мереж, 26 звернень від громадян та 10 звернень від юридичних осіб, які стосувались:

- ◆ видачі технічних умов, які не задовольняють замовника (14 звернень);
- ◆ відмови ОСР в прийнятті заяви про приєднання до системи розподілу (10 звернень);
- ◆ недотримання строків виконання робіт з приєднання, які обумовлені договорами (9 звернень).

Територіальні органи Держенергонагляду продовжують фіксувати порушення з боку операторів систем розподілу під час надання послуги з приєднання, серед яких порушення строків надання послуги², необґрунтованість визначеної оператором системи розподілу в технічних умовах точки забезпечення потужності³ тощо.

Згідно з інформацією Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг (далі — НКРЕКП, Регулятор), у 2019 році було зафіксовано 60 випадків відшкодування вісьмома операторами систем розподілу⁴ коштів за порушення строків надання послуги з приєднання на загальну суму 997,6 тис. грн. Також НКРЕКП констатує зростання кількості звернень з питань приєднання електроустановок до електричних мереж на 60,9 % відносно 2018 року, що також є свідченням збільшення випадків вчинення порушень.

Слід також відмітити, що у досліджених актах, складених НКРЕКП за результатами здійснення планових заходів державного нагляду (контролю) щодо дотримання суб'єктом господарювання вимог законодавства у сфері енергетики та Ліцензійних умов провадження господарської діяльності, не зафіксовано порушень з боку ліцензіатів, вчинених останніми під час надання послуг з приєднання заявників до інженерних мереж. Однак не можна не звернути увагу, що вказування в технічних умовах приєднання певних завищених вимог, відмова у прийнятті заяви про приєднання, примушування заявника до обрання певної моделі приєднання — не можуть фіксуватись за результатами перевірки НКРЕКП внаслідок відсутності у останньої технічних спеціалістів або нестворення під час порушення будь-яких документальних доказів вчинених оператором протиправних дій.

Отже, з високою ймовірністю можна стверджувати, що лише незначна кількість осіб, які зіткнулись з порушеннями з боку операторів інженерних мереж, звертатимуться за захистом від зловживань операторів мереж до уповноважених державних органів, оскільки правопорушники мають надзвичайно вагомий вплив на всіх суб'єктів, які знаходяться на території їх діяльності та планують отримувати відповідну комунальну послугу. Звернення зі скаргою слід очікувати в умовах значного конфлікту, коли заявник вбачає негативні наслідки від продовження порушення з боку монополіста більшими, ніж майбутні негативні наслідки реагування оператором мережі на подання скарги.

Таким чином статистично охарактеризувати стан приєднання до інженерних мереж, в частині порушення операторами мереж чинного законодавства, є неможливим. Водночас об'єктивною ознакою незадовільного стану приєднання до інженерних мереж є інвестиційний клімат в Україні.

1 <https://sies.gov.ua/news/za-5-misyaciv-nadijshlo-36-zvernen-shchodo-priyednannya-do-elektromerezh>

2 <https://sies.gov.ua/news/v-oblastyah-rozglyanuto-zvernennya-gromadyan>

3 <https://sies.gov.ua/news/derzhenergonaglyad-zahistiv-prava-zamovnika-v-chastini-priyednannya-elektrostanovok-do-elektrichnih-merezh>

4 https://www.nerc.gov.ua/data/filearch/Catalog3/Richnyi_zvit_NKREKP_2019.pdf

Приєднання до електричних мереж

Середній строк виконання робіт з приєднання у 2019 році склав для стандартного приєднання **55** днів, для нестандартного приєднання — **122** дні (при цьому відсутня інформація щодо співставності термінів приєднання до потужності приєднання).

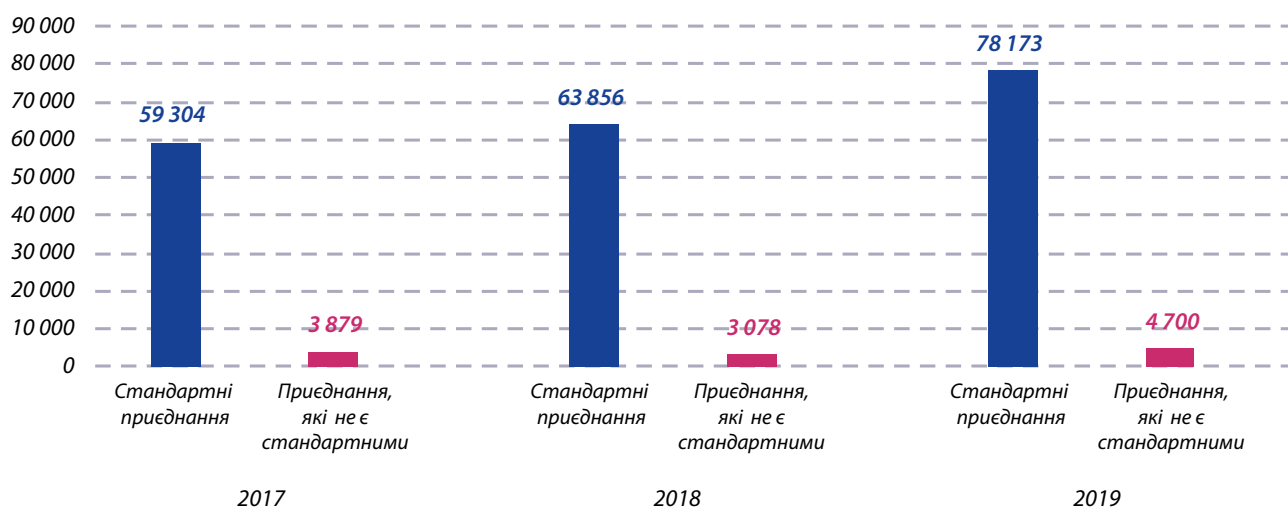
Усього у 2019 році операторами систем розподілу було отримано **90 739** запитів на приєднання. У 2019 році було реалізовано **82 873** приєднання, з них **78 173** або **94,3 %** — стандартні приєднання (**48 327** — I ступеня і **29 846** — II ступеня). Залишились незавершеними (перенесені на наступні періоди) **21 335** приєднань, з них **15 528** або **72,8 %** — стандартні приєднання.

Найбільше приєднань було виконано АТ «ДТЕК Дніпровські електромережі» (**12,9 %** від загальної кількості), ПрАТ «Київобленерго» (**9,2 %**), АТ «Одесаобленерго» (**7,9 %**).

Оператором системи передачі у 2019 році було отримано **32** запити на приєднання (усі на приєднання генеруючих об'єктів з відновлюваних джерел енергії). У 2019 році було реалізовано **9** приєднань, **8** з яких — виробники з відновлюваних джерел енергії.

Протягом 2019 року НКРЕКП було надано **1 828** відповідей на звернення громадян, запити на публічну інформацію, звернення народних депутатів України, центральних органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування з питань приєднання електроустановок до електричних мереж, переважна більшість яких стосується питань ненадання у встановлені строки послуг зі стандартного приєднання до електричних мереж та порушення строків видачі технічних умов приєднання, що, в порівнянні з 2018 роком, свідчить про зростання кількості звернень та листів замовників з питань приєднання електроустановок до електричних мереж на **60,9%**.

Динаміка кількості послуг з приєднання електроустановок до електричних мереж протягом 2017-2019 років

Приєднання до газових мереж

Відповідно до наявної інформації, станом на кінець 2019 року кількість приєднаних до газорозподільних мереж споживачів складала **12,57 млн**. Упродовж 2019 року до операторів газорозподільних мереж із заявами на надання послуги з приєднання до мереж звернулися **15 408** замовників, з яких **13 182** — побутові споживачі, **2 225** — непобутові споживачі та 1 газовидобувне підприємство в Харківській області.

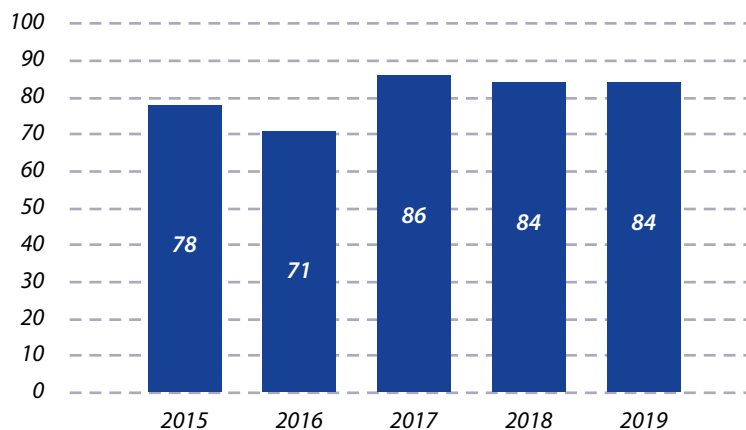
За даними операторів газорозподільних мереж, у 2019 році фактично було здійснено **11 889** нових приєднань, що на **8,6 %** більше, порівняно з 2018 роком (**10 946**). Найбільшу кількість приєднань було здійснено побутовими споживачами — **10 909**, кількість нових приєднань серед непобутових споживачів становила **980**. Слід зазначити, що частка нестандартного приєднання в загальній кількості приєднань серед усіх категорій споживачів протягом останніх **п'яти** років зростала: 2015 рік — **32 %**, 2016 рік — **48 %**, 2017 рік — **58 %**, 2018 рік — **61 %**, 2019 рік — **64 %**. У цілому у 2019 році частка стандартних приєднань у побутових споживачів складає **39 %**, а у непобутових — **4 %**. З усіх приєднань, здійснених у 2019 році, **4 281** було визначено як стандартні та **7 608** — як нестандартні.

Динаміка кількості нових приєднань до газорозподільних систем протягом 2015-2019 років

Протягом 2015-2019 років найбільшу кількість нових приєднань до газорозподільних систем серед усіх областей України було здійснено у Львівській та Київській областях — **2 411** та **1 358** відповідно. Середня тривалість стандартного приєднання побутових споживачів до газорозподільних мереж у 2019 році склала **79** днів. Водночас середня тривалість стандартного приєднання для непобутових споживачів протягом 2019 року склала **94** дні. У цілому по всіх категоріях споживачів середня тривалість стандартного приєднання у 2019 році у порівнянні з 2018 роком не змінилась та становила **84** дні.

Динаміка тривалості стандартних приєднань споживачів протягом 2015-2019 років, днів

Приєднання до газотранспортної системи належить до категорії нестандартного приєднання, оскільки об'єкти газоспоживання, приєднані до газотранспортної системи, перевищують потужність **16 м³ на годину**. У 2019 році АТ «Укртрансгаз» було здійснено **1** нове приєднання газовидобувного підприємства, тривалість якого склала **733** дні. Слід зазначити, що протягом 2016-2019 років до газотранспортної системи приєднувались лише газовидобувні підприємства. Крім цього, у 2019 році із заявами на приєднання звернулось **15** замовників. У цілому протягом 2016-2019 рр. спостерігалось зменшення кількості заяв на приєднання і водночас зростала їх середня тривалість. Кількість здійснених нових приєднань до газотранспортної системи залишається на одному рівні.

Динаміка кількості заяв на приєднання, нових приєднань, до газотранспортної системи та їх середньої тривалості протягом 2016-2019 років

Приєднання до мереж теплопостачання та водоканалізаційних мереж

У рекомендаційних роз'ясненнях від 27.01.2015 № 5-pp¹ Антимонопольний комітет України вказав, що відсутність чіткого порядку визначення вартості послуг, пов'язаних з приєднанням до мереж теплопостачання, які надаються виключно суб'єктами природних монополій, може створювати передумови до встановлення їх необґрунтованої вартості, зокрема, при: розробленні та видачі технічних умов; погодженні проектної документації для приєднання мереж замовника до мереж теплопостачання, розробленої іншими проектними організаціями; підключення до мереж теплопостачання; приймання в експлуатацію зі складанням і підписанням акта введення в експлуатацію завершеного будівництвом об'єкта (мереж теплопостачання).

В свою чергу, в огляді нормативно-правової бази в частині приєднання виробників та споживачів до мереж теплопостачання, опрацювання проблемних питань у сфері теплопостачання від 14.03.2018², НКРЕКП відзначила серед найбільш значущих проблем:

- ◆ відсутність доступної та достовірної інформації щодо наявної потужності (профіцит/дефіцит потужності);
- ◆ відсутність класифікації звернень на приєднання/підключення суб'єктів господарювання до мереж теплопостачання;
- ◆ відсутність генерального плану, перспективи розвитку міста, тепломереж, схеми теплопостачання;
- ◆ відсутність даних щодо екологічних та інженерних умов приєднання/підключення суб'єктів господарювання до мереж теплопостачання;
- ◆ відсутність порядку розрахунку плати за приєднання/підключення суб'єктів господарювання до мереж теплопостачання;
- ◆ термін дії технічних умов приєднання/підключення до мереж теплопостачання;
- ◆ розпорошеність законодавства тощо.

Наявність проблеми вкрай недосконалої нормативної бази у сфері водопостачання та водовідведення, відзначалось Міністерством регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України у Національній доповіді про якість питної води та стан питного водопостачання в Україні у 2018 році³.

Серед виявлених Антимонопольним комітетом України порушень з боку суб'єктів природних монополій під час надання останніми послуги приєднання до інженерних мереж були, у тому числі, висування необґрунтованих вимог під час надання технічних умов приєднання до мереж водопостачання та водовідведення, а також недотримання строків видачі технічних умов під час приєднання до мереж теплопостачання, про які вже зазначалось раніше.

В той же час відсутні статистичні дані щодо кількості запитів на приєднання до мереж централізованих теплопостачання, водопостачання та водовідведення, відмов на такі запити, термінів видачі технічних умов, надання послуги з приєднання, що не дозволяє сформулювати чітку картину наявних проблем у цій сфері.

Таким чином, сукупність окресленої проблематики, поточної ситуації в частині приєднання до інженерних мереж та актуальність отримання таких послуг стали передумовою проведення дослідження регулювання приєднання до інженерних мереж, яке має на меті покращення відповідного законодавства та спрощення процедури приєднання.

¹ <http://www.amc.gov.ua/amku/doccatalog/document?id=111107&schema=main>

² <https://www.nerc.gov.ua/?id=31608>

³ <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2019/11/Projekt-Nats.-dop.-za-2018.pdf>

РОЗДІЛ І. ОГЛЯД ТА АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВСТВА, ЩО ВРЕГУЛЬОВУЄ ПРИЄДНАННЯ ДО ІНЖЕНЕРНИХ МЕРЕЖ

1 | ПРИЄДНАННЯ ДО ЕЛЕКТРИЧНИХ МЕРЕЖ

1.1.

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРИЄДНАННЯ

На законодавчому рівні приєднання електроустановок до електричних мереж врегульовано Законом України «Про ринок електричної енергії»¹.

Відповідно до статті 1 Закону України «Про ринок електричної енергії», приєднання електроустановки — надання замовнику оператором системи передачі (далі — ОСП) або оператором системи розподілу (далі — ОСР) послуги із створення технічної можливості для передачі (прийняття) у місце приєднання електроустановки замовника відповідної потужності до електричних мереж системи передачі або системи розподілу (у тому числі новозбудованих) електричної енергії необхідного обсягу з дотриманням показників її якості та надійності.

Згідно з частиною четвертою статті 21 Закону України «Про ринок електричної енергії», порядок приєднання до електричних мереж оператора системи передачі та операторів систем розподілу визначається Кодексом системи передачі та Кодексом систем розподілу і має бути прозорим, забезпечувати ефективне та недискримінаційне приєднання до системи передачі та систем розподілу. Крім того, Кодексом системи розподілу визначаються умови приєднання електроустановок замовників до електричних мереж власників, які не є операторами системи розподілу.

На підставі і у відповідності із наведеним вище, порядок приєднання новозбудованих, реконструйованих чи технічно переоснащених електроустановок замовників до електричних мереж врегульовано Розділом IV Кодексу систем розподілу², затвердженого постановою НКРЕКП від 14.03.2018 № 310.

Слід зазначити, що частиною дев'ятої статті 21 Закону України «Про ринок електричної енергії» та пунктом 4.1.6 глави 4.1 розділу IV Кодексу систем розподілу передбачено, що, якщо техніко-економічним обґрунтуванням (далі — ТЕО) вибору замовника схеми приєднання споживача доведено доцільність приєднання до мереж ОСП напругою **220 кВ** та вище, таке приєднання здійснюється відповідно Кодексу системи передачі³, який затверджено постановою НКРЕКП від 14.03.2018 № 309.

Перелік випадків приєднання до системи передачі наведений у пункті 1.1 глави 1 розділу III, а порядок організації приєднання до системи передачі наведений у главі 6 розділу III Кодексу системи передачі.

¹ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2019-19>

² <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0310874-18>

³ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0309874-18>

Відповідно до статті 1 Закону України «Про ринок електричної енергії», стандартне приєднання — приєднання електроустановки замовника до діючих мереж ОСР на відстань, що не перевищує **300 метрів** по прямій лінії від місця забезпечення потужності до місця приєднання, яке диференціюється за ступенем потужності:

- ◆ перший ступінь — до **16 кВт** включно;
- ◆ другий ступінь — від **16 кВт** до **50 кВт** включно.

В свою чергу пунктом 2.1 Розділу II Кодексу систем розподілу передбачено, що нестандартне приєднання - приєднання до електричних мереж електроустановки, за умов приєднання якої ступені напруги в точці приєднання та точці забезпечення потужності не збігаються та/або за умови перевищення числових значень для стандартного приєднання, приєднання до електричних мереж суб'єкта господарювання, який не є ОСР.

Таким чином на законодавчому рівні встановлено поділ приєднання на стандартне і нестандартне, що має сприяти прозорості і за найбільш поширених умов мало дозволити заявнику самостійно розрахувати майбутню вартість приєднання до електромереж. Згідно із звітом Регулятора за 2019 рік¹ стандартне приєднання становило **94,3 %** від загального обсягу реалізованих приєднань.

¹ http://www.nerc.gov.ua/data/filearch/Catalog3/Richnyi_zvit_NKREKP_2019.pdf

ПРОЦЕДУРА НАДАННЯ ПОСЛУГИ ПРИЄДНАННЯ

Як вказано вище приєднання може бути стандартним або нестандартним та здійснюватися до системи розподілу або до системи передачі. Слід також зважити, що Кодексом систем розподілу передбачене право замовника на розробку ТЕО вибору схеми приєднання електроустановки до системи розподілу як перед зверненням до ОСР із заявою про приєднання (у разі приєднання генеруючих потужностей вище **20 МВт**), так і після отримання ТУ (у разі незгоди замовника із запропонованою ОСР точкою забезпечення потужності в існуючих електричних мережах).

В такому випадку слід зважити, що згідно з пунктом 4.1.20 глави 4.1 розділу IV Кодексу систем розподілу, ТЕО розробляється за рахунок замовника, а вихідні дані для розробки ТЕО надаються ОСР безкоштовно протягом **10** робочих днів з дня отримання звернення замовника. Аналогічні вимоги наведені у пунктах 6.4.3. та 6.5 Кодексу системи передачі.

Пункт 4.6.8. Кодексу систем розподілу встановлює строк розгляду ТЕО, отриманих ОСР на узгодження, який не може перевищувати **15** робочих днів, починаючи з наступного робочого дня від дати отримання, а у разі необхідності узгодження з іншими операторами — **30** робочих днів.

В разі наявності ТЕО додається замовником до заяви про приєднання.

1.2.1. Надання послуги зі стандартного приєднання

Згідно з пунктом 4.2.3 глави 4.2 розділу IV Кодексу системи розподілу, ОСР надає послугу зі стандартного приєднання, відповідно до умов договору про стандартне приєднання.

Процедура надання послуги стандартного приєднання передбачає:

- ◆ надання замовником ОСР заяви про приєднання та необхідних документів, визначених у пункті 4.4.2 глави 4.4 Кодексу;
- ◆ визначення типу приєднання, залежно від відстані та величини потужності. Відстань визначається по прямій лінії від точки приєднання електроустановок замовника до точки (місця) забезпечення потужності ступеня напруги **0,4-20 кВ**, що відповідає ступеню напруги в точці приєднання. За величину потужності приймається загальна величина потужності електроустановок замовника разом з існуючою дозволеною потужністю. У разі недосягнення згоди щодо визначення типу приєднання, сторони, у тому числі, разом з представниками центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику нагляду (контролю) в галузі електроенергетики, мають на місцевості спільно провести необхідні вимірювання, на підставі яких остаточно визначається тип приєднання;
- ◆ підготовку і видачу замовнику проекту договору про стандартне приєднання, підписаного ОСР, та ТУ, що є невід'ємним додатком до такого договору,
- ◆ підписання замовником договору про приєднання;
- ◆ реєстрацію ОСР підписаного двома сторонами договору про приєднання;
- ◆ оплату замовником вартості приєднання, відповідно до умов договору про приєднання;

- ◆ підготовку ОСР проекту зовнішнього електрозабезпечення;
- ◆ подання замовником розробленої ним проектної документації на погодження ОСР щодо її відповідності вимогам ТУ у частині вибору параметрів електричного обладнання на станційному об'єкті (трансформаторна підстанція) замовника та узгодження технічних параметрів електричних мереж замовника із технічними параметрами електричних мереж ОСР на напрузі приєднання **6 кВ** та вище;
- ◆ виконання ОСР будівельних робіт в електричних мережах від точки забезпечення потужності до точки приєднання електроустановок замовника;
- ◆ подання ОСР робочої напруги в точку приєднання електроустановок замовника (на контактні з'єднання електричних мереж (межа балансової належності));
- ◆ підписання акта надання послуги з приєднання сторонами договору;
- ◆ улаштування вузла (вузлів) вимірювання, що виконує ОСР або незалежний постачальник послуги комерційного обліку за вибором замовника, що надається на договірних засадах, відповідно до вимог Кодексу комерційного обліку.

1.2.2. Надання послуги з нестандартного приєднання «під ключ» або нестандартного приєднання з проектуванням лінійної частини приєднання замовником

Згідно з главою 4.3 розділу IV Кодексу системи розподілу, ОСР надає послугу з нестандартного приєднання «під ключ» або нестандартного приєднання з проектуванням лінійної частини приєднання замовником, відповідно до умов договору про нестандартне приєднання.

Послуга з нестандартного приєднання «під ключ» передбачає виконання комплексу робіт, що відповідає стандартному приєднанню та виконується за тією ж процедурою.

Комплекс робіт, що виконується ОСР з нестандартного приєднання з проектуванням Замовником лінійної частини приєднання, відповідає стандартному приєднанню та виконується за тією ж процедурою з урахуванням наступного:

- 1) проектування лінійної частини приєднання вилучається з обсягу робіт, що виконуються ОСР;
- 2) замовник розробляє, узгоджує з ОСР та іншими заінтересованими сторонами проектну документацію на будівництво електричних мереж лінійної частини приєднання та передає її ОСР у 4 примірниках для виконання ним зобов'язань за договором про приєднання до електричних мереж;
- 3) замовник здійснює заходи щодо відведення на користь ОСР земельних ділянок для розміщення відповідних об'єктів електроенергетики.

1.2.3. Надання послуги приєднання до системи передачі

Пунктом 6.2 глави 6 розділу III Кодексу системи передачі визначено, що процедура приєднання нових електроустановок Замовників до системи передачі передбачає такі етапи:

- ◆ подання Замовником ОСП заяви про приєднання;
- ◆ визначення ОСП точки забезпечення потужності об'єкта Замовника. Цей етап може потребувати розроблення Замовником ТЕО, згідно з пунктом 6.5 цієї глави;
- ◆ підготовка ОСП та видача Замовнику проекту договору про приєднання та ТУ, які є невід'ємним додатком до цього договору;
- ◆ укладення договору про приєднання;
- ◆ розроблення Замовником проектної документації на будівництво, реконструкцію та/або технічне переоснащення електричних мереж зовнішнього електрозабезпечення електроустановок Замовника;
- ◆ узгодження Замовником з ОСП проектної документації, відповідно до якої визначаються вартість робіт та терміни виконання приєднання електроустановок Замовника до електричних мереж;
- ◆ укладення додаткової угоди до договору про приєднання щодо терміну, вартості і порядку приєднання;
- ◆ оплату Замовником вартості приєднання, відповідно до умов договору про приєднання;
- ◆ проведення будівельно-монтажних і пусконаладжувальних робіт електроустановок зовнішнього електрозабезпечення;
- ◆ проведення випробувань електроустановок Замовника;
- ◆ укладення Замовником договорів про надання послуг з передачі та про надання послуг з диспетчерського (оперативно-технологічного) управління, а також укладення Замовником, який є споживачем електричної енергії, договору про постачання електричної енергії споживачу;
- ◆ отримання від ОСП дозволу на підключення;
- ◆ підключення електроустановок Замовника до електричної мережі.

Для забезпечення приєднання до електричних мереж Замовник може звертатися до організації, яка має ліцензію на виконання відповідних робіт, яка буде брати участь у підготовці відповідних документів про приєднання та звернень до ОСП.

Статтею 8 Закону України «Про ринок електричної енергії» передбачено, що господарська діяльність, зокрема, з виробництва, передачі, розподілу електричної енергії, постачання електричної енергії споживачу, провадиться на ринку електричної енергії за умови отримання відповідної ліцензії.

Таким чином, надання послуги з приєднання до електричних мереж може здійснюватись виключно організацією, що отримала відповідну ліцензію, яка включає в себе право на виконання робіт з приєднання до електричних мереж.

1.2.4. Особливості приєднання до електричних мереж основних споживачів

Відповідно до статті 49 Закону України «Про ринок електричної енергії» основним споживачем вважається споживач та/або власник електричних мереж, який не є ОСР, електричні мережі якого використовуються для розподілу електричної енергії іншим споживачам, а також для транспортування електричної енергії в мережі ОСР. Електричні мережі, можуть бути кваліфіковані Регулятором як мала система розподілу, за умов, визначених частиною четвертою цієї статті.

Частиною шостою статті 49 Закону України «Про ринок електричної енергії» також передбачено, що основні споживачі, оператори малих систем розподілу забезпечують недискримінаційний доступ третіх сторін до своїх електричних мереж, безпеку та надійність їх функціонування відповідно до Кодексу систем розподілу, правил роздрібного ринку та інших нормативно-правових актів.

Особливості приєднання електроустановок споживачів до електричних мереж основних споживачів визначені пунктом 4.1.11 глави 4.1 розділу IV Кодексу систем розподілу.

Так, суб'єкт господарювання має право за зверненням замовника погодити приєднання електроустановок замовника до власних електричних мереж у таких випадках:

- ◆ у рахунок зменшення договірної потужності за договором про надання послуг з розподілу електричної енергії на напрузі приєднання власних струмоприймачів суб'єкта господарювання;
- ◆ у межах договірної потужності цього суб'єкта за договором про надання послуг з розподілу електричної енергії у відповідний період доби;
- ◆ без зменшення договірної потужності цього суб'єкта за договором про надання послуг з розподілу електричної енергії у разі підключення електроустановок, призначених для виробництва електричної енергії генеруючою одиницею типу А, у межах договірної потужності цього суб'єкта.

З метою погодження приєднання об'єкта (електроустановок) замовника до електричних мереж суб'єкта господарювання замовник звертається до цього суб'єкта із заявою про приєднання електроустановки певної потужності за типовою формою, наведеною в додатку 3 Кодексу систем розподілу, до якої додаються документи відповідно до переліку, встановленого пунктом 4.4.2 глави 4.4 цього розділу.

У разі згоди на приєднання об'єкта (електроустановок) замовника до власних електричних мереж суб'єкт господарювання протягом **5** робочих днів з дня отримання заяви повідомляє замовника про свою згоду листом та надає відповідні технічні вимоги та/або вихідні дані.

Замовник згідно з вимогами глави 4.4 цього розділу звертається до ОСР, до електричних мереж системи розподілу якого приєднані електроустановки суб'єкта господарювання, щодо видачі проекту договору про нестандартне приєднання і ТУ та надає ОСР відповідні технічні вимоги та/або вихідні дані, отримані від суб'єкта господарювання.

ОСР протягом **10** робочих днів з дня отримання відповідного звернення видає замовнику проект договору про нестандартне приєднання, ТУ та відповідні технічні вимоги суб'єкту господарювання щодо організації комерційного обліку електричної енергії та забезпечення контролю дотримання суб'єктом господарювання величини дозволеної до використання потужності.

Замовник має право письмово звернутися до органу виконавчої влади, що реалізує державну політику нагляду (контролю) в галузі електроенергетики, для отримання висновку щодо технічної обґрунтованості вимог ТУ.

При виконанні такого приєднання мають виконуватися такі умови:

- 1) електроустановки замовника, що приєднуються, не можуть погіршувати якість електропостачання існуючих Користувачів, приєднаних у цьому енерговузлі;
 - 2) схема приєднання електроустановки до електричних мереж не може виконувати функції транзитної установки для живлення інших Користувачів;
 - 3) має бути забезпечений окремий комерційний облік електричної енергії, відпущеної, виробленої, включаючи витрати на власні потреби, електроустановками замовника (електроустановки власних потреб приєднуються за рахунок договірної потужності суб'єкта господарювання), відповідно до вимог Кодексу комерційного обліку;
 - 4) суб'єкт господарювання та замовник після реалізації проекту мають забезпечити виконання доведених завдань (виданих диспетчерських команд) щодо примусового розвантаження, автоматичного частотного розвантаження тощо;
 - 5) електроустановки з виробництва електричної енергії замовника мають відповідати вимогам щодо генеруючих одиниць типу А (регулювання напруги, реактивної потужності, моніторингу показників);
 - 6) замовник має погодити проектну документацію в частині виконання технічних вимог:
 - ◆ із суб'єктом господарювання на відповідність технічним вимогам та/або вихідним даним;
 - ◆ із ОСР на відповідність ТУ.
- Суб'єкт господарювання має погодити з ОСР проектну документацію в частині виконання ТУ ОСР щодо організації комерційного обліку електричної енергії та забезпечення контролю дотримання суб'єктом господарювання величини дозволеної до використання потужності;
- 7) суб'єкт господарювання разом із замовником забезпечує виконання погоджених ОСР проектних рішень, а також повідомляє ОСР про завершення будівництва та підключення об'єкта (електроустановок) замовника.

У разі приєднання електроустановок замовника до електричних мереж суб'єкта господарювання, який не є ОСР, плата за приєднання до таких електричних мереж ОСР не нараховується.

ЗАЯВА ПРО ПРИЄДНАННЯ

Відповідно до пункту 4.4.1. Розділу II Кодексу систем розподілу, Замовник звертається до ОСР щодо наміру приєднатися до системи розподілу із заявою за типовою формою, наведеною в додатку 4 до цього Кодексу.

Заява про приєднання разом із копіями доданих до неї документів подається замовником особисто або через уповноваженого належним чином представника, або надсилається поштовим рекомендованим відправленням, або може бути подана в електронному вигляді через офіційний вебсайт ОСР у мережі Інтернет із застосуванням електронного цифрового підпису в установленому законодавством порядку або за допомогою інших електронних сервісів, запропонованих ОСР.

Пунктом 4.4.2. Розділу II Кодексу систем розподілу визначений перелік документів, що додаються до заяви:

- 1) копія документа, що підтверджує право власності чи користування цим об'єктом,
- 2) копія ситуаційного плану та копія викопіювання з топографо-геодезичного плану в масштабі 1:2000 (1:1000, 1:500 або 1:200) із зазначенням місця розташування об'єкта (об'єктів) Замовника, земельної ділянки Замовника або прогнозної точки приєднання (для об'єктів, що приєднуються до електричних мереж уперше);
- 3) документ, що підтверджує право укладати та підписувати договір про приєднання, а також на подання та отримання документів;
- 4) ТEO (за наявності).

Замовник — юридична особа або фізична особа-підприємець додатково надає копію витягу з Реєстру платників єдиного податку або копію свідоцтва платника податку на додану вартість.

Замовник-фізична особа додатково надає реєстраційний номер облікової картки платника податків (для фізичних осіб, які через свої релігійні переконання відмовляються від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків та повідомили про це відповідний орган і мають відмітку в паспорті (або слово «відмова» у разі, якщо паспорт виготовлений у формі картки) — серія та номер паспорта).

Глава 4.4. розділу IV Кодексу систем розподілу також передбачає, що процедура надання послуги з приєднання розпочинається з наступного робочого дня після отримання ОСР всіх передбачених пунктом 4.2. документів, а у разі їх неповного комплекту або неналежного оформлення, ОСР зобов'язаний протягом 2 робочих днів поінформувати про даний факт заявника.

ПЛАТА ЗА ПРИЄДНАННЯ

Положеннями наведених вище нормативно-правових актів передбачено платність послуги з приєднання та її надання, відповідно до умов договору про приєднання, а також встановлено вимоги щодо формування плати за приєднання, з урахуванням його поділу на стандартне і нестандартне.

Окремо слід зазначити, що згідно з пунктом 4.1.23 глави 4.1 розділу IV Кодексу систем розподілу, приєднання будівельних струмоприймачів здійснюється в установленому порядку без справляння плати за приєднання.

Згідно з частиною одинадцятою статті 21 Закону України «Про ринок електричної енергії», плата за приєднання до електричних мереж ОСР визначається на підставі методики (порядку) формування плати за приєднання до системи передачі та системи розподілу, яка наразі затверджена постановою Регулятора від 18.12.2018 №1965¹.

Стаття 7 Закону України «Про ринок електричної енергії» покладає на НКРЕКП затвердження ставок плати за приєднання потужності та ставки плати за лінійну частину приєднання. Ставки плати за стандартне приєднання на 2020 рік затверджені постановою НКРЕКП від 22.11.2019 №2460². Ставки плати за нестандартне приєднання потужності та ставки плати за лінійну частину приєднання на 2020 рік затверджені постановою НКРЕКП від 22.11.2019 № 2461³.

Законодавством передбачена можливість повернення замовнику коштів, залучених як плата за приєднання на створення (будівництво) електричних мереж лінійної частини приєднання (за умови включення таких активів до регуляторної бази активів ОСР та ОСП), яка здійснюється у Порядку, затвердженому постановою НКРЕКП від 21.12.2018 №2012⁴.

Враховуючи зазначене, визначення складових плати за приєднання наразі належно врегульовуються уповноваженим державним органом, що має запобігати ймовірним зловживанням у цій сфері.

На офіційному веб-сайті Регулятора розміщено Калькулятор визначення вартості послуги зі стандартного приєднання електроустановок замовника до електричних мереж операторів систем розподілу⁵, який надає орієнтовний розрахунок відповідної вартості.

Слід зазначити, що 24.06.2020 Регулятор постановою № 1209 вніс зміни до Кодексу систем розподілу, передбачивши, зокрема, доповнення договору про приєднання електроустановок до електричних мереж новим невід'ємним додатком «Розрахунок вартості плати за приєднання до електричних мереж», який дозволить замовнику послуги з приєднання отримати інформацію (вихідні дані) щодо визначення типу приєднання (стандартне/нестандартне) та вихідних даних перевірки для розрахунку вартості послуги з приєднання⁶. Це забезпечить більш зрозуміле для замовника і прозоре визначення ОСР у договорі розміру плати за приєднання.

¹ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v1965874-18>

² <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v2460874-19>

³ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v2461874-19>

⁴ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v2012874-18>

⁵ <http://www.nerc.gov.ua/?calc=ok>

⁶ <http://www.nerc.gov.ua/index.php?news=10277>

ТЕХНІЧНІ УМОВИ

Згідно з частиною першою статті 30 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності»¹, ТУ — це комплекс умов та вимог до інженерного забезпечення об'єкта будівництва, які повинні відповідати його розрахунковим параметрам щодо водопостачання (з урахуванням потреб забезпечення пожежогасіння), тепло-, електро- і газопостачання, водовідведення, зовнішнього освітлення, відведення зливових вод та телекомунікації.

Частиною десятою статті 21 Закону України «Про ринок електричної енергії» передбачено, що за зверненням замовника ОСР або ОСП забезпечує безоплатну видачу ТУ на приєднання.

У пункті 2.1 розділу II Кодексу систем розподілу та у пункті 1.4 глави 1 розділу I Кодексу системи передачі наводиться наступне визначення ТУ на приєднання — комплекс умов та вимог до інженерного забезпечення об'єкта замовника, заявленого до приєднання до електричних мереж, які повинні відповідати його розрахунковим технічним і технологічним параметрам та меті приєднання (виробництво, розподіл, споживання електричної енергії) та є невід'ємним додатком до договору про приєднання.

Згідно з главою 4.5 розділу IV Кодексу систем розподілу, ТУ на приєднання видаються ОСР разом з проектом договору про стандартне приєднання замовнику протягом **10** робочих днів, починаючи з наступного робочого дня від дати реєстрації заяви про приєднання. В той же час, якщо приєднання нестандартне і ТУ потребують погодження з ОСП ТУ видаються протягом **20** робочих днів. Цей строк певною мірою узгоджується з вимогами пункту 1.10 глави 1 розділу III Кодексу системи передачі, згідно з яким ОСП в термін не більше ніж **10** робочих днів від дати звернення ОСР має надати письмовий висновок/рекомендації щодо виконання технічних заходів (кожним оператором у своїх мережах) для забезпечення належної та сталої роботи об'єктів електроенергетики в ОЕС та/або у відповідних її частинах. В той же час, залишається неврегульованою ситуація, коли ОСП не погодив підготовлені ОСР ТУ, надавши обгрунтовану відмову, в такому разі навіть **20**-денний строк видачі ТУ не буде дотримано.

ТУ викладаються у вигляді єдиного документа за типовою формою, встановленою Кодексом систем розподілу (додаток 4 до цього Кодексу — для стандартного приєднання; додаток 5 до цього Кодексу - для нестандартного приєднання). Пункт 1.10 Кодексу системи передачі передбачає, що у випадках, визначених Кодексом систем розподілу, для врахування пропускнуої спроможності мережі ОСП, ОСР має направити ТУ на погодження до ОСП.

Розроблення та надання Замовнику ТУ на приєднання до системи передачі врегульовується пунктом 6.4 глави 6 розділу III Кодексу системи передачі, підпункт 6.4.3. якого також передбачає, що ТУ на приєднання є невід'ємною частиною договору про приєднання та викладаються у вигляді єдиного документа, типова форма якого наведена в додатку 4 до цього Кодексу.

Відповідно до статті 10 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності», ТУ надаються протягом **10** робочих днів з дня реєстрації відповідної заяви.

Зважаючи на той факт, що вимога видавати ТУ у **10**-денний строк встановлено на рівні Закону, можливість збільшення даного строку навіть у випадку обгрунтованої необхідності його збільшення для погодження ТУ ОСП, встановлена на рівні постанови НКРЕКП є незаконною. Таким чином, можливість подовження **10**-денного строку для надання ТУ слід встановити на законодавчому рівні, наприклад, у Законі України «Про регулювання містобудівної діяльності» або у Законі України «Про ринок електричної енергії».

¹ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17>

СТРОКИ ВИКОНАННЯ РОБІТ

Згідно з пунктом 4.2.4 Кодексу систем розподілу строк надання послуги зі стандартного приєднання для електроустановок замовника першого ступеня потужності (до **16 кВт** включно) становить **45** календарних днів, починаючи з наступного робочого дня від дати оплати замовником ОСР вартості приєднання відповідно до договору про приєднання. Для електроустановок замовника другого ступеня потужності (від **16 кВт** до **50 кВт** включно) цей строк становить **60** календарних днів, починаючи з наступного робочого дня від дати оплати замовником ОСР вартості приєднання відповідно до договору про приєднання.

Пунктом 4.3.3 Кодексу систем розподілу передбачено, що строк надання послуги з нестандартного приєднання «під ключ», становить не більше:

- ◆ **120** календарних днів (у тому числі **30** днів для проектування електричних мереж лінійної частини приєднання) — для замовників із заявленою до приєднання потужністю електроустановок до **160 кВт** (включно);
- ◆ **230** календарних днів (у тому числі **30** днів для проектування електричних мереж лінійної частини приєднання) — для замовників із заявленою до приєднання потужністю електроустановок від **160 кВт** до **400 кВт** (включно);
- ◆ **280** календарних днів (у тому числі **45** днів для проектування електричних мереж лінійної частини приєднання) — для замовників із заявленою до приєднання потужністю електроустановок від **400 кВт** до **1000 кВт** (включно);
- ◆ **350** календарних днів (у тому числі **60** днів для проектування електричних мереж лінійної частини приєднання) — для замовників із заявленою до приєднання потужністю електроустановок від **1 000 кВт** до **5000 кВт** (включно).

Якщо величина заявленої до приєднання потужності електроустановок замовника становить більше **5 000 кВт**, строк надання послуги з приєднання визначається з урахуванням строків виконання відповідних заходів, згідно з проектною документацією.

Перебіг строку надання послуги з приєднання починається з дня, наступного за днем оплати Замовником ОСР вартості послуги з приєднання до електричних мереж, відповідно до умов договору про приєднання.

Інший строк виконання зазначених заходів погоджується із замовником у договорі про приєднання з посиланням на вимоги нормативних документів, що визначають строки проектування та будівництва, або з інших причин, погоджених сторонами договору про приєднання.

У разі необхідності збільшення строку надання послуги приєднання через затримку здійснення заходів щодо відведення земельних ділянок для розміщення відповідних об'єктів електроенергетики (затримка в погодженні власника (власників) або Користувача (Користувачів) земельної ділянки (земельних ділянок), строк надання послуги подовжується на термін, необхідний для здійснення цих заходів. Тут слід відзначити, що ОСР не обмежений у строках здійснення заходів щодо відведення земельних ділянок, що виглядає обгрунтованим, з огляду на необхідність прийняття рішень третіми особами — власниками та користувачами земельних ділянок. В той же час, доцільним виглядає відображення заходів щодо відведення земельних ділянок, які має вчиняти ОСР під час надання послуги з

приєднання, із визначення граничних строків для кожного конкретного заходу, який має здійснювати ОСР за настання для цього передумов.

ОСР після завершення робіт із приєднання повідомляє замовника про готовність власних мереж до підключення електроустановок замовника, надає довідку про виконання ТУ у частині зовнішнього електрозабезпечення. Зазначена довідка є підставою для укладання замовником договорів (або внесення змін до діючих договорів) згідно з вимогами, встановленими на ринку електричної енергії.

Після отримання довідки про виконання ТУ у частині зовнішнього електрозабезпечення замовник надає ОСР заяву на підключення, до якої додаються:

- ◆ документи, що підтверджують прийняття в експлуатацію (сертифікат або декларація) новозбудованих, реконструйованих або технічно переоснащених об'єктів замовника;
- ◆ документи, що підтверджують укладання замовником договорів (або внесення змін до діючих договорів) згідно з вимогами, встановленими на ринку електричної енергії;
- ◆ документи, що підтверджують отримання замовником послуги з улаштування комерційного обліку електричної енергії.

Факт надання послуги з приєднання підтверджується актом щодо надання послуги з приєднання.

Підключення електроустановок замовника до електричної мережі здійснюється протягом **5** робочих днів після отримання заяви замовника або **10** робочих днів, якщо підключення потребує припинення електропостачання інших абонентів.

ОСКАРЖЕННЯ ПРОТИПРАВНИХ ДІЙ ТА БЕЗДІЯЛЬНОСТІ ОПЕРАТОРА ПІД ЧАС РОЗГЛЯДУ ЗАЯВ ПРО ПРИЄДНАННЯ

1.7.1. У разі приєднання до системи розподілу

Пункт 4.2.5 глави 4.1 розділу IV Кодексу систем розподілу передбачає право замовника, у випадку отримання послуги з приєднання до електричних мереж з порушенням вимог, встановлених пунктом 4.2.4 цієї глави (у разі перевищення строку надання послуги з приєднання), звернутися до ОСР із заявою про відшкодування коштів та сплати пені за порушення строків надання послуги з приєднання за типовою формою, наведеною в додатку 4 до цього Кодексу. У разі отримання від замовника заяви про відшкодування, ОСР зобов'язаний протягом **15** робочих днів надати замовнику відповідну компенсацію або обґрунтовану відмову (з наданням підтверджуючих документів). У випадку недосягнення згоди між сторонами договору про приєднання шляхом переговорів щодо компенсації та пені замовник має право звернутися до суду за захистом своїх порушених прав.

Пункт 10 частини третьої статті 6 Закону України «Про ринок електричної енергії» відносить до повноважень Регулятора здійснення моніторингу, зокрема, виконання ОСП та ОСР вимог щодо недискримінаційного доступу до електричних мереж, строків виконання приєднання та ремонтних робіт, а пункт 14 покладає на нього розгляд скарг і вирішення спорів, що виникають на ринку електричної енергії.

Слід також зазначити, що згідно з підпунктом 26 пункту 2.2 глави 2 Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з розподілу електричної енергії, затверджених постановою НКРЕКП від 27.12.2017 № 1470¹, ліцензіата зобов'язано надавати послуги з приєднання електроустановки замовника до системи розподілу електричної енергії з урахуванням положень статті 21 Закону України «Про ринок електричної енергії» за умови дотримання замовником вимог Кодексу систем розподілу, в той час як підпункт 27 передбачає обов'язок ліцензіата забезпечувати безоплатну видачу ТУ на приєднання за зверненням замовника.

Таким чином порушення ОСР під час приєднання до системи розподілу електричної енергії є порушенням Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з розподілу електричної енергії, а згідно з пунктом 4 частини четвертої статті 77 Закону України «Про ринок електричної енергії» за порушення ліцензійних умов Регулятор приймає у межах своїх повноважень рішення про накладення штрафів від **5** тисяч до **100 тисяч** неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Крім того, Регулятор уповноважений зобов'язати правопорушника припинити протиправну поведінку для забезпечення відновлення порушеного права.

Так, постановами від 03.10.2019 № 2069², від 03.01.2020 № 33³ та від 14.11.2019 № 2402 Регулятор встановив вчинення правопорушень з боку ОСР, зобов'язав припинити протиправну поведінку та наклав штрафи у розмірі **850 тисяч гривень** (у сукупності за всі вчинені порушення Ліцензійних умов), **85 тисяч гривень** та **1 700 000 гривень** відповідно.

Розгляд звернень споживачів щодо дій суб'єктів господарювання, що провадять діяльність у сферах енергетики та комунальних послуг, та врегулювання спорів, в тому числі і з питань порушень під час приєднання, здійснюється відповідно до Правил, затверджених Регулятором постановою від 02.07.2019 № 1333⁴.

1 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v1470874-17>

2 <http://h8.nerc.gov.ua/index.php?id=44985>

3 https://www.nerc.gov.ua/index.php/map_11/laws/data/filearch/voda/?id=48338

4 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v1333874-19>

Споживачі або особи, які мають намір ними стати, також можуть звернутись до НКРЕКП, відповідно до Правил розгляду звернень споживачів щодо дій суб'єктів господарювання, що провадять діяльність у сферах енергетики та комунальних послуг, та врегулювання спорів, щодо порушення їхніх прав та інтересів такими суб'єктами господарювання. Порядок розгляду скарг наведений у главі 5 Правил.

Слід звернути увагу, що згідно з пунктом 5.4. глави 5 Правил, скарга заявника на дії (бездіяльність) суб'єкта господарювання та прийняття таким суб'єктом рішень, що порушують права і законні інтереси заявника, може бути подана до НКРЕКП протягом одного року з моменту його прийняття, але не пізніше одного місяця з часу ознайомлення заявника з таким рішенням.

За результатами розгляду скарги НКРЕКП, відповідно до пункту 7.1. Правил, приймає одне з рішень про:

- 1) припинення порушення суб'єктом господарювання, що провадить діяльність у сферах енергетики та комунальних послуг, законодавства у відповідній сфері;
- 2) припинення порушення суб'єктом господарювання, що провадить діяльність у сферах енергетики та комунальних послуг, ліцензійних умов;
- 3) накладення штрафу на суб'єкта господарювання, що провадить діяльність у сферах енергетики та комунальних послуг, у встановленому порядку;
- 4) припинення розгляду звернення заявника.

Окремо слід відзначити, що суб'єкт господарювання — не споживач звертається до НКРЕКП на підставі Порядку врегулювання спорів, що виникають між суб'єктами господарювання, що провадять діяльність у сферах енергетики та комунальних послуг, затвердженого постановою НКРЕКП від 05.02.2019 № 156¹, може звернутись до НКРЕКП із заявою, форма якої встановлена у додатку 1 до цього Порядку. Пунктом 1.4 передбачено, що НКРЕКП врегулює спори, що виникають між суб'єктами господарювання, з питань, зокрема, доступу/приєднання до електричних мереж. НКРЕКП протягом 45 робочих днів з дати реєстрації заяви про проведення досудового врегулювання спору приймає рішення:

- 1) припинення розгляду спору у разі:
 - ◆ відсутності порушення законодавства та/або ліцензійних умов;
 - ◆ виявлення порушення законодавства та/або ліцензійних умов та його (їх) усунення суб'єктом господарювання (суб'єктами господарювання) у процесі врегулювання спору;
 - ◆ укладення сторонами спору угоди про врегулювання спору;
 - ◆ повторної неявки сторін спору на попередні слухання;
- 2) зобов'язання припинити суб'єктом господарювання, що провадить діяльність у сферах енергетики та комунальних послуг, порушення законодавства у відповідній сфері;
- 3) зобов'язання припинити суб'єктом господарювання, що провадить діяльність у сферах енергетики та комунальних послуг, порушення ліцензійних умов;
- 4) накладення штрафу на суб'єкта господарювання, що провадить діяльність у сферах енергетики та комунальних послуг, у встановленому порядку.

Пунктом 4.1.11 глави 4.1 розділу IV Кодексу систем розподілу передбачено, що замовник має право письмово звернутися до органу виконавчої влади, що реалізує державну політику нагляду (контролю) в галузі електроенергетики, для отримання висновку щодо технічної обґрунтованості вимог ТУ.

¹ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0156874-19>

Згідно з пунктом 1 Положення про Державну інспекцію енергетичного нагляду України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 14.02.2018 № 77¹, саме Державна інспекція енергетичного нагляду України (далі — Держенергонагляд) є центральним органом виконавчої влади, який реалізує державну політику у сфері нагляду (контролю) у галузях електроенергетики та теплопостачання.

Постановою Кабінету Міністрів України від 23 жовтня 2019 р. № 932 на Держенергонагляд покладено створення та функціонування електронного кабінету замовника для розгляду спірних питань між замовниками, операторами систем розподілу електричної енергії та оператором системи передачі електричної енергії, пов'язаних з приєднанням електричних установок до електричних мереж, і запровадження електронного сервісу подання скарг замовниками в електронній формі.

За результатами розгляду скарг замовників Держенергонаглядом здійснюється встановлення фактів порушень під час приєднання електричних установок замовників до електричних мереж та вжиття заходів реагування відповідно до законодавства, здійснення контролю за їх усуненням та ініціювання розгляду НКРЕКП, питань про застосування штрафних санкцій до суб'єктів господарювання, які провадять діяльність у сферах енергетики та комунальних послуг і діяльність яких регулюється Регулятором, щодо яких виявлені факти порушень.

1.7.2. У разі приєднання до системи передачі

Глава 5 розділу I Кодексу системи передачі регламентує розгляд скарг та врегулювання спорів, в тому числі у випадках спорів під час підключення до системи передачі.

Згаданою главою передбачено право користувача звернутись у разі порушення його прав та законних інтересів, із скаргою до ОСП, який повинен розглянути скаргу у строк не більше **30** календарних днів з дати отримання. Якщо під час розгляду необхідно здійснити випробування, технічну перевірку, провести експертизу вимірювального комплексу тощо, термін розгляду може бути продовжено зі встановленням необхідного терміну для його розгляду, про що ОСП повинен повідомити користувача.

Якщо Користувач не згоден з рішенням, прийнятим ОСП, за його скаргою, він має право оскаржити таке рішення шляхом звернення до Регулятора. Регулятор розглядає звернення Користувача, який є споживачем, відповідно до затвердженого ним порядку розгляду звернень споживачів.

Рішення, прийняте Регулятором у ході розгляду звернення споживача, оскаржується у судовому порядку, відповідно до законодавства України.

Слід також зазначити, що згідно з пунктом 45 Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з передачі електричної енергії, затверджених постановою НКРЕКП від 09.11.2017 №1388², ліцензіат зобов'язаний забезпечити приєднання електроустановок замовника до системи передачі у порядку, визначеному Кодексом системи передачі, та відповідно до договору про приєднання, за умови дотримання замовником Кодексу системи передачі, в той час як пункт 45 передбачає обов'язок забезпечити за зверненням замовника безоплатну видачу ТУ на приєднання.

Таким чином, порушення ОСП під час приєднання до системи передачі електричної енергії є порушенням Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з передачі електричної енергії, і, як було вказано раніше, згідно з пунктом 4 частини четвертої статті 77 Закону України «Про ринок електричної енергії», за порушення ліцензійних умов Регулятор приймає у межах своїх повноважень рішення про

¹ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/932-2019-%D0%BF>

² <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v138874-17>

накладення штрафів від **5 тисяч** до **100 тисяч** неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Суб'єкт господарювання, споживач або особа, яка має намір ними стати, також може звернутись з метою захисту прав і припинення порушень з боку ОСП до НКРЕКП керуючись вимогами вищезгаданих Порядку врегулювання спорів, що виникають між суб'єктами господарювання, що провадять діяльність у сферах енергетики та комунальних послуг або Правил розгляду звернень споживачів щодо дій суб'єктів господарювання, що провадять діяльність у сферах енергетики та комунальних послуг, та врегулювання спорів.

Пункт 4.1.11 глави 4.1 розділу IV Кодексу системи передачі також передбачає можливість звернення Замовника до Держенергонагляду, для отримання висновку щодо технічної обґрунтованості вимог ТУ на приєднання на відповідність чинним стандартам, нормам та правилам.

Враховуючи наведене вище, заявник, який має намір приєднатись до електричних мереж, має можливість звернутись:

для оскарження виданих ТУ на приєднання до Держенергонагляду;

для оскарження дій чи бездіяльності ОСП і ОСР — до ОСР чи ОСП безпосередньо, а після цього до Регулятора.

У разі недосягнення захисту порушеного права, згідно з наведеними вище нормами Кодексу системи передачі та Кодексу систем розподілу, заявник має право звернутись до суду.

2 | ПРИЄДНАННЯ ДО ГАЗОВИХ МЕРЕЖ

2.1.

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРИЄДНАННЯ

На законодавчому рівні питання приєднання до газотранспортної або газорозподільної системи врегульовано у Законі України «Про ринок природного газу»¹.

Відповідно до статті 1 Закону України «Про ринок природного газу», приєднання — сукупність організаційних і технічних заходів, у тому числі робіт, спрямованих на створення технічної можливості для надання послуг транспортування чи розподілу природного газу, які здійснюються у зв'язку з підключенням об'єкта будівництва чи існуючого об'єкта замовника до газотранспортної або газорозподільної системи.

Загальні правила доступу до газотранспортних та газорозподільних систем наведені у статті 19 Закону України «Про ринок природного газу», частина дев'ята якої передбачає, що технічні та комерційні умови приєднання до газотранспортної або газорозподільної системи визначаються в Кодексі газотранспортної системи або Кодексі газорозподільних систем, та визначає порядок приєднання об'єкта замовника до газотранспортної або газорозподільної системи.

Відповідно до пункту 2 Глави 1 Розділу I Кодексу газорозподільних систем, затвердженого постановою НКРЕКП від 30.09.2015 № 2494², цей Кодекс визначає взаємовідносини оператора газорозподільних систем (далі — Оператор ГРМ) із суб'єктами ринку природного газу, а також визначає правові, технічні, організаційні та економічні засади функціонування газорозподільних систем, зокрема, умови забезпечення доступу замовників до газорозподільної системи для приєднання до неї їх об'єктів будівництва або існуючих об'єктів (умови технічного доступу) та доступу суб'єктів ринку природного газу до газорозподільної системи для фактичної передачі (розподілу/споживання) належного їм природного газу до/з газорозподільної системи (умови комерційного доступу).

В свою чергу, пункт 2 Глави 1 Розділу I Кодекс газотранспортної системи, затверджений постановою НКРЕКП від 30.09.2015 № 2493³, передбачає, що цей Кодекс є регламентом функціонування газотранспортної системи України та визначає правові, технічні, організаційні та економічні засади функціонування газотранспортної системи України, а пункт 4 визначає принципи доступу суб'єктів ринку природного газу до газотранспортної системи, зокрема, рівного права доступу та приєднання для всіх суб'єктів ринку природного газу та надання оператором газотранспортної системи (далі - Оператор ГТС) послуг доступу та приєднання виключно на договірних засадах.

За аналогією з приєднанням до електричних мереж, приєднання до мереж газопостачання також поділяється на стандартне і нестандартне, однак на відміну від першого випадку, такий поділ не визначається Законом України «Про ринок природного газу», хоча частина дев'ята статті 19 цього Закону передбачає, що методологія визначення плати за приєднання до газотранспортних та газорозподільних систем має визначати **типи приєднання**, з урахуванням особливостей приєднання у різних випадках, та встановлювати граничний рівень плати за приєднання для кожного типу приєднання.

Таким чином, поділ приєднання на стандартне і нестандартне встановлено на підзаконному рівні, зокрема, у пункті 4 глави 1 розділу I Кодексу газорозподільних

¹ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/329-19>

² <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1379-15>

³ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1378-15>

систем вказано, що стандартним є приєднання до газорозподільної системи Оператора ГРМ об'єкта замовника потужністю до **16 метрів кубічних на годину** включно на відстань, що не перевищує **25 метрів** для сільської та **10 метрів** для міської місцевості по прямій лінії від місця забезпечення потужності до межі земельної ділянки замовника. Відповідно нестандартним є приєднання, яке не відповідає наведеним вище вимогам до стандартного.

Пунктом 2 глави 1 Розділу VI Кодексу газотранспортної системи також встановлено, що приєднання до газотранспортної системи є нестандартним приєднанням.

Пунктом 5 розділу 1 Методології встановлення плати за приєднання до газотранспортних і газорозподільних систем, затвердженої постановою НКРЕКП від 24.12.2015 № 3054¹, передбачено, що типи приєднань об'єктів замовників до газотранспортної/газорозподільної системи поділяються на стандартні та нестандартні. Крім того, даним пунктом встановлено, що у всіх випадках, коли замовник визначає виконавцем розробки проекту зовнішнього газопостачання та/або будівельних робіт газових мереж до його земельної ділянки іншого суб'єкта (крім оператора **газотранспортної/газорозподільної системи**), приєднання є нестандартним. На наш погляд це частково не узгоджується з наведеною вище вимогою Кодексу газотранспортної системи, адже будь-яке приєднання до газотранспортної системи вже є нестандартним, а саме приєднання до газотранспортної системи може здійснювати виключно Оператор ГТС. Єдиний можливий випадок практичного застосування даної норми полягає у виконанні послуги зі стандартного приєднання до **газорозподільної** системи оператором **газотранспортної** системи.

Враховуючи зазначене, поділ приєднання до газових мереж на стандартне і нестандартне встановлено на підзаконному рівні, в той час як обов'язкові для віднесення приєднання до нестандартного умови наведені у різних нормативно-правових актах НКРЕКП.

Замовник має право на власний розсуд обирати виконавця проектних та будівельних робіт з нестандартного приєднання серед суб'єктів господарювання, які мають право на здійснення відповідного виду діяльності згідно з вимогами законодавства. При цьому, витрати замовника, пов'язані з виконанням проектних та будівельних робіт, не включаються до складу плати за приєднання до газотранспортної або газорозподільної системи, що дає можливість зменшити витрати, які необхідні для створення мереж зовнішнього та внутрішнього газопостачання.

¹ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0396-16>

ПРОЦЕДУРА НАДАННЯ ПОСЛУГИ ПРИЄДНАННЯ

Частиною дев'ятою статті 19 Закону України «Про ринок природного газу» передбачено, що приєднання об'єкта замовника до газотранспортної або газорозподільної системи здійснюється в такому порядку:

- ◆ отримання дозволу оператора ГРМ/ГТС на приєднання;
- ◆ отримання замовником або проектувальником вихідних даних;
- ◆ розроблення проектної документації та проведення у випадках, передбачених законодавством, її експертизи;
- ◆ затвердження проектної документації;
- ◆ виконання підготовчих та будівельних робіт;
- ◆ підключення об'єкта до газотранспортної або газорозподільної системи;
- ◆ прийняття в експлуатацію закінченого будівництвом об'єкта;
- ◆ реєстрація права власності на об'єкт будівництва.

Слід відзначити деякі сумнівні аспекти запропонованого вище порядку. Отримання окремого документу «дозвіл на приєднання» виглядає вкрай необґрунтованим, оскільки приєднання до інших інженерних мереж врегульовані та успішно здійснюються і без отримання замовниками такого документу. Замовник або проектувальник отримує не вихідні дані, а ТУ, які, відповідно до статті 29 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності», є лише **одним** із **трьох** складових вихідних даних, в той час як оператор ГРМ/ГТС не видає замовнику ні містобудівні умови та обмеження, ні завдання на проектування. В той же час отримані ТУ приєднання вже вказують на наявність правових підстав для приєднання до відповідної мережі в разі дотримання замовником встановлених цими технічними умовами вимог.

Як було вказано вище приєднання може бути стандартним, яке здійснюється до газорозподільної системи, або нестандартним, яке здійснюється до газорозподільної або газотранспортної системи. В свою чергу нестандартне приєднання може передбачати за вибором замовника розробку проекту зовнішнього газопостачання Оператором ГРМ/ГТС або замовником. Замовник також може визначати виконавцем будівельних робіт з прокладання газових мереж до його земельної ділянки іншого (крім Оператора ГРМ) суб'єкта господарювання.

У кожному випадку є певні особливості приєднання та різний обсяг робіт, що здійснюється Оператором ГРМ/ГТС. Відповідні особливості, в залежності від системи, до якої здійснюється приєднання, встановлені у Кодексі газорозподільних систем та Кодексі газотранспортної системи.

2.2.1. Надання послуги зі стандартного приєднання до газорозподільної системи

Стандартне приєднання може здійснюватись лише до газорозподільної системи, причому проектування та будівництво газових мереж зовнішнього газопостачання здійснюється Оператором ГРМ, об'єкт замовника має бути потужністю до **16 метрів кубічних на годину** включно, на відстань, що не перевищує **25 метрів** для сільської та **10 метрів** для міської місцевості по прямій лінії від місця забезпечення потужності до межі земельної ділянки замовника.

Точка приєднання для замовника, відповідно до договору на приєднання, що є стандартним, має визначатися на межі земельної ділянки замовника або за його згодою на території такої земельної ділянки.

Порядок приєднання об'єктів замовників (технічного доступу) до газорозподільної системи встановлений Розділом V Кодексу газорозподільних систем, і дозволяє умовно виділити наступні етапи:

- 1) Звернення замовника із заявою про приєднання до Оператора ГРМ;
- 2) Видача Оператором ГРМ протягом **10** робочих днів з дня реєстрації заяви про приєднання (або дати усунення зауваження) дозволу на приєднання, проекту договору на приєднання, проекту ТУ приєднання та рахунків щодо їх оплати;
- 3) Оплата вартості стандартного приєднання, в тому числі послуг з надання замовнику дозволу на приєднання, договору на приєднання та ТУ приєднання і повернення договору на приєднання та ТУ приєднання Оператору ГРМ підписаними замовником з набранням ними чинності;
- 4) Виконання Оператором ГРМ робіт з приєднання до газорозподільної системи, перелік яких наведений у підпунктах 1-11 пункту 3 глави 2 розділу V Кодексу газорозподільних систем.
- 5) Оформлення Оператором ГРМ та підписання замовником акту виконання послуги приєднання.

Для приєднання об'єкта будівництва або існуючого об'єкта (земельної ділянки) до газорозподільної системи Оператора ГРМ їх власник (замовник приєднання) має звернутися до цього Оператора ГРМ із заявою про приєднання. Якщо подані документи потребують уточнень або визначені не в повному обсязі та/або в ситуації, коли приєднання потребує узгодження з третіми особами Оператор ГРМ протягом **5** робочих днів надсилає замовнику відповідний запит, в іншому випадку протягом десяти робочих днів надає замовнику дозвіл на приєднання, проект договору на приєднання, проект ТУ приєднання та рахунки щодо їх оплати.

Згідно з пунктом 3 глави 1 розділу V Кодексу газорозподільних систем Оператор ГРМ також може відмовити у приєднанні з підстав відсутності необхідної потужності або в разі, якщо надання доступу стане перешкодою для виконання Оператором ГРМ спеціальних обов'язків, покладених на нього, відповідно до статті 11 Закону України «Про ринок природного газу». Про відмову в доступі до газорозподільної системи Оператор ГРМ повідомляє (із зазначенням причин відмови) замовника та територіальний орган Регулятора протягом п'яти робочих днів.

У разі відмови в доступі за відсутності або недостатності вільної потужності Оператор ГРМ вживає всіх можливих заходів для збільшення потужності газорозподільної системи, якщо це є економічно виправданим або якщо замовник згодився компенсувати витрати Оператора ГРМ на збільшення потужності.

Порядок визначення Оператором ГРМ величини вільної потужності для забезпечення нових приєднань, а також її опублікування у розрізі ГРП визначений розділом VII Кодексу газорозподільних систем.

Величина технічної (пропускної) потужності в певній точці/ділянці ГРМ визначається як максимально можливе перетікання об'єму природного газу за стандартних умов в цій точці/ділянці ГРМ. Величина вільної потужності визначається як різниця між технічною (пропускною) потужністю та договірними об'ємами (обсягами) природного газу всіх підключених в цій точці/ділянці ГРМ споживачами (їх постачальниками) та суміжними суб'єктами ринку природного газу у відповідному періоді.

Оператори ГРМ зобов'язані на своєму веб-сайті в мережі Інтернет оприлюднювати інформацію про величини технічної та вільної потужності, у тому числі величину резервної потужності, необхідної для забезпечення нових приєднань, в розрізі кожної ГРП.

Таким чином, замовник може перевірити наявність необхідної вільної потужності ще до звернення до Оператора із заявою про приєднання. Крім того, за зверненням замовника Оператор ГРМ зобов'язаний протягом **5** робочих днів надати інформацію щодо величин технічної потужності та вільної потужності для забезпечення нових приєднань (резерву потужності) в певній точці/ділянці ГРМ.

При цьому, інформація щодо величин потужності на ГРП надається на безоплатній основі, а інформація щодо величин потужності в іншій точці/ділянці ГРМ надається протягом зазначеного строку після сплати замовником послуги Оператора ГРМ з гідравлічного розрахунку в зазначеній точці/ділянці.

Перелік робіт, які Оператор ГРМ виконує впродовж **тримісячного** строку з дня укладання договору стандартного приєднання, наведений у підпунктах 1-11 пункту 3 глави 2 розділу V Кодексу газорозподільних систем і передбачає:

- 1) оформлення земельних відносин щодо траси прокладання газових мереж зовнішнього газопостачання;
- 2) отримання містобудівних умов та обмежень забудови земельної ділянки під газовими мережами зовнішнього газопостачання (за необхідності);
- 3) виконання інженерно-геодезичних вишукувань;
- 4) розробку та затвердження проекту зовнішнього газопостачання;
- 5) отримання в установленому законодавством порядку дозвільних документів про початок будівельних робіт;
- 6) будівництво та введення в експлуатацію новозбудованих (реконструйованих) газових мереж зовнішнього газопостачання;
- 7) встановлення в точці вимірювання вузла обліку із забезпеченням його захисту від несприятливих погодних умов та несанкціонованого доступу;
- 8) відновлення благоустрою, що було порушено внаслідок будівництва;
- 9) підключення газових мереж зовнішнього газопостачання в місці забезпечення потужності;
- 10) підключення до ГРМ газових мереж внутрішнього газопостачання замовника в точці приєднання;
- 11) пуск газу на об'єкт замовника та укладання договору розподілу природного газу (технічної угоди).

Приєднання об'єктів (земельних ділянок) замовника до ГРМ здійснюється на підставі договору на приєднання, що у випадку стандартного приєднання укладається за формою, наведеною у додатку 11 до Кодексу газорозподільних систем. Із набранням чинності постановою НКРЕКП № 1437 від 27.12.2017 згаданий додаток 11 на офіційному веб-порталі парламенту України було опубліковано із неврахованими пропозиціями з внесення правок¹, що залишає коректну редакцію

¹ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/file/text/61/f450132n1971.doc>

форми договору про приєднання до газорозподільної системи (для приєднання, що є стандартним) важкодоступною для осіб, що мають намір укласти такий договір, в той час як відповідні постанови НКРЕКП, опубліковані на сайті Регулятора технічних помилок не містять.

ТУ є невід'ємною частиною договору про стандартне приєднання до газорозподільної системи. Їх форма наведена у додатку 13 до Кодексу газорозподільних систем. ТУ включають ситуаційний план (ескізне креслення) розміщення ділянки газопроводу, на якому встановлюється точка приєднання та визначається прогнозована точка вимірювання (місце встановлення вузла обліку).

Оператор ГРМ впродовж **десяти** робочих днів у міській місцевості та **п'ятнадцяти** робочих днів у сільській місцевості після надання йому замовником підтвердних документів про введення в експлуатацію газових мереж внутрішнього газопостачання та їх фізичну наявність в точці приєднання, а також передачі Оператору ГРМ одного примірника проекту внутрішнього газопостачання зобов'язаний забезпечити підключення об'єкта замовника до ГРМ (фізичне з'єднання газових мереж зовнішнього та внутрішнього газопостачання) за умови дотримання замовником оплати вартості послуги з приєднання, якщо договором на приєднання не встановлений більш пізній термін.

Пуск газу в газові мережі внутрішнього газопостачання (на об'єкт споживача, суміжного суб'єкта ринку природного газу) здійснюється Оператором ГРМ протягом **п'яти** робочих днів у міській місцевості та **десяти** робочих днів у сільській місцевості, за умови укладання договору розподілу природного газу (технічної угоди) та після набуття споживачем (суміжним суб'єктом ринку природного газу) підтверджених обсягів природного газу на відповідний період або одночасно з підключенням до ГРМ та складанням акта приймання комерційного вузла обліку в експлуатацію, якщо на момент підключення у замовника наявні договір розподілу природного газу та підтвержені обсяги природного газу на поточний календарний період.

Пунктом 10 глави 2 розділу V Кодексу газорозподільних систем встановлені особливості підключення до внутрішньої мережі газопостачання третіх осіб (інших замовників, споживачів), які передбачають, зокрема, погодження проекту внутрішнього газопостачання в частині приєднання третіх осіб, необхідність облаштування вузлів обліку природного газу для кожного споживача.

Пункт 11 глави 2 розділу V Кодексу газорозподільних систем врегульовує випадки готовності газових мереж зовнішнього газопостачання, в той час як газові мережі внутрішнього газопостачання не підведені в точку приєднання або не введені в експлуатацію з надання Оператору ГРМ права встановити та ввести в експлуатацію вузол обліку з пуском газу до такого вузла обліку або не підключати газові мережі зовнішнього газопостачання в місці забезпечення потужності.

У разі дефіциту потужності Оператор ГРМ вправі не враховувати зарезервовану технічну (пропускну) потужність за об'єктом замовника, якщо протягом року з дня видачі ТУ замовник не надав Оператору ГРМ на погодження проект зовнішнього газопостачання або внутрішнього газопостачання, якщо таке погодження вимагається наведеними вище нормами Кодексу газорозподільних систем.

Фактом виконання послуги з приєднання об'єкта замовника до газорозподільної системи є оформлений між Оператором ГРМ та замовником акт виконання послуги приєднання, оформлення якого ініціюється Оператором ГРМ. Замовник не має права без обґрунтованих причин не підписувати акт виконання послуги приєднання.

2.2.2. Надання послуги з нестандартного приєднання до газорозподільної системи

Приєднання до газорозподільної системи, що є нестандартним, врегульовано також Розділом V Кодексу газорозподільних систем і здійснюється з відмінностями, обумовленими виконанням окремих робіт замовником або Оператором ГРМ, а також необхідністю здійснення деяких додаткових заходів.

Нестандартне приєднання об'єктів замовників до газотранспортної системи можна умовно поділити на наступні етапи:

- 1) Звернення замовника із заявою про приєднання до Оператора ГРМ;
- 2) Видача Оператором ГРМ протягом десяти робочих днів з дня реєстрації заяви про приєднання (або дати усунення зауваження) дозволу на приєднання, проекту договору на приєднання, проекту ТУ приєднання та рахунків щодо їх оплати;
- 3) Оплата вартості послуг з надання замовнику дозволу на приєднання, договору на приєднання та ТУ приєднання і повернення договору на приєднання та ТУ приєднання Оператору ГРМ підписаними замовником з набранням ними чинності;
- 4) Розробка та затвердження проектно-кошторисної документації на зовнішнє газопостачання (замовником або Оператором ГРМ, виконавець розробки проекту зовнішнього газопостачання визначається замовником у заяві на приєднання);
- 5) Укладання додаткової угоди до договору на приєднання, в якій визначаються строк забезпечення Оператором ГРМ приєднання та вартість плати за приєднання;
- 6) Виконання Оператором ГРМ та/або замовником робіт з приєднання до газорозподільної системи, перелік яких наведений у пунктах 4 або 5 глави 2 розділу V Кодексу газорозподільних систем.
- 7) Оформлення та підписання замовником акту виконання послуги приєднання.

Під час приєднання можуть здійснюватись і інші роботи, зокрема, погодження з Оператором ГРМ проекту зовнішнього газопостачання, якщо його розроблення здійснював замовник, погодження проекту внутрішнього газопостачання у випадку облаштування вузла обліку в газових мережах внутрішнього газопостачання.

2.2.2.1. Якщо замовник визначає Оператора ГРМ виконавцем будівельних робіт зовнішнього газопостачання (незалежно від виконавця розробки проекту зовнішнього газопостачання), в тому числі якщо об'єкт (земельна ділянка) замовника підпадає під тип приєднання, що є стандартним, тоді приєднання здійснюється у порядку, наведеному у пункті 4 глави 2 розділу V Кодексу газорозподільних систем.

В цьому випадку точка приєднання для замовника, відповідно до договору на приєднання, визначається на межі земельної ділянки замовника або за його згодою на території такої земельної ділянки.

Договір на приєднання має передбачати відстрочення визначення плати за приєднання та строку його виконання, які встановлюються додатковою угодою після розробки проекту зовнішнього газопостачання та його кошторисної частини, якими визначається весь обсяг робіт, а також проекту внутрішнього газопостачання в частині організації вузла обліку та кошторису реалізації цих заходів, якщо його облаштування передбачається в газових мережах внутрішнього газопостачання.

Після укладання договору на приєднання виконавець розробки проекту зовнішнього газопостачання (замовник або Оператор ГРМ) на підставі ТУ приєднання забезпечує:

- ◆ отримання містобудівних умов та обмежень забудови земельної ділянки під газовими мережами зовнішнього газопостачання (за необхідності);
- ◆ виконання інженерно-геодезичних вишукувань;
- ◆ розробку та затвердження в установленому порядку проекту зовнішнього газопостачання та його кошторисної частини.

Якщо розробку проекту зовнішнього газопостачання забезпечував замовник, зазначений проект та його кошторисна частина мають бути погоджені Оператором ГРМ, при цьому один примірник проекту після його погодження передається (залишається) Оператору ГРМ, який у **15**-денний строк погоджує проект зовнішнього газопостачання або надає вичерпний перелік зауважень. Вартість послуги Оператора ГРМ з погодження проекту зовнішнього газопостачання визначається відповідно до Методології.

Після погодження проекту зовнішнього газопостачання та його кошторисної частини Оператор ГРМ протягом **десяти** робочих днів направляє замовнику згадану вище додаткову угоду до договору на приєднання з визначенням плати за приєднання та строку його виконання. Вартість розробки проекту зовнішнього газопостачання не включається до плати за приєднання (вартості послуги Оператора ГРМ з приєднання об'єкта замовника), якщо розробку проекту забезпечував замовник.

Відповідно до пункту 4 глави 2 розділу V Кодексу газорозподільних систем, після укладення додаткової угоди Оператор ГРМ в рамках виконання договору на приєднання із дотриманням встановлених ним строків забезпечує:

- ◆ оформлення земельних відносин щодо траси прокладання газових мереж зовнішнього газопостачання;
- ◆ отримання в установленому законодавством порядку дозвільних документів про початок будівельних робіт;
- ◆ будівництво та введення в експлуатацію новозбудованих (реконструйованих) газових мереж зовнішнього газопостачання;
- ◆ встановлення в точці вимірювання вузла обліку із забезпеченням його захисту від несприятливих погодних умов та несанкціонованого доступу;
- ◆ відновлення благоустрою, порушеного внаслідок будівництва;
- ◆ підключення газових мереж зовнішнього газопостачання в місці забезпечення потужності;
- ◆ підключення газових мереж внутрішнього газопостачання замовника в точці приєднання;
- ◆ пуск газу на об'єкт замовника та укладання договору розподілу природного газу (технічної угоди).

2.2.2.2. Якщо замовник визначає виконавцем будівельних робіт з прокладання газових мереж до його земельної ділянки іншого (крім Оператора ГРМ) суб'єкта господарювання або якщо точка забезпечення потужності знаходиться на території або межі земельної ділянки замовника, тоді точка приєднання для об'єкта замовника визначається в існуючій газорозподільній системі Оператора ГРМ та збігається з місцем забезпечення потужності (максимально до нього наближена) тоді приєднання здійснюється у порядку, наведеному у пункті 5 глави 2 розділу V Кодексу газорозподільних систем.

З урахуванням наведеного заходи, які забезпечуються Оператором ГРМ в рамках договору на приєднання, та вартість послуги Оператора ГРМ з приєднання об'єкта замовника (плата за приєднання) включають:

- ◆ закупівлю, встановлення та приймання в експлуатацію вузла обліку в точці вимірювання;
- ◆ розробку проекту зовнішнього газопостачання (за його необхідності та у разі визначення Оператора ГРМ виконавцем розробки цього проекту);
- ◆ підключення газових мереж зовнішнього газопостачання в місці забезпечення потужності (за їх наявності);
- ◆ підключення газових мереж внутрішнього газопостачання замовника в точці приєднання;
- ◆ пуск газу на об'єкт замовника та укладання договору розподілу природного газу (технічної угоди).

При цьому, якщо ТУ приєднання не буде передбачено вимог до проектування газових мереж зовнішнього газопостачання (за їх відсутності), вартість закупівлі, встановлення та прийом в експлуатацію вузла обліку в точці вимірювання визначається кошторисною частиною проекту внутрішнього газопостачання, а вартість інших послуг (підключення, пуск газу) визначається відповідно до Методології.

В свою чергу Замовник після підписання договору на приєднання забезпечує:

- ◆ оформлення земельних відносин щодо траси прокладання газових мереж, що будуть будуватися замовником від точки приєднання;
- ◆ отримання містобудівних умов та обмежень забудови земельної ділянки від точки приєднання (за необхідності);
- ◆ виконання інженерно-геодезичних вишукувань;
- ◆ розробку проекту внутрішнього газопостачання;
- ◆ отримання в установленому законодавством порядку дозвільних документів про початок будівельних робіт;
- ◆ виконання підготовчих та будівельних робіт з прокладання газових мереж внутрішнього газопостачання від точки приєднання;
- ◆ введення в експлуатацію в установленому законодавством порядку газових мереж внутрішнього газопостачання від точки приєднання;
- ◆ відновлення благоустрою, порушеного внаслідок будівництва.

2.2.3. Надання послуги з нестандартного приєднання до газотранспортної системи

ТУ доступу та порядок приєднання до газотранспортної системи встановлені главою 2 розділу VI Кодексу газотранспортної системи.

Згідно з Кодексом ГТС суб'єкти ринку природного газу мають рівні права на приєднання власних об'єктів будівництва або існуючих об'єктів до об'єктів газотранспортної системи, а приєднання до газотранспортної системи здійснюється у наступних випадках:

- ◆ відмови Оператора ГРМ замовнику приєднання у зв'язку з відсутністю або недостатністю вільної потужності;
- ◆ якщо замовник приєднання є газодобувним підприємством, який приєднує об'єкти видобутку/виробництва природного газу (біогазу);
- ◆ якщо замовник приєднання є Оператором ГРМ, межа території ліцензійної діяльності якого максимально наближена до точки приєднання;
- ◆ якщо тиск, необхідний для забезпечення потреб замовника, перевищує **1,2 МПа**.
- ◆ відповідності параметрів природного газу, який передається до ГРМ, параметрам, визначеним Кодексом ГТС (норма застосовується для ГДП, ВБГ та Оператора ГТС).

Приєднання об'єктів замовника Оператором ГРМ здійснюються на підставі договору на приєднання, основні положення якого визначені пунктом 9 глави 1 розділу VI Кодексу газотранспортної системи.

Підключення до газотранспортної системи здійснюється виключно Оператором ГТС.

Порядок приєднання об'єктів замовників до газотранспортної системи встановлений главою 2 розділу VI Кодексу газотранспортної системи, норми якої в частині приєднання фактично аналогічні наведеним вище нормам Розділу V Кодексу газорозподільних систем в частині нестандартного приєднання до газорозподільних систем з деякими несуттєвими відмінностями.

Нестандартне приєднання об'єктів замовників до газотранспортної системи можна умовно поділити на наступні етапи:

- 1) Звернення замовника із заявою про приєднання до Оператора ГТС;
- 2) Видача Оператором ГТС протягом десяти робочих днів з дня реєстрації заяви про приєднання (або дати усунення зауваження) рахунків щодо оплати вартості послуг з надання замовнику приєднання дозволу на приєднання, договору приєднання та ТУ;
- 3) Оплата рахунків і видача Оператором ГТС дозволу на приєднання, проекту договору приєднання у двох примірниках та ТУ;
- 4) Розробку та затвердження проектно-кошторисної документації на зовнішнє газопостачання (замовником або Оператором ГТС);
- 5) Укладання додаткової угоди до договору на приєднання, в якій визначаються строк забезпечення приєднання та розмір плати за приєднання;
- 6) Виконання Оператором ГТС та/або замовником робіт з приєднання до газотранспортної системи, перелік яких наведений у пунктах 11 або 12 глави 2 розділу VI Кодексу газотранспортної системи.
- 7) Оформлення та підписання замовником акту виконання послуги приєднання.

Для приєднання об'єкта будівництва або існуючого об'єкта до газотранспортної системи замовник звертається до Оператором ГТС із відповідною заявою. Якщо подані документи потребують уточнень або визначені не в повному обсязі та/або в ситуації, коли приєднання потребує узгодження з третіми особами, Оператором ГТС протягом **п'яти** робочих днів надсилає замовнику відповідний запит, в іншому випадку протягом **десяти** робочих днів надає замовнику рахунки щодо оплати вартості послуг з надання замовнику приєднання дозволу на приєднання, договору приєднання та ТУ.

При відмові замовнику в приєднанні його об'єкта (у тому числі тих, які плануються збудувати) до газотранспортної системи Оператор ГТС зобов'язаний протягом **5 (п'яти)** робочих днів з дня реєстрації заяви про приєднання (або дати отримання уточнених даних) письмово повідомити про це замовника з відповідним обґрунтуванням такого рішення. Копія письмової відмови в приєднанні в цей самий термін має бути передана в територіальний орган Регулятора за місцезнаходженням точки забезпечення потужності.

Договір на приєднання та ТУ приєднання набувають чинності з дати повернення їх підписаними замовником та за умови оплати вартості послуг з надання замовнику дозволу на приєднання, договору на приєднання та ТУ приєднання, якщо вона передбачена чинним законодавством.

Після укладання договору на приєднання виконавець проектних робіт зовнішнього газопостачання (замовник або Оператор ГТС) на підставі ТУ приєднання забезпечує:

- ◆ отримання містобудівних умов та обмежень забудови земельної ділянки під газовими мережами зовнішнього газопостачання (за необхідності);
- ◆ виконання інженерно-геодезичних вишукувань;
- ◆ розробку та затвердження проектно-кошторисної документації на зовнішнє газопостачання.

2.2.3.1. Якщо замовник визначає Оператора ГТС виконавцем будівельних робіт зовнішнього газопостачання (незалежно від виконавця проектних робіт зовнішнього газопостачання), точка приєднання для замовника, відповідно до договору на приєднання, має визначатися на межі земельної ділянки замовника або, за його згодою, на території такої земельної ділянки. При цьому, договір на приєднання має передбачати норму з відкладальною умовою щодо визначення вартості плати за приєднання та строку його виконання, які, в подальшому, визначаються окремою додатковою угодою, виходячи з обсягу робіт, передбачених проектно-кошторисною документацією на зовнішнє газопостачання.

Якщо виконавцем проектних робіт зовнішнього газопостачання є замовник, він погоджує проектно-кошторисну документацію на зовнішнє газопостачання на її відповідність технічним умовам з Оператором ГТС, після чого затверджує проектно-кошторисну документацію та передає один її примірник Оператору ГТС.

Погодження проектно-кошторисної документації на зовнішнє газопостачання здійснюється Оператором ГТС у строк, що не перевищує **15** днів. У цей самий строк надається вичерпний перелік зауважень, якщо вони мають місце. Після усунення всіх зауважень проектно-кошторисна документація вважається погодженою Оператором ГТС.

Після отримання проектно-кошторисної документації на зовнішнє газопостачання від замовника приєднання Оператор ГТС протягом **10 (десяти)** робочих днів направляє замовнику приєднання додаткову угоду до договору на приєднання, в якій визначає строк забезпечення приєднання та вартість плати за приєднання.

Якщо розробником проектно-кошторисної документації був не Оператор ГТС, її вартість не включається в плату за приєднання.

Пункт 11 глави 2 розділу VI Кодексу газотранспортної системи передбачає здійснення Оператором ГТС, якщо він визначений виконавцем будівельних робіт зовнішнього газопостачання, у термін (строк), визначений договором на приєднання та з урахуванням графіка оплати замовника за договором в установленому порядку:

- ◆ оформлення земельних правовідносин під газовими мережами зовнішнього газопостачання;
- ◆ отримання в установленому порядку дозвільних документів про початок будівельних робіт;
- ◆ будівництво та введення в експлуатацію новозбудованих (реконструйованих) газових мереж зовнішнього газопостачання;
- ◆ встановлення в точці приєднання вузла обліку із забезпеченням його захисту від несприятливих погодних умов та несанкціонованого доступу;
- ◆ відновлення об'єктів благоустрою, що були порушені в результаті будівництва;
- ◆ реєстрацію права власності на збудовані газові мережі;
- ◆ підключення газових мереж зовнішнього газопостачання в місці забезпечення потужності;
- ◆ підключення до газотранспортної системи газових мереж внутрішнього газопостачання замовника в точці приєднання з урахуванням вимог цього Кодексу;
- ◆ пуск газу на об'єкт замовника та укладання договору транспортування природного газу та технічної угоди з урахуванням вимог цього Кодексу.

2.2.3.2. Якщо замовник визначає виконавцем будівельних робіт зовнішнього газопостачання іншого (крім Оператора ГТС) суб'єкта господарювання, точка приєднання для замовника, відповідно до договору на приєднання та ТУ приєднання, визначається в існуючій газотранспортній системі Оператора ГТС та співпадає з місцем забезпечення потужності (максимально до нього наближена). При цьому, відповідно до пункту 12 глави 2 розділу VI Кодексу газотранспортної системи, заходи, які забезпечуються Оператором ГТС в рамках договору на приєднання, та плата за приєднання мають включати лише послуги з:

- ◆ погодження замовнику проекту на внутрішнє газопостачання від точки приєднання (за необхідності);
- ◆ встановлення в установленому порядку комерційного вузла обліку природного газу в точці приєднання (місці забезпечення потужності), за винятком випадків, якщо замовником виступає газовидобувне підприємство;
- ◆ підключення газових мереж зовнішнього газопостачання (за наявності) у місці забезпечення потужності;
- ◆ підключення до газотранспортної системи внутрішніх газових мереж замовника в точці приєднання та пуску газу з урахуванням вимог цього розділу;
- ◆ пуску газу на об'єкт замовника та укладання договору транспортування природного газу (технічної угоди), з урахуванням вимог цього Кодексу.

В свою чергу замовник, після підписання договору на приєднання, забезпечує в установленому порядку:

- ◆ оформлення земельних правовідносин під газовими мережами, що будуть будуватися замовником від точки приєднання;
- ◆ отримання містобудівних умов та обмежень забудови земельної ділянки від точки приєднання (за необхідності);
- ◆ виконання інженерно-геодезичних вишукувань;
- ◆ розроблення та погодження з Оператором ГТС проекту на внутрішнє газопостачання від точки приєднання (за необхідності);
- ◆ отримання в установленому порядку дозвільних документів про початок будівельних робіт;
- ◆ виконання підготовчих та будівельних робіт з прокладання газових мережах внутрішнього газопостачання від точки приєднання;
- ◆ введення в експлуатацію в установленому порядку газових мереж внутрішнього газопостачання від точки приєднання;
- ◆ відновлення благоустрою, що було порушено в результаті будівництва;
- ◆ реєстрацію права власності на збудовані газові мережі.

2.3.

ЗАЯВА ПРО ПРИЄДНАННЯ

Пункт 1 глави 2 розділу VI Кодексу газотранспортної системи та пункт 1 глави 2 розділу V Кодексу газорозподільних систем передбачають, що для приєднання об'єкта будівництва або існуючого об'єкта до газотранспортної/газорозподільної системи їх власник або користувач (замовник приєднання) звертається до Оператора ГТС із відповідною заявою довільної форми, до якої додаються:

- 1) заповнений опитувальний лист за формою Оператора ГРМ/ГТС, у якому зазначаються технічні параметри об'єкта замовника, що має приєднатися до газотранспортної системи;
- 2) копії документів, що підтверджують наявність у замовника прав власності чи користування на об'єкт, що планується до приєднання, або на земельну ділянку, на якій планується збудувати такий об'єкт;
- 3) копії документів замовника, що підтверджують повноваження особи на право укладання договору на приєднання (документи, що посвідчують фізичну особу або її представника (для фізичних осіб), посвідчують статус юридичної особи чи фізичної особи - підприємця та її представника (для юридичних осіб і фізичних осіб - підприємців), про взяття на облік або реєстрацію у Державній фіскальній службі, копію належним чином оформленої довіреності (якщо заяву про приєднання подає представник).

Кодексом газотранспортної системи також встановлена вимога, що у документах щодо оформленої земельної ділянки мають бути враховані вимоги норм чинного законодавства щодо правового режиму земель охоронних зон об'єктів газорозподільних мереж, а Кодекс газорозподільних систем передбачає право Оператора ГРМ вимагати від замовника пред'явлення поданих копій документів для огляду в оригіналі.

ПЛАТА ЗА ПРИЄДНАННЯ

Пунктом 4 частини третьої статті 4 Закону України «Про ринок природного газу» передбачено, що до компетенції Регулятора на ринку природного газу належить, зокрема, **встановлення плати за приєднання до газотранспортних і газорозподільних систем згідно із затвердженою Регулятором Методологією**. Згідно з частиною дев'ятою статті 19 цього Закону, плата за приєднання до газотранспортної або газорозподільної системи визначається згідно з договором між замовником і Оператором ГРМ/ГТС на підставі методології, затвердженої Регулятором, а відповідна **методологія повинна встановлювати граничний рівень плати за приєднання для кожного типу приєднання**.

2.4.1. Визначення плати за приєднання, що є стандартним

Відповідна Методологія, затверджена постановою НКРЕКП від 24.12.2015 № 3054, а порядок розрахунку та встановлення **граничного рівня** плати за приєднання, що є стандартним, встановлений у її розділі II.

Так, пункт 1 Розділу II Методології містить критерії, які враховуються НКРЕКП під час встановлення **граничного рівня** плати за приєднання, що є стандартним: типорозмір лічильника газу, тип місцевості та віддаленості від діючого об'єкта газорозподільної системи, спосіб прокладання газопроводу.

Пункт 5 Розділу II Методології передбачає розгляд НКРЕКП наданих Операторами ГРМ розрахункових (прогнозованих) значень плати за приєднання, що є стандартним, та щорічне **(до 30 листопада)** встановлення для Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя **розмірів плати за приєднання**, що є стандартним, без податку на додану вартість. Методологія передбачає визначення розрахункових (прогнозованих) значень плати за стандартне приєднання кожним Оператором ГРМ на методологічних засадах, передбачених стандартами бухгалтерського обліку, і їх встановлення НКРЕКП.

Граничний рівень плати за приєднання, що є стандартним, до газорозподільних систем на 2020 рік, встановлений **окремою** постановою НКРЕКП від **24.12.2019** № 3105¹. Тобто всупереч статті 19 Закону України «Про ринок природного газу» Методологія не встановлює **граничний рівень плати за стандартне приєднання**, а нині діючий граничний рівень плати за приєднання, що є стандартним, встановлений Регулятором з порушенням строків, встановлених у Методології.

Окремо слід відмітити, Розділ II Методології передбачає встановлення НКРЕКП **розмірів плати** за приєднання, що є стандартним (пункти 4-8), і, як це передбачено статтею 19 Закону України «Про ринок природного газу», передбачає встановлення **граничного рівня плати** за стандартне приєднання (пункт 1), що явно не є тотожним, оскільки **граничний** рівень передбачає можливість встановлення плати будь-якого розміру, що **не перевищує** певного значення, встановленого Регулятором.

Слід зауважити, що встановлення НКРЕКП розмірів плати за приєднання, що є стандартним, хоча і знаходиться у компетенції Регулятора, згідно з пунктом 4 частини третьої статті 4 Закону України «Про ринок природного газу», одночасно суперечить статті 19 Закону України «Про ринок природного газу», якою передбачено, що **плата за приєднання** до газотранспортної або газорозподільної системи **визначається згідно з договором** між замовником і оператором газотранспортної або газорозподільної системи **на підставі методології, затвердженої Регулятором**.

¹ <https://www.nerc.gov.ua/?id=47886>

Закон України «Про ринок природного газу» передбачає право Регулятора на встановлення **граничного розміру плати** за стандартне приєднання **безпосередньо у Методології**.

Стаття 19 Конституції України¹ передбачає, що органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та **у спосіб, що передбачені** Конституцією та **законами України**.

Враховуючи зазначене нинішнє регулювання визначення розміру плати за стандартне приєднання до газових мереж здійснюється не лише суперечливо і непослідовно, адже передбачає одночасне встановлення Регулятором і розміру плати за приєднання, і її граничного розміру, що не є тотожним, а в частині встановлення граничного розміру плати за приєднання здійснюється всупереч Конституції України не у спосіб, передбачений Законом України «Про ринок природного газу».

Окремо слід відмітити, що на сайті Регулятора розміщено **Калькулятор визначення розміру плати за приєднання, що є стандартним** (вартість послуги Оператора ГРМ з приєднання об'єкта замовника)², зручний інструмент для визначення замовником плати за стандартне приєднання до газових мереж в залежності від адміністративно-територіальної одиниці та потужності³.

2.4.2. Визначення плати за приєднання, що є нестандартним.

Порядок визначення граничного рівня плати за приєднання, що є нестандартним, наведений у Розділі III Методології.

Згідно з частиною дев'ятою статті 19 Закону України «Про ринок природного газу», **методологія** визначення плати за приєднання до газотранспортних та газорозподільних систем **має** визначати типи приєднання, з урахуванням особливостей приєднання у різних випадках, та **встановлювати граничний рівень плати за приєднання для кожного типу приєднання**.

Натомість, пункт перший Розділу III передбачає, що граничний рівень плати за приєднання об'єктів замовників, що є нестандартним, **визначається Оператором ГРМ/ГТС** в договорі про приєднання з урахуванням:

- 1** вартості розробки проекту зовнішнього газопостачання та його кошторисної частини, якщо розробку проекту здійснював Оператором ГРМ/ГТС;
- 2** вартості будівництва газових мереж зовнішнього газопостачання (будівництва газових мереж від місця забезпечення потужності до точки приєднання), що визначається кошторисною частиною проекту зовнішнього газопостачання, розробленого відповідно до вимог ТУ приєднання;
- 3** вартості встановлення в точці вимірювання вузла обліку із забезпеченням його захисту від несприятливих погодних умов та несанкціонованого доступу, що визначається проектом зовнішнього газопостачання (або в передбачених Кодексом газотранспортної системи / Кодексом газорозподільних систем випадках - проектом внутрішнього газопостачання) та його кошторисною частиною;
- 4** вартості підключення газових мереж зовнішнього та внутрішнього газопостачання, а також вартості пуску газу.

¹ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

² http://www.nerc.gov.ua/?calc_gas=ok

³ <http://www.nerc.gov.ua/data/filearch/postanovy/2019/p3105-d-2019.pdf>

До плати за приєднання не включаються і підлягають сплаті як окремі послуги, згідно з розділом IV Методології:

- ◆ вартість погодження (затвердження) проекту зовнішнього газопостачання, якщо розробку такого проекту здійснював не Оператор ГРМ/ГТС.
- ◆ вартість погодження (затвердження) Оператором ГТС/ГРМ проекту внутрішнього газопостачання та його кошторисної частини, якщо заходи із встановлення вузла обліку передбачені в проекті внутрішнього газопостачання;
- ◆ проект внутрішнього газопостачання, у разі підключення третіх осіб (інших споживачів).

Пунктом 5 Розділу II також передбачено, що у випадках створення додаткової потужності, плата за приєднання замовника визначається пропорційно величині замовленої ним потужності відносно загальної величини потужності, передбаченої проектом. Вартість додаткових робіт в такому випадку стягується пропорційно замовленій потужності всіх замовників, що будуть приєднуватися до того самого місця забезпечення потужності, в тому числі, за рахунок коштів поворотної фінансової допомоги.

Згідно з пунктом 12 глави 2 розділу VI Кодексу газотранспортної системи у разі визначення виконавцем будівельних робіт зовнішнього газопостачання іншого (крім Оператора ГТС) суб'єкта господарювання, Оператором ГТС в рамках договору на приєднання, надаються лише послуги з:

- ◆ погодження замовнику проекту на внутрішнє газопостачання від точки приєднання (за необхідності);
- ◆ встановлення в установленому порядку комерційного вузла обліку природного газу в точці приєднання (місці забезпечення потужності), за винятком випадків, якщо замовником виступає газовидобувне підприємство;
- ◆ підключення газових мереж зовнішнього газопостачання (за наявності) у місці забезпечення потужності;
- ◆ підключення до газотранспортної системи внутрішніх газових мереж замовника в точці приєднання та пуску газу з урахуванням вимог цього розділу;
- ◆ пуску газу на об'єкт замовника та укладання договору транспортування природного газу (технічної угоди).

Таким чином, якщо граничний рівень плати за стандартне приєднання всупереч закріпленій у статті 19 Закону України «Про ринок природного газу» вимозі щодо його встановлення у Методології, встановлений в окремій постанові НКРЕКП, то граничний рівень плати за приєднання, що є нестандартним, всупереч тій самій вимозі наразі **взагалі не встановлений жодним нормативним актом.**

Розділ III Методології встановлює не граничний рівень плати за нестандартне приєднання, а лише **порядок** його визначення. Саме усвідомлення цієї різниці Регулятором у випадку із стандартним приєднанням призводить до щорічного ухвалення ним граничного рівня плати за стандартного приєднання до газорозподільних систем окремими постановами.

Таким чином, НКРЕКП в випадку з визначенням граничного рівня плати за нестандартне приєднання, не виконує вимогу статті 19 Закону України «Про ринок природного газу».

2.4.3. Визначення вартості окремих послуг (робіт), що пов'язані з приєднанням та поточною діяльністю оператора газотранспортної або газорозподільної системи

Розділ IV Методології встановлює порядок визначення вартості окремих послуг (робіт), що пов'язані з приєднанням та поточною діяльністю Оператора ГРМ/ГТС, до яких віднесено:

- 1) надання замовнику дозволу на приєднання його об'єкта до газотранспортної/газорозподільної системи;
- 2) надання ТУ приєднання або реконструкції вузла обліку газу;
- 3) надання проекту договору про приєднання;
- 4) погодження у випадках, передбачених Кодексом газорозподільних систем або Кодексом газотранспортної системи, проектної документації на відповідність наданим ТУ та чинним нормативно-правовим актам;
- 5) технічний нагляд за будівництвом (новим будівництвом, капітальним ремонтом, реконструкцією чи технічним переоснащенням) газових мереж внутрішнього газопостачання;
- 6) підключення газових мереж зовнішнього газопостачання в місці забезпечення потужності;
- 7) підключення до газотранспортної або газорозподільної системи газових мереж внутрішнього газопостачання замовника в точці приєднання;
- 8) прийняття вузла обліку в експлуатацію як комерційного;
- 9) пуск газу на об'єкт замовника;
- 10) припинення (обмеження) транспортування або розподілу природного газу;
- 11) відновлення транспортування або розподілу природного газу;
- 12) оформлення та нагляд за роботами в охоронній зоні газорозподільних мереж.

Методологія відносить до окремих платних послуг надання дозволу на приєднання, надання ТУ на приєднання та надання проекту договору про приєднання, в той час як всі ці документи отримуються замовником одночасно за результатами розгляду Оператором ГРМ/ГТС поданої заяви на приєднання. Крім того, виготовлення окремого документу у вигляді «дозволу на приєднання» об'єктивно не є необхідним. У разі надання ТУ на приєднання замовник має розраховувати на приєднання до газових мереж у разі їх дотримання і виконання встановлених в них вимог - без будь-якого додаткового дозволу. Водночас, оскільки, згідно з Кодексами, ТУ є невід'ємною частиною договору про приєднання, виглядає вкрай сумнівним окрема оплата за надання проекту договору і за надання ТУ.

Віднесення Методологією до поточної діяльності Оператора ГРМ/ГТС здійснення технічного нагляду за будівництвом прямо суперечить статті 11 Закону України «Про архітектурну діяльність» та Порядку здійснення технічного нагляду під час будівництва об'єкта архітектури, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 11.07.2007 №903, стосовно забезпечення технічного нагляду замовником та його здійснення виключно особами, які мають кваліфікаційний сертифікат.

Вартість окремих послуг (робіт), визначається відповідно до вимог державних будівельних норм, національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку, норми витрат робочого часу, затверджені галузевими та іншими нормативними документами.

Вартість окремих послуг (робіт) базується на відшкодуванні економічно обґрунтованих витрат Оператора ГРМ/ГТС з виконання додаткових послуг (робіт) та здійснюється за формами, наведеними в додатку 2 до цієї Методології. Ціна окремих послуг (робіт) включає економічно обґрунтовані витрати та норму прибутку.

Розрахунки вартості окремих послуг (робіт) здійснюються відповідними підрозділами та затверджуються уповноваженою особою Оператора ГРМ/ГТС. Розрахунок вартості виконання окремих робіт (послуг) визначається за формою № 1 додатка 2 до цієї Методології та надається до НКРЕКП.

Пункт 10 частини третьої статті 4 Закону України «Про ринок природного газу» відносить до компетенції НКРЕКП моніторинг застосування тарифів, інших платежів, пов'язаних із приєднанням до газотранспортної або газорозподільної системи, а також моніторинг застосування та забезпечення дотримання Методології.

Таким чином Регулятор може здійснювати контроль за правильністю визначення Оператором ГРМ/ГТС вартості додаткових послуг (робіт), в той же час визначення вартості окремих послуг (робіт) здійснюється уповноваженою особою Оператора ГРМ/ГТС без опублікування відповідних розрахунків із визначення економічно обґрунтованих витрат та норми прибутку, що залишаються невідомими замовнику.

ТЕХНІЧНІ УМОВИ ПРИЄДНАННЯ

Відповідно до частини першої статті 30 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності», ТУ — це комплекс умов та вимог до інженерного забезпечення об'єкта будівництва, які повинні відповідати його розрахунковим параметрам щодо водопостачання (з урахуванням потреб забезпечення пожежогасіння), тепло-, електро- і газопостачання, водовідведення, зовнішнього освітлення, відведення зливових вод та телекомунікації.

Водночас, технічні та комерційні умови **приєднання** до газотранспортної або газорозподільної системи, згідно з частиною дев'ятою статті 19 Закону України «Про ринок природного газу», визначаються в Кодексі газотранспортної системи або Кодексі газорозподільних систем.

Пункт 4 глави 1 розділу I Кодексу газорозподільних систем передбачає, що ТУ **приєднання** — документ, що визначає комплекс умов і вимог до інженерного забезпечення приєднання об'єкта (земельної ділянки) замовника до газорозподільної системи і містить вихідні дані для проектування газових мереж зовнішнього та внутрішнього газопостачання, що створюються для потреб об'єкта замовника. Пункт 4 глави 1 розділу V Кодексу передбачає, що ТУ є **невід'ємною частиною договору на приєднання**, які визначають вихідні дані для проектування газових мереж зовнішнього газопостачання від місця забезпечення потужності до точки приєднання, які будуються Оператором ГРМ, та вихідні дані для проектування та будівництва газових мереж внутрішнього газопостачання об'єкта замовника від точки приєднання до газових приладів і пристроїв замовника.

Пункт 5 глави 1 розділу I Кодексу газотранспортної системи містить визначення, що ТУ — документ, що визначає комплекс умов і вимог до інженерного забезпечення приєднання об'єкта системи газоспоживання або газопостачання та його підключення до газотранспортної системи і містить вихідні дані для проектування.

Ще одне спільне для газотранспортної та газорозподільних систем визначення терміну ТУ **приєднання** міститься у пункті 4 розділу I Методології, згідно з яким це документ, що визначає комплекс умов і вимог до інженерного забезпечення приєднання об'єкта (земельної ділянки) замовника до газотранспортної або газорозподільної системи і містить вихідні дані для проектування газових мереж зовнішнього та внутрішнього газопостачання, що створюються для потреб об'єкта замовника.

ТУ приєднання до газорозподільних систем видаються встановленої форми, наведеної у додатку 13 до Кодексу газорозподільних систем. Встановлення певної форми для ТУ приєднання до газотранспортної системи Кодексом газотранспортної системи не передбачено.

Пунктом 5 глави 2 Розділу V Кодексу газорозподільних систем та пунктом 3 глави 2 Кодексу газотранспортної системи встановлено, що **вартість послуг** з надання замовнику, зокрема, **ТУ приєднання** визначається відповідно до Методології.

Главою IV Методології встановлений порядок визначення **вартості окремих послуг** (робіт), що пов'язані з приєднанням та поточною діяльністю оператора газотранспортної або газорозподільної системи, до яких віднесено і надання ТУ приєднання або реконструкції вузла обліку газу.

Згідно з главою 5 Методології вартість надання ТУ складається з економічно обґрунтованих витрат та норми прибутку, затверджується уповноваженою особою оператора газотранспортної/ газорозподільної системи у вигляді розрахунку вартості за формою № 1 додатка 2 Методології, який також повинен надаватись до НКРЕКП.

Відповідно до пункту 2 глави 1 розділу V Кодексу газорозподільних систем, проект ТУ приєднання надається замовнику за відсутності зауважень до поданих документів або після їх усунення протягом **десяти** робочих днів з дня реєстрації заяви про приєднання (або дати усунення зауваження) з одночасним наданням рахунку для оплати послуги з надання ТУ приєднання. ТУ приєднання набувають чинності з дати повернення їх Оператору ГРМ підписаними замовником та за умови оплати вартості послуг з надання замовнику ТУ приєднання.

В свою чергу, відповідно до глави 2 розділу VI Кодексу газотранспортної системи, оператор газотранспортної системи протягом **10 (десяти)** робочих днів з дня реєстрації заяви про приєднання (або дати усунення зауваження), за відсутності зауважень до поданих документів або після їх усунення, надає замовнику, зокрема, рахунок на оплату вартості послуги з надання замовнику ТУ. І лише після оплати відповідного рахунку оператор газотранспортної системи надає замовнику ТУ.

Обидва Кодекси також містять можливість призупинити перебіг **10**-денного строку у разі, якщо дані в поданих документах потребують уточнення або визначені не в повному обсязі та/або в ситуації, коли існує необхідність погодження приєднання до газових мереж, власником яких не є Оператор ГТС/ГРМ.

В такому разі відповідний оператор протягом **5 (п'яти)** робочих днів з дня реєстрації заяви про приєднання надсилає замовнику письмовий запит щодо уточнення даних або надання оригіналу документа, який підтверджує згоду власника газових мереж на приєднання об'єкта замовника.

Як вже було зазначено вище, згідно з абзацом другим частини другої статті 30 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» ТУ надаються протягом 10 робочих днів з дня реєстрації відповідної заяви. Жодних підстав для збільшення такого строку відповідна стаття не містить, а можливість збільшення такого строку встановлена НКРЕКП на підзаконному рівні і, фактично, суперечить акту вищої юридичної сили, а отже є незаконною.

Навіть за умови обґрунтованості збільшення строку надання ТУ таку можливість слід встановити на законодавчому рівні, наприклад, у Законі України «Про регулювання містобудівної діяльності» або у Законі України «Про ринок природного газу». Крім того, навіть за оплатності послуги з надання ТУ, строк надання ТУ має обчислюватись з дати реєстрації заяви про приєднання, а не передбачати:

- у разі приєднання до газотранспортної системи надання у **10**-денний строк оператором лише **рахунку на оплату** послуги з надання ТУ, після оплати якого **протягом невизначеного строку** оператор надає замовнику ТУ;
- у разі приєднання до газорозподільної системи надання у **10**-денний строк оператором лише **проекту ТУ** та **рахунку на оплату** послуги з їх надання, в той час як набуття ТУ чинності відбувається з дати повернення їх підписаними замовником оператору за умови оплати рахунку.

На наш погляд закріплені у Кодексах порядки надання ТУ приєднання замовнику не відповідають наведеній вище статті 30 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» стосовно встановленого обов'язку надання ТУ протягом **10** робочих днів з дня реєстрації відповідної заяви.

Абзац шістнадцятий частини дев'ятої статті 19 Закону України «Про ринок природного газу» передбачає, що за ініціативи замовника може бути проведена незалежна експертиза вихідних даних на відповідність чинним стандартам, нормам та правилам. Проведення експертизи здійснюється незалежними організаціями, визначеними центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної політики в нафтогазовому комплексі, в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України. Перелік таких

організацій затверджено наказом Міністерства енергетики та захисту довкілля України від 13.04.2020 № 239¹.

Слід зазначити, що фактичне делегування функцій державного органу з експертизи ТУ на приєднання до газових мереж стороннім організаціям є недоцільним. Держенергонагляд, на виконання постанови Кабінету Міністрів України від 23.10.2019 № 932 «Деякі питання посилення контролю за дотриманням законодавства щодо приєднання до електричних мереж», здійснює в тому числі експертизу ТУ на приєднання до електричних мереж з використанням електронного сервісу подання скарг. Таким чином існує приклад вдалого покладання таких функцій на державний орган.

Покладання функцій, які може належно виконувати державний орган, на незалежні організації також не враховує вимоги частини другої статті 31 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності», згідно з якою експертиза проектів будівництва проводиться в установленому Кабінетом Міністрів України порядку експертними організаціями незалежно від форми власності, які відповідають критеріям, визначеним центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері будівництва, архітектури, містобудування, відомості про які внесені таким органом або на підставі делегованих повноважень саморегулювальною організацією у сфері архітектурної діяльності за відповідним напрямом підприємницької діяльності (у разі її утворення) до переліку експертних організацій.

Вкрай невдале регулювання з виникненням колізії між нормами Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» та Закону України «Про ринок природного газу» зумовило прийняття Кабінетом Міністрів України постанови від 30.09.2015 №813², якою визначення незалежних організацій, які проводять незалежну експертизу вихідних даних проектів будівництва об'єктів газотранспортної або газорозподільної системи передбачено за критеріями, встановленими Міністерством розвитку громад та територій, в той час як Міністерство енергетики та вугільної промисловості формує та оприлюднює на власному офіційному веб-сайті перелік незалежних організацій.

¹ <https://mepr.gov.ua/documents/2920.html>

² <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/813-2015-%D0%BF>

СТРОКИ ВИКОНАННЯ ПРИЄДНАННЯ

Пункт 3 глави 2 розділу V Кодексу газорозподільних систем передбачає, що після укладення договору на **стандартне** приєднання Оператор ГРМ забезпечує в установленому цією главою порядку приєднання об'єкта чи земельної ділянки замовника (будівництво газових мереж зовнішнього газопостачання від місця забезпечення потужності до точки приєднання) **впродовж тримісячного строку**, з урахуванням вимог цього Кодексу та **графіка оплати замовником за договором**. В той же час, **за домовленістю сторін, в договорі на приєднання може бути визначений більший або менший строк виконання приєднання**.

В свою чергу, пункт 4 глави 2 розділу V Кодексу газорозподільних систем передбачає, що після погодження в установленому законодавством порядку проекту зовнішнього газопостачання та його кошторисної частини, Оператор ГРМ протягом **десяти** робочих днів направляє замовнику додаткову угоду до договору на приєднання, **в якій визначає строк забезпечення послуги** Оператора ГРМ з приєднання об'єкта замовника до ГРМ (будівництва газових мереж зовнішнього газопостачання від місця забезпечення потужності до точки приєднання) та вартість цієї послуги (плати за приєднання). При цьому строк забезпечення приєднання визначається з урахуванням строку виконання будівельно-монтажних та пусконаладжувальних робіт, що мають відповідати строкам, передбаченим чинними будівельними нормами та правилами, та строків на закупівлю відповідних товарів, робіт і послуг, а також необхідних погоджень, передбачених проектом зовнішнього газопостачання.

Таким чином строк надання послуги з приєднання до газорозподільних систем встановлюється в договорі, і у випадку зі стандартним приєднанням замовник може наполягати на тримісячному строку надання послуги.

Слід також зазначити, що у пункті 2.2. Мінімальних стандартів та вимог до якості обслуговування споживачів та постачання природного газу, затверджених постановою Регулятора 21.09.2017 № 1156¹, встановлені строки для вчинення певних дій Оператором ГРМ, в тому числі і під час надання послуги з приєднання до газових мереж, а додатком 1 до них встановлені розміри компенсації у разі недотримання Оператором ГРМ цих строків. В той же час, встановлені розміри компенсації незначного розміру і не є достатнім стимулом для додержання строків Оператором ГРМ. Крім того, встановлені строки щодо видачі ТУ також суперечать статті 30 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності».

¹ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v115674-17>

ОСКАРЖЕННЯ ПРОТИПРАВНИХ ДІЙ ТА БЕЗДІЯЛЬНОСТІ ОПЕРАТОРА ГАЗОТРАНСПОРТНОЇ/ ГАЗОРОЗПОДІЛЬНОЇ СИСТЕМИ ПІД ЧАС РОЗГЛЯДУ ЗАЯВ ПРО ПРИЄДНАННЯ

2.7.1. Оскарження до Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг

Пункт 7 частини п'ятої статті 4 Закону України «Про ринок природного газу» покладає на Регулятора обов'язок розглядати скарги і вирішувати спори, відповідно до статті 58 цього Закону, а пункт 9 цієї частини передбачає право Регулятора вживати заходів до запобігання зловживанням монопольним становищем, зокрема коли таке зловживання завдає економічної шкоди споживачам, а також будь-яким діям, спрямованим на завищення цін.

Стаття 58 Закону України «Про ринок природного газу» передбачає, що Регулятор забезпечує розгляд скарг на дії суб'єктів ринку природного газу (крім споживачів) і вирішення спорів між суб'єктами ринку природного газу в порядку, що затверджується Регулятором. Відповідно до порядку розгляду скарг та вирішення спорів Регулятор протягом визначеного строку приймає рішення, обов'язкові для виконання суб'єктами ринку природного газу, яких воно стосується.

Згідно з частиною другою статті 59 Закону України «Про ринок природного газу», правопорушеннями на ринку природного газу, зокрема, є необґрунтована відмова у приєднанні до газотранспортної або газорозподільної системи та порушення ліцензіатами ліцензійних умов.

Ліцензійні умови провадження господарської діяльності на ринку природного газу затверджені постановою Регулятора від 16.02.2017 № 20¹.

Пунктом 2.3. Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з транспортування природного газу передбачено обов'язок ліцензіата забезпечити за зверненням суб'єкта ринку природного газу (замовника) його приєднання до газотранспортної системи за наявності технічної можливості в порядку, встановленому чинним Кодексом газотранспортної системи, а також визначати плату за приєднання до газотранспортної системи згідно з договором між замовником і оператором газотранспортної системи на підставі Методології.

Пунктом 2.5. Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з розподілу природного газу передбачено обов'язок ліцензіата забезпечити відповідно до вимог Кодексу газорозподільних систем доступ замовників до газорозподільної системи для приєднання до неї їх об'єктів будівництва або існуючих об'єктів.

Таким чином правопорушення під час приєднання до газових мереж є в тому числі і порушенням відповідних Ліцензійних умов.

За порушення ліцензійних умов провадження відповідного виду господарської діяльності на ринку природного газу, що підлягає ліцензуванню та за відмову у доступі до газотранспортної або газорозподільної системи, газосховища або установки LNG у непередбачених законом випадках Регулятор накладає штраф від **3 000** до **50 000** неоподатковуваних мінімумів доходів громадян — на суб'єктів господарювання, що провадять господарську діяльність на ринку природного газу, що підлягає ліцензуванню, і від **20** до **900** неоподатковуваних мінімумів доходів громадян — на посадових осіб суб'єктів господарювання, що провадять господарську діяльність на ринку природного газу, що підлягає ліцензуванню.

¹ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0201874-17>

Крім того, відповідно до частини другої статті 58 Закону України «Про ринок природного газу», відповідно до порядку розгляду скарг та вирішення спорів, Регулятор протягом визначеного строку приймає рішення, обов'язкові для виконання суб'єктами ринку природного газу, яких воно стосується.

Регулятор постановою від 02.07.2019 № 1333 затвердив Правила розгляду звернень споживачів щодо дій суб'єктів господарювання, що провадять діяльність у сферах енергетики та комунальних послуг, та врегулювання спорів.

З огляду на наведене, у Регулятора є необхідні повноваження для ефективного захисту замовника від порушень з боку оператора газотранспортної/газорозподільної системи.

Так, постановою від 29.03.2019 № 473¹ Регулятор наклав штраф у розмірі **850 тисяч гривень** (за сукупністю порушень) на Оператора ГРМ за порушення Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з розподілу природного газу, зазначивши серед порушень недотримання тримісячного строку для пуску газу на об'єкт замовника за договором на стандартне приєднання, **15**-денного строку погодження Оператором ГРМ проекту зовнішнього газопостачання, погодження проекту внутрішнього газопостачання. Постановою від 29.03.2019 № 473 Регулятор наклав штраф у розмірі **425 тисяч гривень** (за сукупністю порушень) на Оператора ГРМ за порушення Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з розподілу природного газу, вказавши, зокрема на порушення **10**-ти денного терміну видачі ТУ та **15**-ти денного строку погодження проектної документації відповідно до звернень замовників.

Споживачі або особи, які мають намір ними стати, також можуть звернутись до НКРЕКП відповідно до Правил розгляду звернень споживачів щодо дій суб'єктів господарювання, що провадять діяльність у сферах енергетики та комунальних послуг, та врегулювання спорів, щодо порушення їхніх прав та інтересів такими суб'єктами господарювання.

¹ <http://www.nerc.gov.ua/?id=39946>

3 | ПРИЄДНАННЯ ДО ТЕПЛОВИХ МЕРЕЖ

3.1.

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРИЄДНАННЯ

Основні правові, економічні та організаційні засади діяльності на об'єктах сфери теплопостачання та регулювання відносин, пов'язаних з виробництвом, транспортуванням, постачанням та використанням теплової енергії з метою забезпечення енергетичної безпеки України, підвищення енергоефективності функціонування систем теплопостачання, створення і удосконалення ринку теплової енергії та захисту прав споживачів та працівників сфери теплопостачання, визначені Законом України «Про теплопостачання»¹.

Відповідно до статті 1 Закону України «Про теплопостачання» транспортування теплової енергії — господарська діяльність, пов'язана з передачею теплової енергії (теплоносія) за допомогою мереж на підставі договору; теплоносієм — рідка або газоподібна речовина, що циркулює у трубах або каналах і передає теплову енергію в системах теплопостачання, опалення, вентиляції та технологічних установках; тепла енергія — товарна продукція, що виробляється на об'єктах сфери теплопостачання для опалення, підігріву питної води, інших господарських і технологічних потреб споживачів, призначена для купівлі-продажу.

Визначення терміну «приєднання до теплових мереж» Закон України «Про теплопостачання» не містить, в той же час даний Закон визначає основні принципи державної політики у сфері теплопостачання, в тому числі у приєднанні до теплових мереж, одним з яких, згідно зі статтею 6 Закону, є сприяння розвитку конкурентних відносин на ринку теплової енергії.

Згідно зі статтею 19 Закону України «Про теплопостачання», якщо це дозволяють технічні можливості системи, теплотранспортуюча організація не має права відмовити споживачу теплової енергії у забезпеченні його тепловою енергією, а теплогенеруючій організації у транспортуванні теплової енергії.

Стаття 21 також встановлює обов'язок суб'єкта господарювання, який здійснює діяльність з транспортування теплової енергії, приєднати теплогенеруючу організацію, що має намір здійснювати діяльність з виробництва теплової енергії, після виконання ТУ та укладання договору на приєднання до теплової мережі.

Крім того, відповідно до згаданої статті, якщо до магістральної або місцевої теплової мережі теплопостачальної організації приєднані дві або декілька теплогенеруючих організацій, то встановлення пріоритетності укладання договорів на закупівлю теплової енергії від них здійснюється за результатами конкурсу, який організовує виконавчий орган міської або селищної ради в порядку, встановленому законодавством.

Стаття 6 Закону України «Про державне регулювання у сфері комунальних послуг»² передбачає, що НКРЕКП розробляє та затверджує, зокрема, **правила приєднання до теплових мереж** і типовий договір, передбачений цими правилами.

Правила приєднання до теплових мереж затверджені постановою Регулятора від 19.10.2012 № 343, і зареєстровано в Міністерстві юстиції України 5 листопада 2012 р. за № 1856/22168³.

У абзаці четвертому пункту 1.2 розділу I Правил приєднання до теплових мереж наведено визначення, згідно з яким приєднання — це сукупність організаційних

¹ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2633-15>

² <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2479-17>

³ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1856-12>

і технічних заходів для здійснення транспортування (постачання) теплової енергії до тепловикористальної установки замовника та/або подачі виробленої теплової енергії теплогенеруючою установкою в точку приєднання до теплових мереж.

Особливості приєднання когенераційних установок до електричних та теплових мереж визначені статтею 12 Закону України «Про комбіноване виробництво теплової та електричної енергії (когенерацію) та використання скидного енергопотенціалу», яка, зокрема, передбачає, що Правила приєднання когенераційних установок до теплової мережі встановлює центральний орган виконавчої влади у сфері теплопостачання. Відповідні Правила затверджені наказом Міністерства з питань житлово-комунального господарства України від 24.07.2009 №223, зареєстровані в Міністерстві юстиції України 18.08.2009 за №778/16794¹.

Слід додати, що підготовка, затвердження та видача ТУ на приєднання до теплових мереж також регулюється Правилами надання і погодження ТУ на підключення до теплових мереж, затвердженими наказом Міністерства з питань житлово-комунального господарства України від 29 жовтня 2009 року №334 та постановою Національної комісії регулювання електроенергетики України від 29 жовтня 2009 року №1232, зареєстрованими Міністерством юстиції України 25 листопада 2009 за №1138/17154², а також Правилами користування тепловою енергією, затвердженими постановою Кабінету Міністрів України від 03.10.2007 №1198³.

¹ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0778-09>

² <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/za138-09>

³ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1198-2007-%D0%BF>

3.2.

ПРОЦЕДУРА НАДАННЯ ПОСЛУГИ З ПРИЄДНАННЯ ДО ТЕПЛОВИХ МЕРЕЖ

Процедура приєднання закінчених будівництвом, реконструйованих, технічно переоснащених тепловикористальних або теплогенеруючих установок до теплових мереж визначено Правилами приєднання до теплових мереж, пункт 1.8 яких виділяє під час приєднання до теплових мереж наступні етапи:

- 1) **подання** замовником **заяви** власнику **про приєднання** об'єкта до теплових мереж;
- 2) отримання ТУ на приєднання до теплових мереж власника;
- 3) укладання замовником та власником Договору;
- 4) **розроблення** замовником (у разі відсутності такої можливості - проектною організацією на договірних умовах із замовником) **проектної документації** для приєднання об'єктів до теплових мереж **і узгодження її з власником**;
- 5) оплата замовником власнику вартості приєднання, відповідно до умов укладеного Договору;
- 6) виконання сторонами зобов'язань щодо здійснення заходів із приєднання об'єкта до теплових мереж;
- 7) отримання акта готовності об'єкта до експлуатації;
- 8) підключення об'єкта замовника до теплових мереж;
- 9) виконання сторонами інших зобов'язань, передбачених умовами Договору.

В той же час, згідно з пунктом 1.6. Правил приєднання когенераційних установок до теплової мережі, приєднання когенераційної установки замовника до теплової мережі виокремлює інші етапи:

- 1) визначення замовником проектною організацією, яка буде розробляти на договірних умовах із замовником відповідну проектну документацію;
- 2) **подання** замовником теплотранспортуючій організації **заяви про приєднання** його когенераційної установки до теплової мережі;
- 3) підготовка теплотранспортуючою організацією проекту договору про приєднання та ТУ приєднання;
- 4) видача замовнику проекту договору про приєднання та ТУ приєднання;
- 5) розроблення та **узгодження сторонами** договору про приєднання **схеми приєднання когенераційної установки до теплової мережі**;
- 6) підписання сторонами договору про приєднання;
- 7) **розроблення** замовником (у разі відсутності такої можливості - проектною організацією на договірних умовах із замовником) **проектної документації** для об'єктів будівництва і реконструкції чи модернізації і її **узгодження** з теплотранспортуючою організацією (організацією, яка видала ТУ);
- 8) оплата замовником теплотранспортуючій організації вартості приєднання відповідно до умов договору про приєднання;
- 9) будівництво і монтаж-налагоджувальні роботи згідно з узгодженою проектною документацією;
- 10) проведення приймально-здавальних випробувань;

- 11) отримання акта технічної комісії про готовність когенераційної установки до прийняття в експлуатацію;
- 12) підключення когенераційної установки замовника до теплової мережі.

Враховуючи зазначене, етапи приєднання до теплових мереж хоч і виокремлені різні для когенераційних установок і інших випадків, загалом схожі і передбачають вчинення від замовника однакових дій, хоча слід відзначити не відображену у пункті 1.8 Правил приєднання до теплових мереж і передбачену Правилами надання і погодження ТУ на **підключення** до теплових мереж необхідність звернення замовника до теплотранспортуючої організації із окремою заявою про видачу ТУ, окремо від заяви на приєднання у разі приєднання тепловикористальних або теплогенеруючих (некогенераційних) установок до теплових мереж.

Крім того, як Правилами приєднання когенераційних установок до теплової мережі так і Правилами приєднання до теплових мереж передбачено ще й звернення замовника з метою погодження теплотранспортуючою організацією проектної документації, розробленої з дотриманням раніше виданих ТУ. Таким чином під час приєднання до теплових мереж замовник в обох випадках буде вимушений щонайменше тричі звертатись до власника теплових мереж з питань приєднання.

Правила приєднання до теплових мереж, фактично, розділяють дії замовника та власників теплових мереж з укладення Договору на приєднання (з їх детальним розкриттям у Розділі II), та з виконання Договору на приєднання (з детальним їх висвітленням у Розділі III).

ЗАЯВА НА ПРИЄДНАННЯ

Вимоги до оформлення заяви на приєднання наведені у пункті 2.1 Розділу II Правил приєднання до теплових мереж, згідно з яким для укладення Договору замовник подає власнику заяву про приєднання, яка має містити такі дані:

- ◆ найменування, місцезнаходження, банківські реквізити замовника;
- ◆ місцезнаходження об'єкта;
- ◆ технічні параметри (характеристики) об'єкта;
- ◆ розрахункові теплові навантаження для потреб опалення, вентиляції, кондиціювання повітря та гарячого водопостачання (для тепловикористальних установок);
- ◆ максимальні погодинні та середньогодинні витрати теплової енергії та відповідні їм розрахункові витрати теплоносіїв на технологічні потреби, опалення, вентиляцію, кондиціювання повітря та гаряче водопостачання (для тепловикористальних установок);
- ◆ вид і параметри теплоносіїв (тиск і температура);
- ◆ режими теплоспоживання для об'єкта (безперервний, одно-, двозмінний тощо) (для тепловикористальних установок);
- ◆ розташування вузла обліку теплової енергії;
- ◆ вимоги до режиму тепlopостачання об'єкта (допустимі перерви в подачі теплоносіїв за тривалістю, періодами року тощо) (для тепловикористальних установок);
- ◆ наявність і можливість використання власних джерел теплової енергії (із зазначенням їх потужностей та режимів роботи) (для тепловикористальних установок);
- ◆ правові підстави користування замовником об'єктом та земельною ділянкою, на якій планується його будівництво;
- ◆ **номер і дата видачі ТУ на приєднання до теплових мереж;**
- ◆ заплановані строки введення в експлуатацію об'єкта;
- ◆ інформацію про категорію цільового призначення земельної ділянки.

Крім того, у разі передачі замовнику права на використання потужності у заяві на приєднання зазначається інформація про передачу права на використання потужності, у тому числі найменування (прізвище, ім'я, по батькові) та місцезнаходження (місце проживання) кожної зі сторін Договору, точка приєднання та обсяг переданої потужності.

Слід також відзначити, що, відповідно до пункту 1.8 Правил приєднання до теплових мереж, етап «отримання ТУ на приєднання до теплових мереж власника» відбувається після етапу «подання замовником заяви власнику про приєднання об'єкта до теплових мереж». Враховуючи зазначене замовник ніяк не може у заяві на приєднання вказувати майбутні реквізити ТУ на приєднання до теплових мереж.

Пунктом 2.2. Розділу II Правил приєднання до теплових мереж передбачено, що до заяви про приєднання додаються такі документи:

- ◆ копії документів, що підтверджують право власності або користування на об'єкт і право власності чи користування земельною ділянкою для будівництва або реконструкції об'єкта;
- ◆ ситуаційний план розташування об'єкта з прив'язкою до території населеного пункту або елементів територіального поділу у схемі тепlopостачання;
- ◆ документи, що підтверджують повноваження особи, яка діє від імені замовника.

У разі передачі замовнику права на використання потужності, він також надає копію документа, що підтверджує параметри приєднання, завірену сторонами копію договору про передачу права на використання потужності, а також документ, що свідчить про розмір зниження теплового навантаження споживача, який передав право на використання потужності.

Якщо замовником не дотримано вимоги щодо оформлення заяви або подання неповного переліку документів, власник протягом **5** робочих днів з дати отримання заяви надсилає замовнику повідомлення про усунення порушень. Строк на усунення порушень в оформленні заяви та додатків до неї не може бути більшим, ніж **три** місяці з дати отримання замовником повідомлення.

У разі усунення порушень в оформленні заяви та додатків до неї, власник протягом **15** днів з дати їх усунення надає замовнику підписаний проект Договору у **двох** примірниках.

Замовник, у разі згоди з його умовами, підписує обидва примірники проекту Договору протягом **20** днів з дати його отримання та надсилає **один** примірник власнику.

В свою чергу Правила приєднання когенераційних установок до теплової мережі передбачають звернення замовника із заявою про приєднання до теплотранспортуючої організації для отримання ТУ та укладання договору про приєднання. Відповідно до пункту 2.3. Правил приєднання когенераційних установок до теплової мережі, у заяві мають бути наступні дані:

- ◆ сфера діяльності, місцезнаходження та банківські реквізити заявника;
- ◆ назва об'єкта та його місцезнаходження, мета отримання ТУ приєднання (будівництво, реконструкція чи модернізація, збільшення потужності, використання виключно для власних потреб чи виробництво для продажу тощо).

До заяви додаються такі документи:

- ◆ опитувальний лист за встановленим у додатку 2 Правил зразком з інформацією про об'єкт;
- ◆ ситуаційний план із зазначенням місцезнаходження когенераційної установки та місця приєднання;
- ◆ копія документа, який підтверджує право власності на цей об'єкт та право власності чи користування земельною ділянкою для будівництва або реконструкції об'єкта.

Різницю в оформленні заяв на приєднання до теплових мереж та у переліку додатків до них для приєднання теплогенеруючих (некогенераційних) об'єктів та когенераційних установок об'єктивно неможливо виправдати і вона зумовлена виключно непослідовним і суперечливим нормативно-правовим регулюванням у відповідній сфері, яке до того ж здійснюється різними суб'єктами владних повноважень.

ПЛАТА НА ПРИЄДНАННЯ

Згідно з пунктом 3.4. Розділу III Правил приєднання до теплових мереж, після виконання замовником ТУ на приєднання, власник безоплатно дозволяє замовнику здійснити приєднання зазначеного об'єкта до теплових мереж та здійснює контроль за виконанням заходів з приєднання.

В той же час, згідно з пунктом 3.8. Розділу III Правил приєднання до теплових мереж, **плата за приєднання** закінчених будівництвом, реконструйованих, технічно переоснащених **тепловикористальних установок** до теплових мереж **визначається вартістю робіт, визначених проектною документацією** на приєднання, пропорційно співвідношенню замовленої потужності до вільної. **Плата за приєднання теплогенеруючих установок** до теплових мереж **визначається умовами Договору.**

Більш детально визначення розміру плати за приєднання до теплових мереж не регулюється жодною нормою жодного нормативно-правового акту, хоча частиною шостою статті 30 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» прямо передбачено, що порядок визначення вартості послуг з надання ТУ (що має бути складовою плати за приєднання) визначається відповідними центральними органами виконавчої влади або державними колегіальними органами. В свою чергу стаття 6 Закону України «Про державне регулювання у сфері комунальних послуг» відносить до повноважень НКРЕКП встановлення порядку формування оплати за підключення до мереж суб'єктів природних монополій та здійснення контролю за його дотриманням.

В той же час, відсутність порядку встановлення плати за приєднання до теплових мереж є актуальною проблемою і може призводити до численних зловживань з боку теплотранспортуючих організацій.

Так, у рекомендаційних роз'ясненнях від 27.01.2015 № 5-рр¹ Антимонопольний комітет України вказав, що відсутність чіткого порядку визначення вартості послуг, пов'язаних з приєднанням до мереж теплопостачання, які надаються виключно суб'єктами природних монополій, може створювати передумови до встановлення їх необґрунтованої вартості, зокрема, при: розробленні та видачі ТУ; погодженні проектною документації для приєднання мереж замовника до мереж теплопостачання, розробленої іншими проектними організаціями; підключення до мереж теплопостачання; приймання в експлуатацію зі складанням і підписанням акта введення в експлуатацію завершеного будівництвом об'єкта (мереж теплопостачання).

В свою чергу в огляді нормативно-правової бази в частині приєднання виробників та споживачів до мереж теплопостачання, опрацювання проблемних питань у сфері теплопостачання від 14.03.2018², НКРЕКП відзначила серед найбільш значущих проблем приєднання/підключення суб'єктів господарювання до мереж теплопостачання **відсутність порядку розрахунку плати** за приєднання/підключення суб'єктів господарювання до мереж теплопостачання.

¹ <http://www.amc.gov.ua/amku/doccatalog/document?id=111107&schema=main>

² <https://www.nerc.gov.ua/?id=31608>

ТЕХНІЧНІ УМОВИ НА ПРИЄДНАННЯ

Відповідно до статті 22 нині нечинного Закону України «Про житлово-комунальні послуги»¹, виробник послуг мав право видавати дозволи і ТУ на підключення споживачів до відповідних централізованих інженерних мереж у встановленому законодавством порядку. Діючий Закон України «Про житлово-комунальні послуги» подібної норми не містить.

Водночас, згідно зі статтею 25 Закону України «Про теплопостачання», теплогенеруюча, теплотранспортна та теплопостачальна організації мають право видавати дозволи та ТУ на підключення споживачів до розподільчих теплових мереж, при цьому, теплопостачальні організації, які здійснюють діяльність із постачання теплової енергії з використанням власних теплових мереж, зобов'язані забезпечити рівноправний доступ до цих мереж усіх суб'єктів господарської діяльності відповідно до укладених договорів.

Пунктом 1.2. Розділу I Правил надання і погодження ТУ на підключення до теплових мереж передбачено, що ТУ на підключення (приєднання) до теплових мереж — це комплекс умов та вимог до інженерного забезпечення об'єкта містобудування, які повинні відповідати його розрахунковим параметрам, зокрема теплопостачання.

Відповідно до пункту 8 Правил користування тепловою енергією, для приєднання споживача до системи теплопостачання, реконструкції або розширення системи теплоспоживання чи збільшення обсягів споживання теплової енергії на діючих об'єктах, споживач повинен подати **заявку** теплопостачальній організації про видачу ТУ.

Пунктом 2.1. Розділу II Правил надання і **погодження** ТУ на **підключення** до теплових мереж передбачено, що для одержання ТУ власник, користувач земельної ділянки або особа, щодо якої прийнято рішення про передачу (надання) земельної ділянки із земель державної чи комунальної власності в порядку, визначеному земельним законодавством, або уповноважена ними особа, яка має намір приєднатися до теплових мереж, подає **заяву** до теплотранспортуючої організації, яка згідно з відповідною ліцензією діє в зоні розташування об'єкта замовника.

До заяви замовник додає такі документи:

- ◆ опитувальний лист з інформацією про об'єкт за формою, наведеною у додатку до цих Правил;
- ◆ ситуаційний план розміщення об'єкта;
- ◆ **нотаріально засвідчену** копію документа, що підтверджує право замовника на земельну ділянку, або рішення про передачу (надання) замовнику земельної ділянки із земель державної чи комунальної власності в порядку, визначеному земельним законодавством.

Окремо слід зазначити, що вимоги до **заяви на приєднання** до теплових мереж істотно відрізняються від наведених вище вимог до **заяви про видачу ТУ на приєднання**, включаючи перелік обов'язкових додатків до них, слід зважити також на необхідність вказування у **заяві на приєднання** номеру і дати видачі **ТУ** на приєднання до теплових мереж, тобто заява на приєднання та заява на отримання ТУ це два окремих документи, що окремо мають подаватись замовником до теплотранспортуючої організації.

¹ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-15>

Пунктом 2.2. Розділу II Правил надання і погодження ТУ на підключення до теплових мереж встановлено, що ТУ видаються **протягом 15 робочих днів** після отримання теплотранспортуючою організацією від замовника заяви та комплексу документів у повному обсязі, а у випадках приєднання джерел теплової енергії або об'єктів, які мають споживання теплової енергії більше **1 Гкал/год** та потребують додаткових гідравлічних розрахунків існуючих теплових мереж, **термін розгляду може бути збільшений до 20 робочих днів**.

Слід зазначити, що Закон України «Про теплопостачання» не встановлює строку надання ТУ. Враховуючи відсутність відповідної норми у спеціальному законі слід керуватись Законом України «Про регулювання містобудівної діяльності», статтю 30 якого встановлено, що ТУ надаються протягом **10 робочих днів** з дня реєстрації відповідної заяви.

В свою чергу, статтю 12 Закону України «Про комбіноване виробництво теплової та електричної енергії (когенерацію) та використання скидного енергопотенціалу» передбачено надання ТУ на приєднання **когенераційних установок** до електричної і/або теплової мережі її власником у порядку, встановленому нормативними актами, **не пізніше 15 днів** з дня отримання відповідного запиту. Приєднання здійснюється згідно з договором про приєднання, **невід'ємним додатком до якого є ТУ**.

Водночас, строк **«не пізніше 15 днів»**, встановлений статтю 12 Закону України «Про комбіноване виробництво теплової та електричної енергії (когенерацію) та використання скидного енергопотенціалу» не сильно відрізняється строку у **10 робочих днів**, встановленому статтю 30 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності», оскільки з одного боку в більшості випадків **10** робочих днів це аналог **14** календарних днів, з іншого боку дотримання строку в **10** робочих днів одночасно відповідатиме і вимозі надати ТУ у строк не пізніше **15** днів. Однак узгодження вимог вищезгаданих законів стосовно встановлення їх нормами однакового строку видачі ТУ все ж є необхідним для дотримання принципу правовій визначеності та забезпечення однакового правозастосування з боку замовників приєднання, теплотранспортуючих організацій та контролюючих органів.

Слід також відмітити, що Конституційний Суд України у рішенні від 07 липня 1998 року №11-рп/98¹ прийшов до висновку, що термін «дні», якщо він вживається у правових актах без застережень, означає лише календарні дні.

Натомість, пункт 3.3 Правил приєднання когенераційних установок до теплових мереж передбачає надання теплотранспортуючою організацією проекту договору про приєднання протягом **п'ятнадцяти робочих днів** з дня подання заяви замовника на приєднання та документів, що додаються до неї, **що прямо суперечить вимогам обох згаданих вище Законів**.

Таким чином, встановлені на підзаконному рівні строки надання ТУ на приєднання до теплової мережі не відповідають у випадку приєднання когенераційних установок — Закону України «Про комбіноване виробництво теплової та електричної енергії (когенерацію) та використання скидного енергопотенціалу», у випадку приєднання тепловикористальних або інших теплогенеруючих установок — Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності».

ТУ на приєднання когенераційної установки до теплових мереж, згідно з пунктом 1.3 Правил приєднання когенераційних установок до теплових мереж, є невід'ємним додатком договору про приєднання, що укладається між теплотранспортуючою організацією та замовником, а їх форма наведена у додатку 1 цих Правил.

Натомість, для некогенераційних установок законодавство не передбачає встановленої типової форми ТУ на приєднання до теплової мережі і не визначає їх невід'ємною частиною договору про приєднання.

¹ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v011p710-98>

Пунктом 2.10 Правил приєднання до теплових мереж встановлений перелік відомостей, які мають містити ТУ:

- ◆ точки приєднання;
- ◆ максимальні часові та середньогодинні теплові навантаження об'єкта за видами теплоносіїв та видами теплоспоживання (опалення, вентиляція, кондиціонування, гаряче водопостачання, технологічні потреби), а також схеми підключення об'єкта;
- ◆ максимальні розрахункові та середньогодинні витрати теплоносіїв, у тому числі з водорозбором з мережі (при відкритій системі тепlopостачання);
- ◆ параметри (тиск, температура) теплоносіїв і межі їх відхилень у точках приєднання до теплової мережі, з урахуванням зростання навантажень у системі тепlopостачання;
- ◆ кількість, якість і режим відкачки повернення теплоносія, а також вимоги до його очищення, якщо тепла енергія відпускається у вигляді пари;
- ◆ рекомендації, що стосуються необхідності використання наявних у замовника власних джерел теплової енергії, будівництва резервного джерела теплової енергії, резервної теплової мережі, з урахуванням вимог до надійності тепlopостачання об'єкта, а також **рекомендації** з використання вторинних енергетичних ресурсів;
- ◆ вимоги до прокладання та ізоляції трубопроводів;
- ◆ вимоги до організації обліку теплової енергії;
- ◆ вимоги до диспетчерського зв'язку з тепlopостачальною організацією;
- ◆ межі експлуатаційної відповідальності тепlopостачальної організації та замовника;
- ◆ межі можливих коливань тиску (у тому числі статичного) і температури в теплових пунктах замовника, пристрої для захисту від яких повинні передбачатися замовником при проектуванні систем теплоспоживання та теплових мереж;
- ◆ мінімальні годинні і середньогодинні теплові навантаження об'єкта за видами теплоносіїв та видами теплоспоживання.

Пункт 2.11 Правил приєднання до теплових мереж мав би надійно захищати права замовника приєднання від протиправних дій та бездіяльності з боку власника теплових мереж (теплотранспортуючої організації), встановивши що власник не має права нав'язувати замовнику невігідні умови Договору та які не стосуються предмета Договору, економічно або технологічно не обґрунтовані або прямо не передбачені чинним законодавством.

Однак слід відзначити не лише суперечливу редакцію цього пункту (встановлення плати за приєднання само по собі є «невигідною для замовника умовою»), але і загалом непослідовне нормативне врегулювання у питанні змісту ТУ, оскільки пункт 2.4 Правил надання і погодження ТУ на підключення до теплових мереж передбачає визначення теплотранспортуючою організацією при опрацюванні матеріалів для видачі ТУ вимог, серед яких є і не передбачені пунктом 2.10 Правил приєднання до теплових мереж, стосовно:

- ◆ розширення або реконструкції установок для хімічного очищення води та конденсату джерела теплової енергії,
- ◆ необхідності будівництва резервного джерела теплової енергії або резервної магістральної теплової мережі,

- захисту систем теплоспоживання від раптового підвищення тиску і температури теплоносія та теплових мереж від корозії,
- впровадження нових технологій прокладання теплових мереж.

Дійсно, текст пункту 2.4 Правил надання і погодження ТУ на підключення до теплових мереж у представленій редакції не означає автоматичне закріплення у ТУах на приєднання до теплових мереж будь-якої з наведених додаткових вимог, однак теплотранспортуюча організація вправі посилатись на пункт 2.11 Правил приєднання до теплових мереж вказуючи на «прямо передбачені чинним законодавством» вимоги пункту 2.4 Правил надання і погодження ТУ на підключення до теплових мереж.

Правова невизначеність в даному випадку сприятиме зловживанням з боку власників теплових мереж (теплотранспортуючих організацій) під час визначення у ТУах обов'язкового для замовника під час приєднання до теплових мереж обсягу робіт, або, щонайменше, до спорів між власниками теплових мереж і замовниками, які вирішуватимуться із поданням останніми скарг до уповноважених органів виконавчої влади або ж позовів до суду, що у кожному з цих випадків істотно затягуватиме процедуру приєднання до теплових мереж.

Окремо слід вказати на неоднозначність законодавчого врегулювання строку чинності ТУ на приєднання до теплових мереж.

Пунктом 2.5 Розділу II Правил надання і погодження ТУ на підключення до теплових мереж встановлено строк чинності ТУ **до завершення будівництва** об'єкта замовника, **але не менш як два і не більш як п'ять років**.

Пунктом 10 Правил користування тепловою енергією встановлений строк дії ТУ приєднання споживачів теплової енергії в **два роки**, з можливістю подовження їх дії тепlopостачальною організацією за зверненням замовника у разі, коли будівництво об'єкта не може бути завершено у визначений строк.

В той же час частиною сьомою статті 30 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» встановлено, що ТУ **є чинними до завершення будівництва об'єкта** незалежно від зміни замовника або підприємства, установи та організації, які надали такі ТУ. Обмеження строку дії ТУ цією статтею передбачено лише для об'єктів електроенергетики, що виробляють електричну енергію з використанням альтернативних джерел енергії.

Таким чином, строки чинності ТУ, встановлені Правилами користування тепловою енергією та Правилами надання і погодження ТУ на підключення до теплових мереж, не лише суперечать одне одному, але і не відповідають чинному акту вищої юридичної сили — Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності».

Пункт 1.5. Розділу I Правил надання і погодження ТУ на підключення до теплових мереж передбачено, що теплотранспортуюча організація не має права відмовити замовнику у видачі ТУ за умови дотримання ним цих Правил відповідно до затвердженої в установленому порядку **схеми тепlopостачання населеного пункту**. З одного боку це виглядає обгрунтованим, оскільки, згідно зі статтею 26 Закону України «Про тепlopостачання», проектування, будівництво, реконструкція об'єктів у сфері тепlopостачання здійснюються на основі схем тепlopостачання, державних будівельних норм та нормативно-правових актів на проведення будівельних робіт. Однак виглядає невиправданим обмеження замовника у праві бути приєднаним до теплової мережі, в залежності від факту затвердження органом місцевого самоврядування або місцевим органом виконавчої влади схеми тепlopостачання. Невиконання вимог законодавства стосовно необхідності затвердження та перегляду кожні п'ять років схем тепlopостачання має призводити до настання негативних наслідків виключно для правопорушника. Таким чином, належною підставою для відмови у наданні ТУ може бути визначено невідповідність поданих документів чинній схемі тепlopостачання, що не стане формальною підставою для відмови у наданні ТУ в разі її відсутності.

СТРОКИ ВИКОНАННЯ ПРИЄДНАННЯ

Пунктом 2.9 Розділу II Правил приєднання до теплових мереж, у зв'язку із забезпеченням технічної можливості приєднання, строк приєднання об'єкта визначається Договором, з урахуванням інвестиційної програми власника.

Пунктом 2 Розділу VI Правил підготовки теплових господарств до опалювального періоду, затверджених спільним наказом Міністерства палива та енергетики України і Міністерства житлово-комунального господарства України від 10.12.2008 № 620/378, зареєстрованих в Міністерстві юстиції України 31.12.2008 за № 1310/16001¹, передбачено, що будівельні і ремонтні організації разом з теплопостачальними організаціями в термін до 15 березня поточного року складають графіки приєднання нових споживачів до діючих (що перебувають в експлуатації) теплових мереж, а весь комплекс пусканалагоджувальних робіт на новозмонтованих теплових мережах повинен бути виконаний до початку опалювального періоду.

Враховуючи зазначене законодавством не встановлено строки виконання приєднання до теплових мереж, а виконання приєднання має здійснюватись саме у неопалювальний сезон, що вказує на досить тривалий термін приєднання.

¹ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1310-08>

ОСКАРЖЕННЯ ПРОТИПРАВНИХ ДІЙ ТА БЕЗДІЯЛЬНОСТІ ПІД ЧАС ПРИЄДНАННЯ ДО ТЕПЛОВИХ МЕРЕЖ

3.7.1. Повноваження Державної інспекції енергетичного нагляду України

Статтю 14 Закону України «Про теплопостачання» передбачено, що центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері нагляду (контролю) у галузі теплопостачання, здійснює нагляд за тепловими, тепловикористальними установками та мережами суб'єктів відносин у сфері теплопостачання щодо додержання вимог нормативно-правових актів, нормативних документів з питань технічного стану теплових, тепловикористальних установок та мереж, їх експлуатації, проектування, будівництва, підтвердження готовності до роботи, користування енергією у сфері теплопостачання.

Пункт 9 частини першої статті 31 Закону України «Про теплопостачання» передбачає застосування до суб'єктів господарювання штрафних санкцій за неприєднання власниками теплових мереж до теплової мережі теплогенеруючої установки або споживача теплової енергії, які розташовані на території, закріпленій за власниками, в разі виконання замовниками приєднання умов приєднання, — у розмірі до **трьохсот** неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Справи про накладання штрафів за порушення, визначені цією статтею, розглядаються центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері нагляду (контролю) в галузі теплопостачання, та органами державного регулювання в межах їх компетенції.

Положенням про Державну інспекцію енергетичного нагляду України, затвердженим постановою КМУ від 14.02.2018 №77¹, передбачено, що Держенергонагляд є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується КМУ через Міністра енергетики та який реалізує державну політику у сфері нагляду (контролю) у галузях електроенергетики та теплопостачання.

Відповідно до пункту 4 Положення, Держенергонагляд здійснює наведені вище повноваження із державного нагляду (контроль) у сфері теплопостачання, визначені статтею 14 Закону України «Про теплопостачання», а також здійснює розгляд звернень громадян з питань, пов'язаних з діяльністю Держенергонагляду.

Згідно з пунктом 6 Положення, Держенергонагляд, для виконання покладених на нього завдань має, зокрема, право:

- ◆ вимагати від суб'єктів відносин у сфері теплопостачання усунення виявлених порушень вимог відповідних нормативно-правових актів та нормативних документів з питань технічного стану теплових, тепловикористальних установок і мереж, експлуатації, проектування, будівництва, підтвердження готовності до роботи, теплових, тепловикористальних установок і мереж, користування енергією у сфері теплопостачання.
- ◆ застосовувати, відповідно до закону, штрафні санкції до суб'єктів відносин у сфері теплопостачання за порушення вимог нормативно-правових актів, нормативних документів з питань технічного стану теплових, тепловикористальних установок та мереж, їх експлуатації,

¹ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/77-2018-%D0%BF>

- ♦ проектування, будівництва, користування енергією у сфері тепlopостачання;
- ♦ складати протоколи та розглядати справи про адміністративні правопорушення у випадках, передбачених законом;
- ♦ надавати у межах компетенції суб'єктам відносин у сфері тепlopостачання консультативну допомогу та розглядати спірні питання, що виникають між ними;
- ♦ за письмовим зверненням замовника, надавати висновок щодо технічного обґрунтування вимог ТУ на приєднання.

Згідно з пунктом 22 Правил користування тепловою енергією, державний нагляд за системами тепlopостачання і теплоспоживання здійснюється відповідною інспекцією, згідно з Положенням про державний енергетичний нагляд за режимами споживання електричної і теплової енергії, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 7 серпня 1996 р. № 929¹ (втратило чинність 27.12.2019). Пункт 15 зазначеного Положення про державний енергетичний нагляд за режимами споживання електричної і теплової енергії передбачав здійснення Держенергонаглядом в межах своєї компетенції нагляду за відповідністю виданих ТУ на приєднання теплових установок та мереж до мереж енергопостачальних організацій, а також укладених договорів— вимогам нормативних документів щодо користування енергією та приєднання до мереж. Наразі відповідне Положення скасоване.

Таким чином, згідно з власним Положенням, Держенергонагляд має повноваження надавати висновки стосовно обґрунтованості ТУ приєднання і притягувати до відповідальності власників теплових мереж у випадку встановлення протиправності їх дій або бездіяльності під час приєднання замовника до теплових мереж.

У річних оглядах діяльності Держенергонагляду за 2017² та 2018³ роки серед завдань Держенергонагляду зазначено здійснення в межах своєї компетенції нагляду за відповідністю виданих ТУ приєднання електричних, теплових установок та мереж до мереж енергопостачальних (електропередавальних) організацій — вимогам нормативних документів та погодженням проектів енергопостачання споживачів енергії, а укладених договорів — вимогам нормативних документів щодо користування енергією та приєднання до мереж. У звітах також зазначались показники розгляду звернень з питань порядку та дотримання вимог до ТУ приєднання до теплових мереж.

В той же час, у Публічному звіті Голови Держенергонагляду Максима Малашкіна за 2019 рік⁴ відсутні згадки про виконання таких функцій Держенергонаглядом і про результати здійснення нагляду у цій сфері, обмежившись згадкою про моніторинг та контроль за розглядом спірних питань щодо приєднання електричних установок замовників до електричних мереж за принципом «єдиного вікна».

Слід зауважити, що на Держенергонагляд наразі все ж покладається Законом України «Про тепlopостачання» проведення обстежень, перевірок, оглядів, інспектування теплових, тепловикористальних установок і мереж, енергетичного обладнання суб'єктів відносин у сфері тепlopостачання в порядку, визначеному Законом України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності». Частиною першою статті 6 цього Закону, у якості підстави для проведення позапланової перевірки визначено, зокрема, звернення фізичної особи (фізичних осіб) про порушення, що спричинило шкоду її (їхнім)

¹ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/131-2006-%D0%BF>

² <http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/doccatalog/document?id=245270381>

³ <https://ua.energy/wp-content/uploads/2019/04/Richnyj-oglyad-diyalnosti-Derzhenergonaglyadu-za-2018-rik.pdf>

⁴ <https://sies.gov.ua/plani-ta-zviti/zviti/publichnij-zvit-golovi-derzhavnoyi-inspekciyi-energetichnogo-naglyadu-ukrayini-maksimalashkina-za-2019-rik>

правам, законним інтересам, життю чи здоров'ю, навколишньому природному середовищу чи безпеці держави, з додаванням документів чи їх копій, що підтверджують такі порушення (за наявності).

Таким чином, звернення до Держенергонагляду з вимогою позапланової перевірки у разі наявності порушень під час приєднання до теплових мереж є цілком виправданим. В той же час, надання висновку щодо обґрунтованості ТУ на приєднання до теплових мереж із скасуванням Положення про державний енергетичний нагляд за режимами споживання електричної і теплової енергії передбачений виключно Положенням про Держенергонагляд. На наш погляд покладення на Держенергонагляд надання такого висновку слід передбачити у Правилах користування тепловою енергією із видаленням з пункту 22 цих Правил бланкетної норми з посиланням на нині вже нечинне Положення про державний енергетичний нагляд за режимами споживання електричної і теплової енергії, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 07.08.1996 №929.

3.7.2. Повноваження Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг

Згідно зі статтею 5 Закону України «Про державне регулювання у сфері комунальних послуг», НКРЕКП застосовує ліцензування господарської діяльності та контроль за дотриманням ліцензійних умов як засіб регуляторного впливу на суб'єктів природних монополій та суб'єктів господарювання на суміжних ринках.

Стаття 6 Закону України «Про державне регулювання у сфері комунальних послуг» встановлює, що НКРЕКП, зокрема:

- ◆ здійснює ліцензування господарської діяльності з виробництва теплової енергії (крім діяльності з виробництва теплової енергії на установках з використанням нетрадиційних або поновлюваних джерел енергії), транспортування її магістральними та місцевими (розподільчими) тепловими мережами, постачання теплової енергії в обсягах, що перевищують рівень, який встановлюється умовами та правилами провадження господарської діяльності (ліцензійними умовами);
- ◆ здійснює нагляд (контроль) за діяльністю суб'єктів природних монополій та суб'єктів господарювання на суміжних ринках та застосування відповідних санкцій за порушення ними умов і правил провадження відповідних видів господарської діяльності;
- ◆ розробляє та затверджує правила користування тепловою енергією, правила приєднання до теплових та водопровідних мереж і типові договори, передбачені цими правилами;
- ◆ встановлює порядок формування оплати за **підключення** до мереж суб'єктів природних монополій та здійснення контролю за його дотриманням.

Слід зауважити, що супереч вказаному вище, правила користування тепловою енергією наразі затверджені Кабінетом Міністрів України, а порядок формування оплати за підключення до теплових мереж і здійснення контролю за його дотриманням НКРЕКП так і не затверджено. Таким чином власники теплових мереж не обмежені у визначенні розмірів плати за приєднання, а рішення НКРЕКП стосовно притягнення до відповідальності за необґрунтований розмір такої оплати можуть бути оскаржені в судовому порядку.

Відповідно до підпункту 12 пункту 3.1 Розділу III Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з транспортування теплової енергії магістральними і місцевими (розподільчими) тепловими мережами при провадженні ліцензованої

діяльності, затверджених постановою НКРЕКП від 22.03.2017 № 308¹, ліцензіат, зокрема, повинен забезпечувати рівні права доступу до теплових мереж для всіх теплогенеруючих та теплопостачальних організацій, а в разі недостатності пропускної здатності теплових мереж дотримуватися встановленого механізму розподілу теплової енергії. Підпунктом 19 цього ж пункту також передбачено, що ліцензіат не має права відмовити теплогенеруючій та теплопостачальній організаціям у транспортуванні теплової енергії, якщо це дозволяють технічні можливості системи магістральних та місцевих (розподільчих) теплових мереж, а споживачу теплової енергії у приєднанні до своєї теплової мережі тепловикористальних установок, у разі виконання споживачем відповідних ТУ, у межах пропускної здатності теплових мереж.

Таким чином протиправне обмеження заявника у приєднанні до теплових мереж є порушенням ліцензіатами відповідних Ліцензійних умов.

Відповідно до пункту 5.1 Порядку контролю за дотриманням ліцензіатами, що провадять діяльність у сферах енергетики та комунальних послуг, законодавства у відповідних сферах та ліцензійних умов обґрунтоване звернення суб'єкта господарювання або споживача про порушення суб'єктом природної монополії законодавства з питань доступу до теплових мереж, порушення ліцензійних умов та надання документів (копій документів), що підтверджують таке порушення ліцензійних умов є підставою для проведення позапланової невіізної перевірки суб'єкта господарювання, що провадить діяльність у сферах енергетики та комунальних послуг.

В свою чергу частина перша статті 31 Закону України «Про теплопостачання» передбачає застосування до суб'єктів господарювання штрафних санкцій:

- ◆ за порушення ліцензійних умов або діяльність з простроченою ліцензією — до **двох тисяч** неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;
- ◆ за неприєднання власниками теплових мереж до теплової мережі теплогенеруючої установки або споживача теплової енергії, які розташовані на території, закріпленій за власниками в разі виконання ними умов на приєднання, — у розмірі до **трьохсот** неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

З огляду на наведене, у Регулятора є необхідні повноваження для ефективного захисту замовника від порушень з боку власника теплових мереж (теплотранспортувальної організації).

Регулятор багаторазово накладав штрафи за порушення Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з транспортування теплової енергії магістральними і місцевими (розподільчими) тепловими мережами при провадженні ліцензованої діяльності, однак виявлені правопорушення не були пов'язані з обмеженням доступу замовників до теплових мереж під час приєднання до них.

У Переліку питань для перевірки дотримання вимог законодавства та ліцензійних умов провадження господарської діяльності з транспортування теплової енергії, наведених у додатку 18 до Порядку контролю за дотриманням ліцензіатами, що провадять діяльність у сферах енергетики та комунальних послуг, законодавства у відповідних сферах та ліцензійних умов міститься, пункт 3.10, яким передбачено перевірку забезпечення ліцензіатом рівних прав доступу до теплових мереж для всіх теплогенеруючих, теплопостачальних організацій та споживачів за умови виконання ТУ на приєднання та укладання договору на приєднання до теплової мережі, а в разі недостатності пропускної здатності теплових мереж — дотримання встановленого механізму розподілу теплової енергії.

¹ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0308874-17>

Кожен з Актів¹, складених за результатами проведення планового (позапланового) заходу державного нагляду (контролю) щодо дотримання суб'єктом господарювання вимог Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з транспортування теплової енергії, містить результати перевірки Регулятором забезпечення ліцензіатом доступу до використання потужностей теплових мереж теплогенеруючих та/або теплопостачальних організацій, які мають намір отримувати послуги з транспортування теплової енергії.

Таким чином НКРЕКП постійно відслідковує дотримання ліцензіатами вимог щодо недискримінаційного доступу до теплових мереж, а у випадку їх порушення замовник вправі розрахувати на ефективний захист свого права з боку Регулятора.

3.7.3. Повноваження обласних та Київської міської державної адміністрації

Згідно зі статтею 16-1 Закону України «Про теплопостачання», до повноважень Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій при регулюванні діяльності у сфері теплопостачання належать **ліцензування господарської діяльності з виробництва теплової енергії** (крім діяльності з виробництва теплової енергії на теплоелектроцентралях, теплоелектростанціях, атомних електростанціях і когенераційних установках), **транспортування її** магістральними та місцевими (розподільчими) тепловими мережами, **постачання теплової енергії** в обсягах, що не перевищують рівень, який встановлюється умовами та правилами провадження господарської діяльності (ліцензійними умовами), а також здійснення, відповідно до своєї компетенції, **контролю за додержанням ліцензійних умов**.

Як вже вказувалось вище, згідно з підпунктами 12 та 19 пункту 3.1 Розділу III Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з транспортування теплової енергії магістральними і місцевими (розподільчими) тепловими мережами, при провадженні ліцензованої діяльності ліцензіат повинен забезпечувати рівні права доступу до теплових мереж для всіх теплогенеруючих та теплопостачальних організацій та не має права відмовити теплогенеруючій та теплопостачальній організаціям у транспортуванні теплової енергії, якщо це дозволяють технічні можливості системи магістральних та місцевих (розподільчих) теплових мереж, а також не може відмовити споживачу теплової енергії у приєднанні до своєї теплової мережі, у разі виконання ТУ, у межах пропускну здатності теплових мереж.

Враховуючи зазначене, протиправна відмова у приєднанні до теплових мереж є порушенням ліцензіатом Ліцензійних умов, і заявник може звернутись до відповідного органу ліцензування із вимогою провести позаплановий захід контролю і у випадку підтвердження наявності порушення вимагати його усунення і притягнення ліцензіата до відповідальності.

Однак пунктом 1.3 Порядку контролю за дотриманням ліцензіатами, що провадять діяльність у сферах енергетики та комунальних послуг, законодавства у відповідних сферах та ліцензійних умов передбачено, що цей Порядок **застосовується саме НКРЕКП** при здійсненні контролю за дотриманням законодавства та ліцензійних умов ліцензіатами, шляхом проведення планових та позапланових перевірок.

Крім того, статтею 2 Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» передбачено, що дія цього Закону не поширюється на відносини, що виникають під час державного нагляду (контролю) за дотриманням суб'єктами господарювання, що провадять діяльність у сферах енергетики та комунальних послуг, законодавства у сферах енергетики та комунальних послуг.

¹ http://www.nerc.gov.ua/data/filearch/Catalog8/2017/Akt-Poltavateploenergo_27.03.2017-24.pdf

Згідно зі статтею 3 Законом України «Про ліцензування видів господарської діяльності», дія цього Закону не поширюється на діяльність у сфері електроенергетики, на ринку природного газу, централізоване водопостачання та централізоване водовідведення, виробництво теплової енергії, транспортування теплової енергії магістральними і місцевими (розподільними) тепловими мережами, постачання теплової енергії та іншу діяльність, ліцензування якої здійснює НКРЕКП, відповідно до закону, та здійснення контролю у цих сферах.

Крім того, статтею 16 Закону України «Про теплопостачання» передбачено, що **до повноважень НКРЕКП відноситься затвердження** в установленому порядку ліцензійних умов провадження господарської діяльності з виробництва теплової енергії, у тому числі на теплоелектроцентралях, теплоелектростанціях, атомних електростанціях і когенераційних установках та установках з використанням нетрадиційних або поновлюваних джерел енергії, з транспортування і постачання теплової енергії та **порядку контролю за їх додержанням**.

Враховуючи зазначене, здійснення позапланового заходу контролю обласними та Київською міською державною адміністрацією буде законним виключно у разі поширення дії чинного Порядку контролю за дотриманням ліцензіатами, що провадять діяльність у сферах енергетики та комунальних послуг, законодавства у відповідних сферах та ліцензійних умов на заходи контролю цих органів ліцензування шляхом внесення до нього відповідних змін.

Внаслідок прогалини у законодавстві, звернення до обласних та Київської міської державної адміністрації стосовно порушення законодавства з питань доступу до теплових мереж та ліцензійних умов не може стати підставою для позапланової перевірки і тому не є ефективним засобом захисту від таких порушень з боку теплотраспортувальних організацій.

4 | ПРИЄДНАННЯ ДО МЕРЕЖ ЦЕНТРАЛІЗОВАНОГО ВОДОПОСТАЧАННЯ ТА ВОДОВІДВЕДЕННЯ

4.1.

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРИЄДНАННЯ

Згідно з преамбулою Закону України «Про питну воду, питне водопостачання та водовідведення»¹, цей Закон визначає правові, економічні та організаційні засади функціонування системи питного водопостачання, спрямовані на гарантоване забезпечення населення якісною та безпечною для здоров'я людини питною водою. В первісному вигляді Закон дійсно розповсюджувався лише на відносини у сфері питного водопостачання, однак після внесення численних змін цей Закон сьогодні врегульовує також питання водовідведення.

Статтю 1 Закону України «Про питну воду, питне водопостачання та водовідведення» наводяться наступні визначення питного водопостачання та водовідведення:

- ◆ питне водопостачання — діяльність, пов'язана з виробництвом, транспортуванням та постачанням питної води споживачам питної води, охороною джерел та систем питного водопостачання;
- ◆ водовідведення — діяльність із збирання, транспортування та очищення стічних вод за допомогою систем централізованого водовідведення або інших споруд відведення та/або очищення стічних вод;
- ◆ централізоване питне водопостачання — господарська діяльність із забезпечення споживачів питною водою за допомогою комплексу об'єктів, споруд, розподільних водопровідних мереж, пов'язаних єдиним технологічним процесом виробництва та транспортування питної води;
- ◆ централізоване водовідведення — господарська діяльність із відведення та очищення стічних вод за допомогою системи централізованого водовідведення.

Законом України «Про питну воду, питне водопостачання та водовідведення» здійснюється доволі непослідовне врегулювання приєднання до мереж централізованого питного водопостачання та централізованого водовідведення.

Так, стаття 29 зазначеного вище Закону, якою встановлено вимоги щодо змісту ТУ у сфері питної води та питного водопостачання, одночасно використовує терміни «приєднання» та «підключення» наділяючи їх тотожним значенням.

Крім того, згідно з пунктом 3 Правил надання послуг з централізованого водопостачання та централізованого водовідведення, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 05.07.2019 № 690², **приєднання** житлових та нежитлових будівель до мережі централізованого водопостачання та централізованого водовідведення здійснюється згідно з ТУ на **підключення** споживачів до систем централізованого водопостачання та водовідведення.

¹ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2918-14>

² <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/690-2019-%D0%BF>

Статтею 22 Закону «Про питну воду, питне водопостачання та водовідведення» передбачено право споживачів на **підключення** в установленому порядку до централізованого водопостачання та водовідведення, а його статтею 23 передбачено право підприємств питного водопостачання та централізованого водовідведення (далі — виробники) видавати дозволи і ТУ **на підключення** споживачів до систем централізованого питного водопостачання та водовідведення.

Водночас у додатку 1 Правил користування системами централізованого комунального водопостачання та водовідведення в населених пунктах України, затверджених наказом Мінжитлокомунгоспу від 27.06.2008 № 190, зареєстрованих в Міністерстві юстиції України 07.10.2008 за № 936/15627¹, наведено форму ТУ **на приєднання** до централізованих систем водопостачання та водовідведення.

Наявність проблеми вкрай недосконалої нормативної бази у сфері водопостачання та водовідведення, відзначалось Міністерством регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України у Національній доповіді про якість питної води та стан питного водопостачання в Україні у 2018 році². Зокрема, через слабку нормативну базу, яка регламентує питання водовідведення, Мінрегіоном України було вирішено розробити окремий закон «Про водовідведення».

Хоча Державною регуляторною службою України ще на початку 2019 року було погоджено³ проект Закону України «Про водовідведення», відповідний проект навіть не вносився до Верховної Ради України. Натомість 15.05.2020 Мінрегіон розмістив для обговорення проект Закону України «Про водовідведення стічних вод населених пунктів»⁴, який передбачає внесення змін до Закону України «Про питну воду, питне водопостачання та водовідведення» і врегульовує окремим законом наявні сьогодні проблемні питання водовідведення. Так, у його статті 8 серед повноважень Кабінету Міністрів України передбачено затвердження **порядку** приєднання до мереж централізованого водовідведення, а у статті 20 встановлені вимоги до ТУ на приєднання до систем централізованого водовідведення, із покладенням на Мінрегіон прийняття порядку розроблення та затвердження ТУ на приєднання до систем централізованого водовідведення. Доцільність покладання на Кабінет Міністрів України затвердження порядку приєднання до мереж централізованого **водовідведення** є доволі дискусійним, оскільки Законом України «Про державне регулювання у сфері комунальних послуг» саме на НКРЕКП покладається затвердження правил приєднання до **водопровідних** мереж, а також встановлення порядку формування оплати за підключення до мереж суб'єктів природних монополій та здійснення контролю за його дотриманням. Таким чином, у разі прийняття законопроекту в такій редакції, **правила** приєднання до **водопровідних** мереж буде встановлюватись НКРЕКП, а **порядок** приєднання до мереж централізованого **водовідведення** - Кабінетом Міністрів України. Крім того, визначення оплати за приєднання (підключення) залишається повноваженням НКРЕКП, тобто у згаданому порядку може встановлюватись лише бланкетна норма щодо визначення оплати за підключення (приєднання) з посиланням на відповідний нормативно-правовий акт НКРЕКП.

Вітаючи заплановане усунення цілого ряду колізій законодавства у сфері водовідведення не можна не звернути увагу, що із прийняттям законопроекту залишатимуться нерегульованими аналогічні проблемні питання водопостачання, що в повній мірі стосується і питання приєднання об'єктів до мереж центрального водопостачання.

Статтею 6 Закону України «Про державне регулювання у сфері комунальних послуг» встановлено, що НКРЕКП розробляє та затверджує, зокрема, правила

¹ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0936-08>

² <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2019/11/Projekt-Nats.-dop.-za-2018.pdf>

³ http://www.drs.gov.ua/wp-content/uploads/2019/01/dokument-1288_0_20-19-id814289.pdf

⁴ <https://www.minregion.gov.ua/base-law/reg-politics/proekti-regulyatornih-aktiv-dlya-obgovorennya-ta-analizi-regulyatornogo-vplivu/proekt-zakonu-ukrayiny-pro-vodovidvedennya-stichnyh-vod-naselenyih-punktiv/>

приєднання до водопровідних мереж і типовий договір, передбачений цими правилами. Такі правила Регулятором станом на сьогодні не затверджені.

Водночас, статтю 12 Закону України «Про питну воду, питне водопостачання та водовідведення» до повноважень Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської і Севастопольської міських державних адміністрацій у сфері питної води, питного водопостачання та водовідведення віднесено, зокрема, забезпечення виконання **правил і норм користування системами питного водопостачання та централізованого водовідведення**. Однак слід зауважити, що законом не визначено державний орган, відповідальний за затвердження таких правил, в тому числі не віднесено їх затвердження до повноважень центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері житлово-комунального господарства.

Натомість, не зважаючи на наведене, Правила користування системами централізованого комунального водопостачання та водовідведення в населених пунктах України було затверджено Міністерством з питань житлово-комунального господарства України, а приєднання об'єктів до систем централізованого питного водопостачання та водовідведення регулюється їх Розділом IV, хоча затвердження правил приєднання до водопровідних мереж Закон покладає на НКРЕКП.

Крім того, частково питання приєднання до систем централізованого питного водопостачання та водовідведення врегульовано окремими нормами Правил надання послуг з централізованого водопостачання та централізованого водовідведення, а також Правил технічної експлуатації систем водопостачання та водовідведення населених пунктів України, затверджених наказом Державного комітету України з питань житлово-комунального господарства від 05.07.1995 № 30, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 21.07.1995 р. за № 231/76¹.

Окремо слід звернути увагу на пункт 9.5.12 глави 9.5 розділу 9 Правил технічної експлуатації систем водопостачання та водовідведення населених пунктів України, згідно з яким порядок проведення врізок (приєднань збудованого трубопроводу до діючої мережі) повинен бути регламентований інструкцією, **затвердженою місцевими органами державної влади**.

Користуючись наведеним та іншими численними недоліками профільного законодавства, намагаючись впорядкувати і унормувати чинні суперечливі норми, органи місцевого самоврядування прийняли ряд власних документів, які мають ознаки нормативно-правових актів і врегульовують питання приєднання до систем централізованого водопостачання та водовідведення **в межах відповідної адміністративно-територіальної одиниці**. Зокрема, нині діють Правила приєднання до комунальних водопровідних та каналізаційних мереж міста Коломия, затверджені рішенням Виконавчого комітету Коломийської міської ради від 10.09.2019 №181², Правила приєднання до комунальних водопровідних та каналізаційних мереж міста Чернігова, затверджені рішенням виконавчого комітету Чернігівської міської ради від 21.07.2016 №314³, **Порядок** приєднання об'єктів до систем централізованого водопостачання та водовідведення на території міста Боярка, затверджений рішенням виконавчого комітету Боярської міської ради від 06.12.2016 №22/650⁴ тощо.

Крім того органами місцевого самоврядування на підставі статті 13¹ Закону України «Про питну воду, питне водопостачання та водовідведення» затверджуються місцеві правила приймання стічних вод, зміст яких визначений частиною восьмою згаданої статті. У цих правилах статтю 13¹ Закону України «Про питну воду, питне водопостачання та водовідведення» не передбачено встановлення вимог до приєднання, зокрема, стосовно отримання ТУ на приєднання, погодження

¹ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0231-95>

² <http://nbkolrada.gov.ua/dt/172128/>

³ <https://chernigiv-rada.gov.ua/rishennya-vikonkomu/sid-27/id-13070/>

⁴ https://mistoboyarka.gov.ua/miska_rada/normatyvni_akty/pro_zatverdzhennia_porядku_pryiednannia_ob_yektiv_do_sistem_sentralizovanoho_vodopostachannia_ta_vodovidvedennia_na_terytorii_mista_boiarka.html

проектної документації та укладання договорів. Згаданою статтею також передбачено, що у разі, якщо відповідний орган місцевого самоврядування не прийняв рішення про затвердження місцевих правил, застосовуються правила приймання стічних вод, затверджені центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері житлово-комунального господарства.

Правила приймання стічних вод до систем централізованого водовідведення, затверджені наказом Мінрегіону від 01.12.2017 № 316 і зареєстровані в Міністерстві юстиції України 15 січня 2018 р. за № 56/31508¹, не врегульовують приєднання до мереж водовідведення, не встановлюють вимог стосовно переліку документів на отримання ТУ, не вимагають їх погодження, як це здійснено в ряді випадків місцевими правилами приймання стічних вод. Слід відзначити, що пунктом 9 Розділу I Правила приймання стічних вод до систем централізованого водовідведення встановлено, що приєднання споживачів до систем централізованого водовідведення здійснюється згідно з вимогами пунктів 4.1-4.6 розділу IV Правил користування (системами централізованого комунального водопостачання та водовідведення в населених пунктах України). Крім того, пунктом 4 Розділу I Правил приймання стічних вод до систем централізованого водовідведення встановлено, що **на підставі цих Правил** виробник розробляє місцеві Правила приймання, в яких враховують місцеві особливості приймання та очищення стічних вод, а також визначають ДК забруднюючих речовин, що можуть скидати до системи централізованого водовідведення. Місцеві правила приймання затверджуються органами місцевого самоврядування та є обов'язковими для виробників та споживачів.

Таким чином місцеві правила приймання не можуть містити норми, що не відповідають Правилам приймання стічних вод до систем централізованого водовідведення та Правилам користування системами централізованого комунального водопостачання та водовідведення в населених пунктах України. Крім того, статтею 13¹ Закону України «Про питну воду, питне водопостачання та водовідведення» встановлено неможливість передбачення місцевими правилами обов'язку фізичних чи юридичних осіб щодо отримання будь-яких дозволів, погоджень або інших документів дозвільного характеру, а також надання повноваження органам державної влади, органам місцевого самоврядування, їх посадовим особам, підприємствам, установам, організаціям, утвореним такими органами, щодо видачі дозвільних документів.

Натомість пункт 2.2.6. Правил приймання стічних вод до системи централізованого водовідведення міста Бровари, затверджених рішенням виконавчого комітету Броварської міської ради Київської області від 17.07.2018 № 479², містить розширений перелік документів, які мають додаватись споживачем для укладання договору про надання послуг з централізованого водопостачання та/або централізованого водовідведення, а пункт 3.7 встановлює перелік документів, які повинні надаватись для отримання ТУ (на приєднання).

Пункт 9.6. Правил приймання стічних вод до системи централізованого водовідведення м. Маріуполя, затверджених Виконавчим комітетом Маріупольської міської ради містить безпідставно розширений перелік документів, які згідно з пунктом 9.8 споживач **щорічно** має подавати виробнику для укладання договору на послуги з питного водопостачання та/або водовідведення.

В свою чергу Правила приймання стічних вод до систем централізованого водовідведення м. Миколаєва, затверджені рішенням Виконавчого комітету Миколаївської міської ради від 26.10.2018 № 1050, не встановлюють вимог натомість містять у додатку 4 обов'язок замовників **щорічно** отримувати дозвільний документ — вимоги до скиду, який видається строком на один рік у місячний строк з дня звернення замовника. У додатку 4 Правил також встановлено

¹ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0056-18>

² http://brovteplo.com.ua/miscevi_pravyla_pryymannya_stichnyh_vod

цілий перелік документів, які замовник має щорічно подавати виробнику для отримання «вимог до скиду».

Слід зауважити, що згідно з пунктом 3 Розділу I Правил приймання стічних вод до систем централізованого водовідведення вимоги до скиду стічних вод — вимоги щодо режиму, кількісного та якісного складу стічних вод, які споживач скидає до системи централізованого водовідведення населеного пункту, склад і зміст, **порядок надання** яких визначено цими Правилами та місцевими правилами приймання стічних вод до систем централізованого водовідведення населеного пункту. В свою чергу пунктом 5 Розділу I цих Правил передбачено, що виробники встановлюють кожному конкретному споживачу вимоги до скиду стічних вод до системи централізованого водовідведення на підставі вимог цих Правил, а також місцевих правил приймання. Таким чином підстави для встановлення у місцевих правилах видачі виробниками вимог до скиду є, однак встановлення щорічного отримання замовниками такого документу як «вимоги до скиду», із вимаганням від замовника для такого отримання цілого переліку документів, на наш погляд, суперечить вищезгаданій статті 13¹ Закону України «Про питну воду, питне водопостачання та водовідведення».

Слід також звернути особливу увагу на Правила приймання стічних вод абонентів у систему каналізації міста Києва, затверджені розпорядженням Виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації) від 12.10.2011 № 1879¹, які всупереч згаданим вимогам законодавства передбачають, зокрема, необхідність отримання Умов на скид, які видаються строком на **один** рік, протягом місяця з часу звернення за їх отриманням, а також, за відсутності чинних Умов на скид, право виробника розглядати весь обсяг стічних вод (за розрахунковий період) як такий, що перевищує договірний, і встановлювати плату за його скидання в **п'ятикратному** розмірі тарифу за водовідведення.

Протиправна бездіяльність Виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації) щодо неприведення Правил приймання стічних вод абонентів у систему каналізації міста Києва, у відповідність до Закону України «Про питну воду, питне водопостачання та водовідведення» (до якого Законом України «Про внесення змін до Закону України "Про питну воду та питне водопостачання"» від 18.05.2017 № 2047-VIII було додано статтю 13¹) та у зв'язку з прийняттям розпорядження Кабінету Міністрів України від 10.03.2017 № 166-р, оскаржувалось до суду.

Згаданим розпорядженням Кабінету Міністрів України скасовано, зокрема, наказ Державного комітету будівництва, архітектури та житлової політики від 19 лютого 2002 року № 37, яким було затверджено Інструкцію про встановлення та стягнення сплати за скид промислових та інших стічних вод у системи каналізації населених пунктів та Правила приймання стічних вод підприємств у комунальні та відомчі системи каналізації населених пунктів України, як такі, що втратили актуальність та встановлюють регуляторні бар'єри.

На жаль, на час звернення позивача до Окружного адміністративного суду міста Києва ще не сплив **шестимісячний** строк для приведення нормативно-правових актів у відповідність із Законом України «Про внесення змін до Закону України "Про питну воду та питне водопостачання"» від 18.05.2017 № 2047-VIII, що стало підставою для відмови у задоволенні позову². Нині, вже через **три** роки після набрання чинності Законом України «Про внесення змін до Закону України "Про питну воду та питне водопостачання"» від 18.05.2017 № 2047-VIII, Правила приймання стічних вод абонентів у систему каналізації міста Києва так само відображають вимоги давно скасованих актів більш високої юридичної сили, чим грубо порушують права суб'єктів господарювання.

¹ <http://kreschatic.kiev.ua/file/7485.pdf>

² <http://reyestr.court.gov.ua/Review/75754639>

Тим часом вимоги до переліку документів, необхідних для видачі/подовження Умов на скид, висвітлені ПрАТ «АК "Київводоканал"» на власному веб-сайті¹.

Окремо слід відзначити що за відсутності місцевого нормативно-правового акту із врегулюванням приєднання до комунальних водопровідних та каналізаційних мереж, затвердженого органом місцевого самоврядування, вимоги до такого приєднання інколи взагалі встановлюються наказом водопровідно-каналізаційного підприємства.

Так, порядок приєднання об'єктів до систем централізованого водопостачання та водовідведення, затверджений наказом РОВКП ВКГ «Рівнеоблводоканал» від 29.10.2013 № 292². Пунктом 1.4. даний порядок встановлює вимоги до переліку документів, які має подавати замовник для отримання ТУ на приєднання, а в подальшому містить можливість прийняття техніко-економічною радою рішення про відхилення проекту ТУ, підготовлених виробничо-технічним відділом цього ж підприємства, через **вісім** робочих днів з дня реєстрації заяви з усіма необхідними документами, що прямо суперечить частині другій статті 30 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності».

Порядок видачі ТУ на приєднання до мереж водопроводу та/або каналізації ОКВП «Дніпро – Кіровоград», затверджений наказом підприємства у 2013 році³, також встановлює перелік документів, які повинні подаватись замовником. Крім обов'язку додавання до заяви документу, що підтверджує оплату виготовлення ТУ слід відзначити, що всупереч встановленому пункті 4.1 Правил користування системами централізованого комунального водопостачання та водовідведення в населених пунктах України, затверджений ОКВП Порядок передбачає, що при розробці ТУ у кожному конкретному випадку виробником окремо може визначатись **додатковий перелік документів і узгоджень**, які необхідні для їх розробки.

В ряді випадків процедура приєднання до мереж водопостачання та водовідведення наводиться підприємствами водопровідно-каналізаційного господарства без вказування документів, якими ця процедура затверджена.

Порядок видачі ТУ на приєднання до мереж водопроводу та каналізації юридичних осіб та фізичних осіб та проведення технічного нагляду за будівництвом для заключення постійного договору, розміщений на сайті Комунального підприємства «Вінницяоблводоканал»⁴, містить декілька переліків документів, які мають подаватись замовниками для отримання ТУ на приєднання, які згідно з пунктом 11 видаються лише після укладення договору на проведення робіт з технічного нагляду за будівництвом.

Подібні Порядок підключення приватних абонентів⁵ та Порядок підключення юридичних осіб⁶ розміщені на сайті «Інфоксводоканал», з окремим встановленням вимог до отримання ТУ⁷, виготовлення проектно-технічної документації⁸ та укладення договору⁹.

В деяких випадках встановленими підприємствами водопровідно-каналізаційного господарства порядками передбачається необхідність погодження замовником з органами місцевого самоврядування підготовлених цими підприємствами ТУ на приєднання.

Таким чином в кожному конкретному випадку приєднання до мереж централізованого водопостачання та водовідведення може бути врегульовано правилами приєднання, місцевими правилами прийняття стічних вод, наказом

1 <https://vodokanal.kiev.ua/perel%D1%96k-neobx%D1%96dnix-dokument%D1%96v>

2 http://vodarivne.com/units/menus/uploads/files/Untitled_FR10.pdf

3 <https://dnipro-kirovograd.com.ua/NBFiz>

4 <https://www.vinvk.com.ua/poslugi/170-poryadok-vidachi-tu>

5 <https://infoxvod.com.ua/uk/info/storinka-abonentu/poriadok-pidkliuchennia-privatnikh-abonentiv>

6 <https://infoxvod.com.ua/uk/info/storinka-abonentu/poriadok-pidkliuchennia-iuridichnikh-osib>

7 <https://infoxvod.com.ua/uk/info/storinka-abonentu/otrimannia-tekhnichnikh-umov-dlia-fizichnikh-osib>

8 <https://infoxvod.com.ua/uk/info/storinka-abonentu/rozrobka-proektnoyi-dokumentaciyi-dlia-fizichnikh-osib>

9 <https://infoxvod.com.ua/uk/info/storinka-abonentu/ukladannia-dogovoriv-dlia-naselennia>

водопровідно-каналізаційного підприємства або на власний розсуд складеним таким підприємством порядком навіть без його формального закріплення у нормативно-правових документах.

Враховуючи наведене вище, не дивлячись на більш вдале і послідовне врегулювання питання приєднання до систем центрального водопостачання і водовідведення органами місцевого самоврядування у цілому ряді випадків, вважаємо підхід з встановленням вимог стосовно приєднання до інженерних мереж на місцевому рівні невірним і таким, що прямо суперечить Закону України «Про державне регулювання у сфері комунальних послуг», яким покладено на НКРЕКП затвердження правил приєднання до водопровідних мереж. Крім того, сама можливість встановлення свого окремого порядку приєднання в кожному окремому населеному пункті робить приєднання непередбачуваним для заявників через існування різних вимог у різних адміністративно-територіальних одиницях.

У вищезгаданій Національній доповіді, Мінрегіон, визнаючи недосконалість чинних нормативно-правових актів, вказав на завершення розробки проектів нової редакції Правил користування системами централізованого комунального водопостачання та водовідведення в населених пунктах України та Правил технічної експлуатації систем водопостачання та каналізації населених пунктів.

Однак останні зміни до Правил користування системами централізованого комунального водопостачання та водовідведення в населених пунктах України вносились ще у 2012 році, а зміни до Правил технічної експлуатації систем водопостачання та водовідведення населених пунктів України вносились у 2016 році. Таким чином, наразі ці нормативно-правові акти не містять змін, які планував внести до них Мінрегіон і містять надзвичайно велику кількість неузгодженостей як між собою, так і з іншими законодавчими актами. Водночас, більш доцільним і послідовним виглядає першочергове унормування наявних колізій на рівні законів, з наступним прийняттям вже підзаконних актів.

ПРОЦЕДУРА НАДАННЯ ПОСЛУГИ З ПРИЄДНАННЯ ДО СИСТЕМ ЦЕНТРАЛІЗОВАНОГО ПИТНОГО ВОДОПОСТАЧАННЯ ТА ВОДОВІДВЕДЕННЯ

Держава не забезпечила послідовного і передбачуваного регулювання питань приєднання до систем централізованого питного водопостачання та водовідведення.

Системний аналіз Розділу IV Правил користування системами централізованого комунального водопостачання та водовідведення в населених пунктах України, пунктів 9.5 та 12.5 Правил технічної експлуатації систем водопостачання та водовідведення населених пунктів України, дозволяє умовно виокремити наступні етапи отримання заявниками послуги з приєднання до систем централізованого питного водопостачання та водовідведення:

- ◆ подання заявником документів для отримання ТУ;
- ◆ видача виробником ТУ;
- ◆ розроблення замовником проектної документації;
- ◆ погодження проектної документації із виробником;
- ◆ будівництво трубопроводу і його приймання в експлуатацію;
- ◆ приєднання (врізка) збудованого трубопроводу до діючої мережі.

Неузгодженість між собою норм Правил користування системами централізованого комунального водопостачання та водовідведення в населених пунктах України та Правил технічної експлуатації систем водопостачання та водовідведення населених пунктів України, відсутність у згаданих нормативно-правових актах логічної послідовності дій виробника та замовника під час приєднання до систем централізованого питного водопостачання та водовідведення не дозволяє визначити на якому етапі замовник оплачує послугу з надання ТУ, чи укладається договір на приєднання (нагляд), обсяг робіт виробника під час приєднання та їх вартість.

Вимога пунктів 9.5.1-9.5.3 Правил технічної експлуатації систем водопостачання та водовідведення населених пунктів України стосовно здійснення виробником технічного нагляду над будівництвом **водопровідних мереж** та пункту 12.5.2 цих Правил стосовно здійснення технічного нагляду над будівництвом **каналізаційних мереж** суперечить статті 11 Закону України «Про архітектурну діяльність»¹ та Порядку здійснення технічного нагляду під час будівництва об'єкта архітектури, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 11.07.2007 № 903², якими передбачено, що технічний нагляд забезпечується замовником та здійснюється особами, які мають кваліфікаційний сертифікат.

Таким чином договір на ведення технічного нагляду між замовником і виробником, як це передбачено пунктом 9.5.1 Правил технічної експлуатації систем водопостачання та водовідведення населених пунктів України, укладатись не повинен, а інших підстав для встановлення плати за надання послуг під час приєднання крім надання ТУ згадані нормативно-правові акти не містять.

Слід додати, що пункт 4.6. Правил користування системами централізованого комунального водопостачання та водовідведення в населених пунктах України помилково вказує, що технічний нагляд за будівництвом та приймання споруд в експлуатацію здійснюються згідно з Порядком прийняття в експлуатацію

¹ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/687-14>

² <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/903-2007-%D0%BF>

закінчених будівництвом об'єктів, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 13 квітня 2011 року № 461¹, хоча Порядок прийняття в експлуатацію закінчених будівництвом об'єктів не врегульовує питання технічного нагляду.

Пунктом 12.5.11 Правил технічної експлуатації систем водопостачання та водовідведення населених пунктів України передбачено, що **для нагляду за здійсненням приєднання до системи каналізаційної мережі** між замовником і виробником укладається договір, тобто в цьому випадку не зазначено, що цей договір стосується саме **технічного** нагляду. Однак у пункті 12.5.2 Правил йдеться саме про права і обов'язки виробника під час здійснення технічного нагляду, тобто найімовірніше це той самий технічний нагляд, який здійснювати виробник не уповноважений в силу приписів Закону України «Про архітектурну діяльність» та Порядку здійснення технічного нагляду під час будівництва об'єкта архітектури. В іншому випадку цей договір нагляду загального характеру без визначених законом прав і обов'язків виробника, невизначеного обсягу та вартості робіт або послуг, та результату виконання обов'язків за цим договором.

Дійсно, керуючись закріпленим у статтях 6 та 627 Цивільного кодексу України принципом свободи договору, замовник і виробник можуть укласти договір на виконання будь-яких робіт або на надання будь-яких послуг, однак формування ціни та переліку цих робіт або послуг за таким договором залишається абсолютно неврегульованим законодавством, що може призводити до значних зловживань і порушення прав замовників.

Ситуацію частково виправлено шляхом згаданого вище прийняття органами місцевого самоврядування власних нормативно-правових актів, які покликані вирішити неврегульовані питання приєднання до комунальних водопровідних та каналізаційних мереж. Однак встановлений цими актами порядок приєднання може істотно відрізнятись один від одного, і передбачати різне формування вартості і оплати послуг підприємств водопровідно-каналізаційного господарства під час приєднання об'єктів замовників до відповідних мереж.

На наш погляд, слід навести приклади деяких істотних відмінностей у різних місцевих правилах приєднання до централізованих водопровідних та/або каналізаційних мереж.

Так, згідно з пунктом 1.4. Правил приєднання об'єкта замовника до централізованих водопровідних та/або каналізаційних мереж міста Коломия одним з останніх передбачено **етап оплати замовником вартості виготовлення ТУ** у відповідності до діючих калькуляцій, затверджених на підприємстві на день видачі ТУ. Оплата здійснюється значно пізніше отримання замовником ТУ на приєднання до систем централізованого водопостачання та/або водовідведення та погодження проектної документації з КП «Коломияводоканал» у частині відповідності проектних рішень, виданим КП «Коломияводоканал», які прописані у ТУах.

Пунктом 5.2. цих Правил також передбачено, що підключення об'єкта здійснюється протягом **десяти** календарних днів з дня подання заяви про підключення між замовником та КП «Коломияводоканал» та **100 % оплати замовником цих робіт**.

Тобто, на етапі оплати замовником вартості виготовлення ТУ, визначеного пунктом 1.4 Правил, забезпечується оплата замовником всіх робіт, що виконуються виробником в рамках підключення об'єкта замовника.

В свою чергу пункт 1.4 Правил приєднання до комунальних водопровідних та каналізаційних мереж міста Чернігова одними із останніх етапів визначає звернення замовника до КП «Чернігівводоканал» **із заявою про підключення об'єкта** до централізованих систем водопостачання та/або водовідведення та **укладення договору про підключення**, а також етап оплати замовником вартості підключення, відповідно до умов договору про підключення. Подання такої заяви та укладення такого договору не передбачено жодним нормативно-

¹ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/461-2011-%D0%BF>

правовим актом вищої юридичної сили, натомість, як вже було сказано, пунктом 9.5.1 Правил технічної експлуатації систем водопостачання та водовідведення населених пунктів України взагалі передбачено укладання договору на ведення технічного нагляду.

НКРЕКП могла б, керуючись статтею 6 Закону України «Про державне регулювання у сфері комунальних послуг», затвердити правила приєднання до водопровідних мереж, що сприяло би єдність нормативної бази на законодавчому і підзаконному рівнях. Водночас слід зауважити, що згаданою статтею Закону України «Про державне регулювання у сфері комунальних послуг» НКРЕКП уповноважено затверджувати правила приєднання до **водопровідних** мереж, в той час як державний орган, уповноважений затверджувати правила приєднання до мереж **водовідведення** згаданим Законом не визначено.

Таким чином місцеві правила містять надзвичайно істотні відмінності в визначенні етапів приєднання і порядку їх здійснення, а інколи прямо суперечать актам вищої юридичної сили в цих частинах мають бути взагалі скасовані.

Створити передумови для належного врегулювання питань приєднання до систем централізованого питного водопостачання та водовідведення слід на законодавчому рівні, наприклад, з внесенням змін до Закону України «Про державне регулювання у сфері комунальних послуг», поклавши на певний орган виконавчої влади затвердження правил приєднання до систем централізованого питного **водопостачання та водовідведення**, або передбачивши право Мінрегіону врегулювати питання приєднання до цих мереж у одному із підзаконних актів.

4.3.

ЗАЯВА НА ПРИЄДНАННЯ

Як було вказано вище Правила користування системами централізованого комунального водопостачання та водовідведення в населених пунктах України та Правила технічної експлуатації систем водопостачання та водовідведення населених пунктів України не передбачають подання замовниками заяв на приєднання, і не встановлюють строк їх розгляду виробниками.

Однак вищезазначеними Правилами встановлено декілька вимог щодо неодноразових звернень замовників до виробників:

- ◆ подання заяви на отримання ТУ;
- ◆ погодження проекту водопроводу та/або каналізації з перевіркою його відповідності ТУ, Правилам, будівельним нормам і правилам та іншим нормативним документам.;
- ◆ звернення для виконання приєднання (врізки).

Слід також відзначити, що жодними з згаданих Правил не передбачено укладання договору з надання послуг централізованого водопостачання та водовідведення (на відпуск води і приймання стічних вод) у якості завершальної стадії процедури підключення.

В той же час, згідно зі статтями 23 та 24 Закону України «Про житлово-комунальні послуги», послуги з централізованого водопостачання та централізованого водовідведення надаються згідно з умовами договорів, що укладаються з урахуванням особливостей, визначених цим Законом, та вимогами правил надання відповідних послуг, що затверджуються Кабінетом Міністрів України, якщо інше не передбачено законом.

Статтею 19 Закону України «Про питну воду, питне водопостачання та водовідведення» також передбачено, що послуги з централізованого питного водопостачання надаються споживачам підприємством питного водопостачання на підставі договору.

Таким чином, замовник, у якості споживача повинен буде також звернутись до виробника з метою укладання відповідного договору. Слід зауважити, що укладання договору про надання послуг з централізованого водопостачання та водовідведення є останнім етапом приєднання в кожному з розглянутих нормативно-правових актів органів місцевого самоврядування. Водночас Правила приєднання до комунальних мереж централізованого водопостачання та водовідведення міста Миколаєва передбачають підключення об'єкта після звернення замовника до виробника (виконавця) із заявою про укладання договору про надання послуг з централізованого водопостачання та/або водовідведення, укладання договору з виробником (виконавцем) про надання послуг з централізованого водопостачання та/або водовідведення (послуг з централізованого постачання холодної води та/або каналізації).

Кількість звернень та перелік документів, який подається виробнику замовником, встановлений органами місцевого самоврядування в місцевих нормативно-правових актах з питань приєднання на власний розсуд і суттєво відрізняється в різних адміністративно-територіальних одиницях.

Так, майже ідентичними пунктами 4.3 та 4.11 Порядку приєднання об'єктів до систем централізованого водопостачання та водовідведення на території міста Боярка для замовлення у КП «Боярка-Водоканал» виконання робіт з приєднання (врізки) до систем централізованого водопостачання, відповідно до Правил технічної експлуатації, замовник має надати наступні документи:

- ◆ письмову заяву підписану уповноваженою особою (з найменуванням об'єкту, його адресою, контактним телефоном, датою та номером ТУ, датою та номером погодження робочого проекту);
- ◆ проект договору на виконання нагляду та робіт з приєднання (врізки) до систем централізованого водопостачання, відповідно до Правил технічної експлуатації, підписаний зі сторони заявника.

Пункт 4.3 Порядку до згаданих двох документів додає також:

- ◆ акт розмежування балансової належності та експлуатаційної відповідальності сторін, з інформацією про категорію надійності об'єкта; експлуатації).

Перелік документів, які в подальшому подаються для укладання договору про надання послуг з централізованого водопостачання та водовідведення для споживача - юридичної особи, встановлений у пункті 5.1, а для споживача - фізичної особи — у пункті 6.1 цього Порядку.

В свою чергу пункт 5.3 Правил приєднання до комунальних водопровідних та каналізаційних мереж міста Коломия передбачає неоднозначний поділ заявників на юридичні та фізичних осіб з надзвичайно різними вимогами стосовно переліку документів, які мають додаватись цими замовниками до заяви про підключення. Однак, не дивлячись на визначення у пункті 1.4 останнім етапом приєднання об'єкта замовника до централізованих водопровідних та/або каналізаційних мереж етап укладення між КП «Коломияводоканал» та замовником договору про надання замовнику послуг з централізованого водопостачання та/або водовідведення, Правила не передбачають окреме звернення замовника до виробника із запитом укладення такого договору, тобто укладання договору має відбуватись за наслідками розгляду заяви про приєднання. Аналогічний підхід відображений у Правилах приєднання до комунальних водопровідних та каналізаційних мереж міста Чернігова.

Таким чином, недосконалість законодавства і відмінність підходів органів місцевого самоврядування у врегулюванні питання приєднання до централізованих систем водопостачання та водовідведення не дозволяє узагальнити вимоги щодо документів, які мають додаватись замовниками до заяв на приєднання.

ПЛАТА ЗА ПРИЄДНАННЯ

Статтею 6 Закону України «Про державне регулювання у сфері комунальних послуг» на НКРЕКП покладено, зокрема, встановлення порядку формування оплати за **підключення** до мереж суб'єктів природних монополій та здійснення контролю за його дотриманням.

Натомість порядок визначення вартості приєднання до централізованих систем водопостачання та водовідведення наразі законодавством не встановлений і лише фрагментарно та суперечливо врегульований окремими підзаконними актами.

Так, відповідно до пункту 4.2 розділу IV Правил користування системами централізованого комунального водопостачання та водовідведення в населених пунктах України, вартість послуг з надання ТУ на приєднання до централізованих систем водопостачання та водовідведення визначається на підставі об'єктованих трудовитрат та вартості одного людино-дня.

Пунктом 9.5.1. Правил технічної експлуатації систем водопостачання та водовідведення населених пунктів України передбачено, що технічний нагляд за будівництвом водопровідної мережі здійснюють незалежно від вартості об'єкта, а **на ведення технічного нагляду** між замовником і виробником повинен бути укладений договір, а в кошторисі на будівництво **передбачені відповідні кошти**.

Відповідно до пункту 9.5.12 Правил технічної експлуатації систем водопостачання та водовідведення населених пунктів України, «приєднання» (**врізки**) збудованого трубопроводу до діючої мережі **виконує будівельна організація** під керівництвом і за участю представників виробника. Врізки входять до проекту і кошторису будівництва трубопроводу.

Однак, згідно з пунктом 9.5.17 Правил технічної експлуатації систем водопостачання та водовідведення населених пунктів України, приєднання нових трубопроводів до діючої водопровідної мережі **без її відключення** виконується **силами виробника**.

Таким чином, не дивлячись на відсутність належним чином визначеного переліку робіт виробника під час забезпечення приєднання та порядку визначення їх вартості, виходячи з наведених норм, до складових плати за приєднання до водопровідної мережі можна віднести:

- ◆ вартість послуг з надання ТУ на приєднання;
- ◆ вартість технічного нагляду за будівництвом водопровідної мережі та/або (технічного) нагляду за будівництвом каналізаційної мережі (невідповідність вимогам Закону України «Про архітектурну діяльність» покладання технічного нагляду на виробника обгрунтовується далі);
- ◆ вартість робіт з приєднання (врізки) нових трубопроводів до діючої водопровідної мережі, **у разі здійснення таких робіт без її відключення**.

Аналіз встановлених тарифів, зокрема, вартості виготовлення ТУ на приєднання до мереж водопостачання та водовідведення вказує на ймовірність необгрунтовано завищеної вартості робіт, яка на власний розсуд встановлюється виробниками.

Так, виконавці встановлюють різну вартість виготовлення ТУ для підключення до мереж водопостачання та водовідведення для підприємців та для населення, яка відрізняється у **півтора**¹, **два**² і більше рази³. Слід також відзначити і істотну різницю у вартості однакових послуг, визначеної різними водопровідно-каналізаційними підприємствами. З огляду на необхідність встановлення такої вартості на підставі обґрунтованих трудовитрат та вартості одного людинодня, виглядає сумнівною можливість належного обґрунтування такої різниці у вартості, зважаючи на приблизно однакові трудовитрати. Слід зауважити, що різна вартість встановлюється і для здійснення врізки, що хоча напряду і не суперечить законодавству внаслідок відсутності будь-яких норм стосовно формування такої вартості, на наш погляд є нічим не виправданою дискримінацією.

Практикою Європейського суду з прав людини, зокрема, у справі «Пічкур проти України»⁴, встановлено, що дискримінація означає поводження з особами у різний спосіб, без об'єктивного та розумного обґрунтування, у відносно схожих ситуаціях. В той же час, згідно зі статтею 13 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» одним з заходів загального характеру визначено внесення змін до чинного законодавства та практики його застосування. Зважаючи на наведене, недопущення дискримінації, яка полягає у встановленні різної вартості в залежності від наявності статусу підприємця, має бути закріплено у законодавстві.

Стосовно можливості здійснення виробником технічного нагляду, слід повторно згадати, що згідно зі статтею 11 Закону України «Про архітектурну діяльність», такий нагляд забезпечується замовником та здійснюється особами, які мають кваліфікаційний сертифікат. Такі особи здійснюють технічний нагляд щодо будівництва в цілому, а не лише стосовно будівництва водопроводу та каналізації та приєднання об'єкта до систем централізованого водопостачання та водовідведення. Таким чином на момент звернення до виробника заявник вже забезпечує здійснення технічного нагляду особою, в тому числі і стосовно будівництва водопроводу і каналізації і їх приєднання до систем централізованого водопостачання та водовідведення. У випадку примушування до укладання договору з технічного нагляду з виробником, замовник повинен буде двічі сплатувати за надання йому однієї послуги.

Окремо слід відзначити і встановлення окремими виробниками вартості розгляду та узгодження робочого проекту, що наразі взагалі не передбачено жодним нормативно-правовим актом.

Враховуючи зазначене, у законодавстві має бути встановлений порядок визначення плати за здійснення приєднання до централізованих систем водопостачання та водовідведення, який би містив чіткий та обґрунтований перелік робіт та послуг, які надаються підприємствами водопровідно-каналізаційного господарства під час приєднання об'єктів замовників до відповідних мереж, а також врегулював би обґрунтоване формування вартості кожної такої роботи або послуги.

1 <https://kpvodokanal.if.ua/taryfy/>

2 <https://vodokanal.zt.ua/services/vartist-poslug>

3 <https://www.vinvk.com.ua/tarif-posluga/478-poslugi-priednannja-do-meregi>

4 https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_984

ТЕХНІЧНІ УМОВИ НА ПРИЄДНАННЯ

Статтею 7 Закону України «Про природні монополії» передбачено, що в умовах та правилах здійснення підприємницької діяльності у сферах природних монополій та на суміжних ринках (ліцензійних умовах) визначаються зобов'язання суб'єктів природних монополій з надання ТУ щодо інженерного забезпечення об'єкта будівництва, згідно з вимогами законодавства.

Статтею 29 Закону України «Про питну воду, питне водопостачання та водовідведення» встановлено, що порядок розроблення та затвердження ТУ у сфері питної води та питного водопостачання встановлюється центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері житлово-комунального господарства.

Відповідно до пункту 12.5.9 Правил технічної експлуатації систем водопостачання та водовідведення населених пунктів України, для вирішення питання про приєднання до системи каналізаційної мережі замовник зобов'язаний до складання завдання на проектування одержати від виробника ТУ на приєднання. ТУ видаються виробником згідно з Правилами користування системами централізованого комунального водопостачання та водовідведення в населених пунктах України.

Згідно з абзацом вісімнадцятим пункту 1.2 розділу I Правил користування системами централізованого комунального водопостачання та водовідведення в населених пунктах України, ТУ — комплекс умов та вимог до інженерного забезпечення об'єкта будівництва, які повинні відповідати його розрахунковим параметрам, зокрема щодо водопостачання, водовідведення.

Згідно з абзацом першим пункту 4.1. Правил користування системами централізованого комунального водопостачання та водовідведення в населених пунктах України, для приєднання до систем централізованого водопостачання та водовідведення замовнику таких послуг надаються ТУ, форма яких наведена в додатку 1 до цих Правил. В свою чергу, додаток 1 Правил містить форму ТУ на приєднання до централізованих систем водопостачання та водовідведення.

Відповідно до абзацу другого цього пункту, для одержання ТУ замовник послуг з централізованого водопостачання та водовідведення подає до виробника таких послуг:

- ◆ заяву;
- ◆ **опитувальний** лист за формою згідно з додатком 2 цих Правил;
- ◆ ситуаційний план з визначенням місця розташування земельної ділянки на відповідній території.

Крім того, пунктом 13 форми опитувального листа, наведеної у додатку 2 Правил передбачено, що до опитувального листа додаються:

- ◆ вкопювання з містобудівної документації зі схемою прив'язки до систем водопостачання та водовідведення, яка пропонується;
- ◆ копія документа, який підтверджує право власності (користування) на земельну ділянку, на якій розташовано об'єкт підключення;
- ◆ копія дозволу на спеціальне водокористування та копія спеціального дозволу на користування надрами (у разі наявності обов'язку щодо їх отримання).

В той же час, пунктом 9.5.20 Правил технічної експлуатації систем водопостачання та водовідведення населених пунктів України для одержання ТУ на приєднання до водопровідної мережі замовник повинен представити виробнику:

- ◆ план ділянки будівництва на геодезичній підоснові з нанесенням усіх підземних комунікацій (в масштабі 1:200);
- ◆ копію дозволу на будівництво об'єкта містобудування;
- ◆ **опитний** лист з характеристикою об'єкта та розгорнутими відомостями про потребу у воді питної якості і технічній воді, підписаний замовником і проектною організацією.

Таким чином, вимоги до документів, які мають подаватись замовниками для отримання ТУ на приєднання, встановлені Правилами технічної експлуатації систем водопостачання та водовідведення населених пунктів України та Правилами користування системами централізованого комунального водопостачання та водовідведення в населених пунктах України, не відповідають одне одному, в той час як вони обидва встановлені центральними органами виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері житлово-комунального господарства.

Неузгодженість між собою згаданих вище Правил посилюється на місцевому рівні із встановленням органами місцевого самоврядування різних вимог стосовно переліку документів, які мають додаватись заявниками до заяви про надання ТУ. Таким чином замовнику доцільніше орієнтуватись на місцеві нормативно-правові акти, оскільки вони можуть містити перелік документів, що радикально відрізняється від встановлених в інших адміністративно-територіальних одиницях і навіть в нормативно-правових актах центральних органів виконавчої влади більш високої юридичної сили.

Відповідно до абзацу третього пункту 4.1. Правил користування системами централізованого комунального водопостачання та водовідведення в населених пунктах України, виробник послуг з централізованого водопостачання та водовідведення видає замовнику ТУ, згідно з поданою заявою **протягом десяти робочих днів** з дня реєстрації відповідної заяви, з урахуванням потужностей споруд та пропускної спроможності мереж систем централізованого водопостачання та водовідведення, із зазначенням умов для проектування вводу: місця приєднання, місця розташування водомірного вузла, умов для влаштування проміжного резервуара і насосів - підвищувачів тиску. Це відповідає вимозі статті 30 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності».

В той же час органами місцевого самоврядування можуть бути закріплені норми, які порушують встановлений десятиденний строк для надання ТУ на приєднання.

Так, у деяких місцевих нормативно-правових актах встановлено, що час **виготовлення** ТУ, визначений на підставі аналізу попередніх робіт, загальних робіт, розроблення ТУ, оформлення та видача їх становить в середньому **12 годин** та може змінюватися від складності під'єднання до мереж водопостачання та водовідведення. Однак в подальшому встановлено, що виробничо-технічний відділ, відповідно до вимог, визначених у ст.29 Закону України «Про питну воду, питне водопостачання та водовідведення», протягом **10-ти** робочих днів розглядає проект ТУ і приймає рішення про його затвердження чи **відхилення**. У випадку відхилення ТУ, замовнику надається обґрунтована відповідь з причинами відмови.

Таким чином, після закінчення десятиденного строку після подання заяви з усіма необхідними документами замовник може отримати не ТУ на приєднання, а рішення виробника про відхилення проекту ТУ, який був підготовлений іншим структурним підрозділом цього виробника. Подібні норми прямо суперечать статті 30 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» та пункту 4.1. Правил користування системами централізованого комунального

водопостачання та водовідведення в населених пунктах України та можуть призводити до зловживань з боку виробника.

Згідно з підпунктом 20 пункту 2.2 глави 2 Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з централізованого водопостачання та централізованого водовідведення, ліцензіат не має права відмовити споживачу послуг з централізованого водопостачання та централізованого водовідведення у приєднанні до своєї системи централізованого водопостачання та/або централізованого водовідведення об'єктів будівництва водопостачання та/або централізованого водовідведення споживача **у разі виконання споживачем ТУ**, у межах пропускної спроможності мереж систем централізованого водопостачання та централізованого водовідведення.

СТРОКИ ВИКОНАННЯ ПРИЄДНАННЯ

Законодавством не визначено належним чином етапи приєднання до систем централізованого водопостачання та водовідведення, встановлені лише деякі строки, яких повинен притримуватись виробник послуг.

Так, пунктом 4.1. Правил користування системами централізованого комунального водопостачання та водовідведення в населених пунктах України встановлено, що виробник послуг з централізованого водопостачання та водовідведення видає замовнику ТУ, згідно з поданою заявою, **протягом десяти робочих днів** з дня реєстрації заяви. Водночас, як вже було вказано вище, нормативно-правовими актами органів місцевого самоврядування може бути встановлено, що через **десять** робочих днів замовник отримає не ТУ, а рішення про відхилення проекту ТУ.

Правилами користування системами централізованого комунального водопостачання та водовідведення в населених пунктах України та Правилами технічної експлуатації систем водопостачання та водовідведення населених пунктів України не встановлені строки погодження проектної документації (робочого проекту) та виконання врізки з моменту відповідного звернення замовника.

Необхідність погодження проектної документації з виробником впливає лише з пункту 9.5.21 Правил технічної експлуатації систем водопостачання та водовідведення населених пунктів України, яким встановлено, що **погоджений** примірник проекту повертають замовнику, а другий залишається у виробника і використовується для здійснення технічного нагляду за будівництвом та під час приймання споруд в експлуатацію. Пунктом 5.7 розділу V Правил користування системами централізованого комунального водопостачання та водовідведення в населених пунктах України, також передбачено, що установка засобів обліку здійснюється відповідно до проекту, погодженого виробником. Оскільки більше погодження проектної документації жодними з Правил не врегульовується, строки такого погодження також не унормовано.

В свою чергу, стосовно строків виконання врізки, пунктом 9.5.13 Правил технічної експлуатації систем водопостачання та водовідведення населених пунктів України лише встановлено, що **час проведення врізки визначає виробник** після виконання будівельною організацією підготовчих робіт: розкопування котловану (із встановленням у разі необхідності кріплення), заготовки фасонних частин, забезпечення працівниками відповідних спеціальностей та будівельними механізмами. Пунктом 9.5.16 цих Правил також передбачено, що роботи з приєднання трубопроводів виконують за графіком, який складає виробник разом з будівельною організацією за 3 доби до початку робіт. Таким чином, строки виконання врізки виробник визначає на власний розсуд.

В той же час нормативно-правовими актами органів місцевого самоврядування дані питання врегульовано по різному.

Так, Порядком приєднання об'єктів до систем централізованого водопостачання та водовідведення на території міста Боярка, якими встановлюється:

- ◆ строк видачі ТУ або рішення про відхилення проекту ТУ — у **десять** робочих днів (пункт 1.8 Порядку);
- ◆ строк погодження проектної документації — не більше **15** днів з дня реєстрації заяви з усіма необхідними документами (пункт 3.2 Порядку).

Натомість, залишились нерегульованими строки виконання врізки та укладання договору про надання послуг з централізованого водопостачання та водовідведення.

В свою чергу Правила приєднання до комунальних водопровідних та каналізаційних мереж міста Коломия встановлюють:

- ◆ строк видачі ТУ або рішення про відхилення проекту ТУ — у **десять** робочих днів (пункт 2.10 Правил);
- ◆ строк підключення об'єкта — протягом **десяти** календарних днів з дня подання заяви про підключення між замовником та КП «Коломияводоканал» та **100 %** оплати замовником цих робіт (пункт 5.2 Правил).

Натомість, залишились нерегульованими строки погодження проектної документації та укладання договору про надання послуг з централізованого водопостачання та водовідведення.

ОСКАРЖЕННЯ ПРОТИПРАВНИХ ДІЙ ТА БЕЗДІЯЛЬНОСТІ ПІД ЧАС ПРИЄДНАННЯ ДО ТЕПЛОВИХ МЕРЕЖ

4.7.1. Повноваження Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг

Відповідно до статті 18 Закону України «Про питну воду, питне водопостачання та водовідведення», господарська діяльність із централізованого водопостачання та водовідведення підлягає ліцензуванню у порядку, встановленому законом.

Стаття 6 Закону України «Про державне регулювання у сфері комунальних послуг» встановлює, що НКРЕКП, зокрема:

- ◆ здійснює ліцензування господарської діяльності з централізованого водопостачання та централізованого водовідведення в обсягах, що перевищують рівень, який встановлюється умовами та правилами провадження господарської діяльності (ліцензійними умовами); розроблення і затвердження ліцензійних умов і порядку контролю за їх дотриманням;
- ◆ здійснює нагляд (контроль) за діяльністю суб'єктів природних монополій та суб'єктів господарювання на суміжних ринках та застосування відповідних санкцій за порушення ними умов і правил провадження відповідних видів господарської діяльності;
- ◆ розробляє та затверджує правила приєднання до водопровідних мереж і типові договори, передбачені цими правилами;
- ◆ встановлює **порядок формування оплати за підключення до мереж суб'єктів природних монополій та здійснення контролю за його дотриманням.**

Пунктом 1.4. Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з централізованого водопостачання та централізованого водовідведення передбачено, що НКРЕКП, здійснює ліцензування господарської діяльності з централізованого водопостачання та/або централізованого водовідведення у разі, якщо системи централізованого водопостачання та/або централізованого водовідведення суб'єктів господарювання розташовані в одному чи декількох населених пунктах у межах території однієї або більше областей (включаючи місто Київ), сукупна чисельність населення яких становить більше ніж сто тисяч осіб та обсяги реалізації послуг яких становлять відповідно: з централізованого водопостачання — більше ніж **триста тисяч метрів кубічних на рік**; з централізованого водовідведення — більше ніж **двісті тисяч метрів кубічних на рік**.

Підпунктом 16 пункту 2.2 глави 2 Ліцензійних умов встановлений обов'язок ліцензіата забезпечувати рівні права доступу до мереж централізованого водопостачання та/або централізованого водовідведення, а підпункт 20 передбачає, що ліцензіат не має права відмовити споживачу послуг з централізованого водопостачання та централізованого водовідведення у приєднанні до своєї системи централізованого водопостачання та/або централізованого водовідведення об'єктів будівництва водопостачання та/або централізованого водовідведення споживача, у разі виконання споживачем ТУ у межах пропускної спроможності мереж систем централізованого водопостачання та централізованого водовідведення.

Таким чином, безпідставна відмова ліцензіата у приєднанні до мереж централізованого водопостачання та/або централізованого водовідведення є порушенням Ліцензійних умов.

Відповідно до пункту 5.1 глави 5 Порядку контролю за дотриманням ліцензіатами, що провадять діяльність у сферах енергетики та комунальних послуг, законодавства у відповідних сферах та ліцензійних умов, обґрунтоване звернення суб'єкта господарювання або споживача про порушення суб'єктом природної монополії законодавства з питань доступу до мереж централізованого водопостачання та/або водовідведення, порушення Ліцензійних умов та надання документів (копії документів), що підтверджують таке порушення ліцензійних умов є підставою для проведення позапланової невиїзної перевірки суб'єкта господарювання, що провадить діяльність у сферах енергетики та комунальних послуг.

У Переліку питань для перевірки дотримання вимог законодавства та Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з централізованого водопостачання та водовідведення, наведених у додатку 20 до Порядку контролю за дотриманням ліцензіатами, що провадять діяльність у сферах енергетики та комунальних послуг, законодавства у відповідних сферах та Ліцензійних умов містяться, зокрема:

- ◆ пункт 2.10, який передбачає перевірку забезпечення ліцензіатом рівних прав доступу до мереж централізованого водопостачання та/або водовідведення, на підставі підпункту 16 пункту 2.2 глави 2 Ліцензійних умов, та Закону України «Про природні монополії»;
- ◆ пункт 2.14, який передбачає перевірку наявності фактів відмови ліцензіатом споживачу послуг з централізованого водопостачання та водовідведення у приєднанні до своєї системи централізованого водопостачання та/або водовідведення об'єктів будівництва водопостачання та/або водовідведення споживача, у разі виконання споживачем ТУ у межах пропускної спроможності мереж систем централізованого водопостачання та водовідведення, на підставі підпункту 20 пункту 2.2 глави 2 Ліцензійних умов, Закону України «Про природні монополії».

Посилання на Закон України «Про природні монополії» в даному випадку пов'язаний із встановленням у його статті 10 обов'язку суб'єктів природних монополій забезпечувати на недискримінаційних умовах реалізацію вироблених ними товарів споживачам.

Слід також відзначити, що заявник (замовник) стане споживачем в розумінні як Закону України «Про питну воду, питне водопостачання та водовідведення», так і Закону України «Про житлово-комунальні послуги» лише після укладення договору на послуги питного водопостачання та водовідведення із початком отримання ним відповідної послуги, в той час як відмова у приєднанні буде отримуватись заявником ще до укладення такого договору.

Акти, складені за результатами проведення планового заходу державного нагляду (контролю) щодо дотримання суб'єктом господарювання вимог законодавства у сфері централізованого водопостачання та водовідведення та Ліцензійних умов дотримання суб'єктом господарювання вимог законодавства та ліцензійних умов провадження господарської діяльності з централізованого водопостачання та централізованого водовідведення також містять результати перевірки дотримання ліцензіатом підпунктів 16 та 20 пункту 2.2 глави 2 Ліцензійних умов¹.

Споживачі або особи, які мають намір ними стати, можуть звернутись до НКРЕКП, відповідно до Правил розгляду звернень споживачів щодо дій суб'єктів господарювання, що провадять діяльність у сферах енергетики та комунальних послуг, та врегулювання спорів, щодо порушення їхніх прав та інтересів такими суб'єктами господарювання.

¹ http://www.nerc.gov.ua/data/filearch/Catalog8/2019%20Akt-Uzhgorod_CVV_01.03.2019-62.pdf

Суб'єкт господарювання-не споживач також може на підставі Порядку врегулювання спорів, що виникають між суб'єктами господарювання, що провадять діяльність у сферах енергетики та комунальних послуг, звернутись до НКРЕКП із заявою про досудове врегулювання спору. Пунктом 1.4 цього Порядку передбачено, що НКРЕКП врегулює спори, що виникають між суб'єктами господарювання, з питань, зокрема, доступу/приєднання до мереж централізованого водопостачання і водовідведення. За результатами розгляду поданої заяви НКРЕКП може зобов'язати правопорушника припинити порушення законодавства або Ліцензійних умов, а також накладати на правопорушника штраф.

Таким чином, НКРЕКП має достатні законодавчі підстави для притягнення виробників до відповідальності у випадку виявлення порушень, вчинених ними під час приєднання об'єктів замовників до мереж централізованого водопостачання та водовідведення і постійно відслідковує забезпечення ліцензіатами недискримінаційного доступу до мереж.

НКРЕКП неодноразово накладався штраф за порушення Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з централізованого водопостачання та водовідведення, однак не за порушення підпунктів 16 та 20 пункту 2.2 глави 2 Ліцензійних умов стосовно забезпечення недискримінаційного доступу до мереж водопостачання та водовідведення.

4.7.2. Повноваження обласних та Київської міської державної адміністрацій

Відповідно до статті 18 Закону України «Про питну воду, питне водопостачання та водовідведення», господарська діяльність із централізованого водопостачання та водовідведення підлягає ліцензуванню у порядку, встановленому законом.

Статтю 6 Закону України «Про державне регулювання у сфері комунальних послуг», до повноважень НКРЕКП віднесено розроблення і затвердження **ліцензійних умов і порядку контролю за їх дотриманням.**

Пунктом 1.5. Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з централізованого водопостачання та централізованого водовідведення передбачено, що обласні та Київська міська державні адміністрації здійснюють ліцензування господарської діяльності з централізованого водопостачання (виробництво та/або транспортування та/або постачання питної води споживачам) та/або централізованого водовідведення (відведення та/або очищення стічної води) для суб'єктів господарювання, що не підпадають під критерії регулювання НКРЕКП, визначені пунктом 1.4 цих Ліцензійних умов.

З огляду на пункт 1.4 Ліцензійних умов обласні та Київська міська державні адміністрації здійснюють ліцензування у випадках, якщо системи централізованого водопостачання та/або централізованого водовідведення суб'єктів господарювання розташовані в одному чи декількох населених пунктах у межах території однієї або більше областей (включаючи місто Київ), сукупна чисельність населення яких становить менше ніж сто тисяч осіб, а обсяги реалізації послуг становлять відповідно: з централізованого водопостачання — менше ніж **триста тисяч метрів кубічних на рік**; з централізованого водовідведення — менше ніж **двісті тисяч метрів кубічних на рік.**

Як вже вказувалось раніше, згідно з пунктом 2.2 глави 2 Ліцензійних умов, при провадженні господарської діяльності з централізованого водопостачання та/або централізованого водовідведення ліцензіат, зокрема, повинен забезпечувати рівні права доступу до мереж централізованого водопостачання та/або централізованого водовідведення, а також не має права відмовити споживачу послуг з централізованого водопостачання та централізованого водовідведення у приєднанні до своєї системи централізованого водопостачання та/або централізованого водовідведення, у разі виконання споживачем ТУ у межах

пропускної спроможності мереж систем централізованого водопостачання та централізованого водовідведення.

Враховуючи зазначене, протиправна відмова у приєднанні до мереж централізованого водопостачання та/або централізованого водовідведення є порушенням ліцензіатом Ліцензійних умов, і заявник може звернутись до відповідного органу ліцензування із вимогою провести позаплановий захід контролю і у випадку підтвердження наявності порушення вимагати його усунення і притягнення ліцензіата до відповідальності.

Однак пунктом 1.3 Порядку контролю за дотриманням ліцензіатами, що провадять діяльність у сферах енергетики та комунальних послуг, законодавства у відповідних сферах та ліцензійних умов передбачено, що цей Порядок застосовується при здійсненні контролю за дотриманням законодавства та ліцензійних умов ліцензіатами шляхом проведення планових та позапланових перевірок **лише НКРЕКП**.

Статтею 2 Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» передбачено, що дія цього Закону не поширюється на відносини, що виникають під час державного нагляду (контролю) за дотриманням суб'єктами господарювання, що провадять діяльність у сферах енергетики та комунальних послуг, законодавства у сферах енергетики та комунальних послуг.

Згідно зі статтею 3 Законом України «Про ліцензування видів господарської діяльності», дія цього Закону не поширюється, зокрема, на централізоване водопостачання та централізоване водовідведення.

Таким чином, норми цих законів не можуть бути підставою для здійснення заходів контролю за дотриманням ліцензійних умов.

Враховуючи зазначене, хоча деякі з органів ліцензування здійснюють планові заходи контролю¹ з посиланням на статтю 6 Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності», здійснення обласними та Київською міською державною адміністрацією планових і позапланових перевірок буде законним виключно у разі поширення дії чинного Порядку контролю за дотриманням ліцензіатами, що провадять діяльність у сферах енергетики та комунальних послуг, законодавства у відповідних сферах та ліцензійних умов на заходи контролю цих органів ліцензування шляхом внесення до нього відповідних змін.

¹ <https://khoda.gov.ua/image/catalog/files/926.pdf>

5 | ОСКАРЖЕННЯ ЗЛОВЖИВАННЯ МОНОПОЛЬНИМ СТАНОВИЩЕМ НА РИНКУ ДО АНТИМОНОПОЛЬНОГО КОМІТЕТУ УКРАЇНИ

Згідно зі статтею 1 Закону України «Про природні монополії»¹, природна монополія — стан товарного ринку, при якому задоволення попиту на цьому ринку є більш ефективним за умови відсутності конкуренції внаслідок технологічних особливостей виробництва (у зв'язку з істотним зменшенням витрат на виробництво на одиницю товару в міру збільшення обсягів виробництва), а товари (послуги), що виробляються суб'єктами природних монополій, не можуть бути замінені у споживанні іншими товарами (послугами), у зв'язку з чим попит на цьому товарному ринку менше залежить від зміни цін на ці товари (послуги), ніж попит на інші товари (послуги). Його статтею 5 передбачено, що до сфери діяльності суб'єктів природних монополій, в тому числі, належать передача електричної енергії та розподіл електричної енергії (передачі електричної енергії місцевими (локальними) електромережами), транспортування та розподіл природного газу трубопроводами, транспортування теплової енергії, централізоване водопостачання та централізоване водовідведення.

Крім того, відповідно до пункту першого частини першої статті 1 Закону України «Про державне регулювання у сфері комунальних послуг», суб'єкт природної монополії — суб'єкт господарювання будь-якої форми власності, який провадить діяльність на ринку, що перебуває у стані природної монополії, у сфері централізованого водопостачання та централізованого водовідведення і транспортування теплової енергії магістральними та місцевими (розподільчими) тепловими мережами.

Відповідно до абзацу 2 частини 1 статті 12 Закону України «Про захист економічної конкуренції»², суб'єкт господарювання займає монопольне (домінуюче) становище на ринку товару, якщо на цьому ринку у нього немає жодного конкурента; не зазнає значної конкуренції внаслідок обмеженості можливостей доступу інших суб'єктів господарювання щодо закупівлі сировини, матеріалів та збуту товарів, наявності бар'єрів для доступу на ринок інших суб'єктів господарювання.

Відповідно до пункту другого частини першої статті 50 Закону України «Про захист економічної конкуренції», порушеннями законодавства про захист економічної конкуренції є зловживання монопольним (домінуючим) становищем.

Згідно з частиною першою статті 13 Закону України «Про захист економічної конкуренції», зловживанням монопольним (домінуючим) становищем на ринку є дії чи бездіяльність суб'єкта господарювання, який займає монопольне (домінуюче) становище на ринку, що призвели або можуть призвести до недопущення, усунення чи обмеження конкуренції, або ущемлення інтересів інших суб'єктів господарювання чи споживачів, які були б неможливими за умов існування значної конкуренції на ринку.

Статтею 14 Закону України «Про Антимонопольний комітет України»³ передбачено право адміністративної колегії територіального відділення Антимонопольного комітету України розглядати заяви і справи про порушення законодавства про захист економічної конкуренції, та приймати передбачені законодавством про захист економічної конкуренції розпорядження та рішення, розглядати справи про адміністративні правопорушення, виносити постанови в цих справах.

1 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1682-14>

2 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14>

3 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3659-12>

Враховуючи викладене та на підставі пункту 11 Положення про територіальне відділення Антимонопольного комітету України, затвердженого розпорядженням Антимонопольного комітету України від 23.02.01 року №32-р та зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 30.03.01 року за №291/5482, пункту 33 Правил розгляду заяв і справ про порушення законодавства про захист економічної конкуренції, затверджених розпорядженням Антимонопольного комітету України від 19 квітня 1994 року №5, зареєстрованих у Міністерстві юстиції України 6 травня 1994 року за №90/299, адміністративна колегія обласного територіального відділення Антимонопольного комітету України, вправі накладати штраф у розмірі, встановленому статтею 52 Закону України «Про захист економічної конкуренції» у випадку зловживання монопольним (домінуючим) становищем, зокрема, внаслідок вчинення протиправних дій або бездіяльності під час приєднання до інженерних мереж.

Крім того, керуючись статтею 14 Закону України «Про Антимонопольний комітет України» і статтею 46 Закону України «Про захист економічної конкуренції», адміністративна колегія обласного територіального відділення Антимонопольного комітету України може також надавати обов'язкові до розгляду рекомендації щодо припинення дій або бездіяльності, які містять ознаки порушення законодавства про захист економічної конкуренції, передбаченого пунктом другим статті 50, частиною першою статті 13 Закону України «Про захист економічної конкуренції», у вигляді зловживання монопольним (домінуючим) становищем на ринку, що може призвести до ущемлення інтересів споживачів, які були б неможливими за умов існування значної конкуренції на ринку.

5.1.

У РАЗІ ПРИЄДНАННЯ ДО ЕЛЕКТРИЧНИХ МЕРЕЖ

Згідно зі статтею 5 Закону України «Про природні монополії», до сфери діяльності суб'єктів природних монополій, в тому числі, належить передача електричної енергії та розподіл електричної енергії.

Так, керуючись наведеним вище рішеннями адміністративної колегії Харківського обласного територіального відділення Антимонопольного комітету України від 06.02.2018 № 5-р/к по справі № 1/02-81-17, адміністративної колегії Закарпатського обласного територіального відділення Антимонопольного комітету України від 28.07.2017, № 9-р/к по справі № 03.1-7/2017, адміністративною колегією Полтавського обласного територіального відділення Антимонопольного комітету України¹ на ОСР за різні порушення під час процедури приєднання до електричних мереж були накладені штрафи у розмірі від **50 000** до **68 000 гривень**.

5.2.

У РАЗІ ПРИЄДНАННЯ ДО ГАЗОВИХ МЕРЕЖ

Згідно зі статтею 5 Закону України «Про природні монополії», до сфери діяльності суб'єктів природних монополій, в тому числі, належить транспортування та розподіл природного газу трубопроводами.

Так, рішенням Адміністративної колегії Чернівецького обласного територіального відділення Антимонопольного комітету України від 12 травня 2016 року № 3 по справі № 02-27/34 було накладено штраф на Оператора ГРМ у розмірі **3 506,40 гривень** за застосування ставок плати за стандартне приєднання до газових мереж, які перевищують встановлені Регулятором, та у розмірі **6 658,80 гривень** за вкасування конкретної моделі газового лічильника у договорах на приєднання.

Крім того, рішенням Адміністративної колегії Закарпатського обласного територіального відділення Антимонопольного комітету України від 08.11.2017 № 03-15/52-рк/к Оператору ГРМ було рекомендовано вжити заходи по недопущенню дій, що можуть містити ознаки порушення законодавства про захист економічної конкуренції, передбаченого пунктом 2 статті 50, частиною 1 статті 13 Закону України «Про захист економічної конкуренції», які полягали у протиправній відмові від пуску газу до новозбудованого квартирної комерційно-житлового комплексу.

Таким чином звернення до територіального відділення Антимонопольного комітету України може бути ефективним засобом захисту від порушень з боку Оператора ГТС/ГРМ.

¹ <http://www.amc.gov.ua/amku/control/poltava/uk/publish/article/86469;jsessionid=647A7FAEEB8F5437D75DF348FF6F709.app1>

У РАЗІ ПРИЄДНАННЯ ДО ТЕПЛОВИХ МЕРЕЖ

Згідно зі статтею 5 Закону України «Про природні монополії», до сфери діяльності суб'єктів природних монополій, в тому числі, належить транспортування теплової енергії, а згідно з його статтею 6 до суміжних ринків належить виробництво теплової енергії (крім випадків, коли вона використовується виключно для внутрішньовиробничих потреб) в обсягах, що перевищують рівень, який встановлюється умовами та правилами здійснення підприємницької діяльності з виробництва теплової енергії (ліцензійними умовами) та постачання теплової енергії.

З огляду на наведене рішенням Адміністративної колегії Волинського обласного територіального відділення Антимонопольного комітету України від 27.09.2016 №29¹ було накладено штраф у **17 000 гривень** на теплопостачальну організацію за порушення строків надання ТУ на приєднання до теплових мереж. Крім того, у рекомендаційних роз'ясненнях від 27.01.2015 № 5-р Антимонопольний комітет України визначив, що наступні дії теплопостачальної організації можуть містити ознаки порушення, передбаченого статтею 13 Закону України «Про захист економічної конкуренції»:

- ◆ включення неправомірних вимог до договору про приєднання/підключення до теплових мереж та/або ТУ;
- ◆ встановлення необґрунтованої вартості на послуги, пов'язані з приєднанням/підключенням до мереж теплопостачання;
- ◆ неправомірного обмеження терміну дії ТУ на приєднання/підключення до мереж теплопостачання.

¹ <http://www.amc.gov.ua/amku/doccatalog/document?id=82698&schema=vol>

5.4.

У РАЗІ ПРИЄДНАННЯ ДО МЕРЕЖ ЦЕНТРАЛІЗОВАНОГО ВОДОПОСТАЧАННЯ ТА ВОДОВІДВЕДЕННЯ

Згідно зі статтею 5 Закону України «Про природні монополії», до сфери діяльності суб'єктів природних монополій, в тому числі, належить централізоване водопостачання та централізоване водовідведення.

Враховуючи зазначене рішенням адміністративної колегії Миколаївського обласного територіального відділення Антимонопольного комітету України від 19 грудня 2017 №43-ріш¹ включення виробником в ТУ на приєднання до мереж водопостачання та водовідведення певних вимог, не передбачених чинним законодавством, визнано зловживанням монопольним становищем на ринку, за що на виробника було накладено штраф у розмірі **68 тисяч гривень**.

Також, з огляду на положення статті 46 Закону України «Про захист економічної конкуренції» за зверненням суб'єкта господарювання Адміністративною колегією Харківського обласного територіального відділення Антимонопольного комітету України виробнику було надано рекомендації від 14.11.2019 №64-рк/к², якими запропоновано вжити заходи щодо усунення причин та умов виникнення порушення законодавства про захист економічної конкуренції, що полягало у встановленні безпідставних вимог на одержання ТУ, розроблення та узгодження проектно-технічної документації на існуюче приєднання до системи централізованого водопостачання та водовідведення, які, згідно з рішенням адміністративної колегії Харківського обласного територіального відділення Антимонопольного комітету України від 09.01.2020 № 70/1-р/к³, були виконані в повному обсязі.

¹ <http://www.amc.gov.ua/amku/doccatalog/document?id=86913&schema=myk>

² <http://www.amc.gov.ua/amku/doccatalog/document?jsessionid=B28C80D683369622397C5F84A37464BA.app1?id=99182&schema=kha>

³ <http://www.amc.gov.ua/amku/doccatalog/document?id=99599&schema=kha>

6 | ПОВНОВАЖЕННЯ ОРГАНІВ З ПИТАНЬ ДЕРЖАВНОГО АРХІТЕКТУРНО-БУДІВЕЛЬНОГО КОНТРОЛЮ СТОСОВНО ВІЯВЛЕННЯ ТА ПРИПИНЕННЯ ПОРУШЕНЬ З ПИТАНЬ ПРИЄДНАННЯ ДО ІНЖЕНЕРНИХ МЕРЕЖ

Згідно з частиною восьмою статті 2 Закону України «Про відповідальність за правопорушення у сфері містобудівної діяльності»¹, підприємства, що надають ТУ щодо інженерного забезпечення об'єкта будівництва, несуть відповідальність у вигляді штрафу за подання недостовірної інформації у складі раніше виданих ТУ щодо інженерного забезпечення об'єкта будівництва, відмову у наданні ТУ щодо інженерного забезпечення об'єкта будівництва або порушення строку їх надання; неукладення договору про забезпечення об'єкта будівництва на підставі наданих ТУ або непідключення об'єкта будівництва до інженерних мереж, згідно з ТУ та укладеним договором про забезпечення об'єкта будівництва, — у розмірі **дев'яноста** прожиткових мінімумів для працездатних осіб.

Справи про правопорушення у сфері містобудівної діяльності розглядаються виконавчими органами з питань державного архітектурно-будівельного контролю сільських, селищних, міських рад, структурними підрозділами з питань державного архітектурно-будівельного контролю Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій та центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань державного архітектурно-будівельного контролю та нагляду. Порядок накладення штрафів за правопорушення у сфері містобудівної діяльності затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 06.04.1995 №244².

В той же час, Положенням про Державну архітектурно-будівельну інспекцію, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 9 липня 2014 р. № 294³, не було прямо передбачено покладення на інспекцію повноважень нагляду та контролю за приєднанням до інженерних мереж та накладення штрафів за правопорушення, вчинені надавачами ТУ у цій сфері.

Додаток Порядку здійснення державного архітектурно-будівельного контролю, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23.05.2011 № 553⁴ (дію постанови зупинено до початку виконання функцій і повноважень Державної інспекції містобудування, згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 13.03.2020 № 219), не містить видів порушень, визначених частиною восьмою статті 2 Закону України «Про відповідальність за правопорушення у сфері містобудівної діяльності» і не встановлює строки їх усунення.

Враховуючи зазначене, органи, які наразі здійснюють архітектурно-будівельний контроль, не перевіряють дотримання підприємствами, що надають ТУ щодо інженерного забезпечення об'єкта будівництва, вимог законодавства під час надання ТУ, хоча такі повноваження за ними закріплені законом.

З іншого боку, як вже було вказано вище, аналогічні повноваження з дотримання законодавства під час приєднання до електричних та теплових мереж закріплені за Державною інспекцією енергетичного нагляду, НКРЕКП та Антимонопольним комітетом України, а стосовно приєднання до газових та мереж центрального водопостачання та водовідведення за двома останніми, а отже надання таких

¹ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/208/94-%D0%B2%D1%80>

² <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/244-95-%D0%BF>

³ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/294-2014-%D0%BF>

⁴ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/553-2011-%D0%BF>

повноважень ще одному державному органу призведе до дублювання функцій державних органів. Хоча слід розглянути покладання на Держенергонагляд здійснення моніторингу та контролю за розглядом спірних питань щодо приєднання до теплових мереж за принципом «єдиного вікна», як він це зараз здійснює стосовно приєднання до електричних мереж, а також визначення органу, відповідального за здійснення цих функцій для приєднання до газових мереж та мереж центрального водопостачання та водовідведення, з послідуочим ініціюванням розгляду НКРЕКП питань про застосування штрафних санкцій до суб'єктів господарювання, які провадять діяльність у сферах енергетики та комунальних послуг і діяльність яких регулюється зазначеною Комісією, щодо яких виявлені факти порушень.

РОЗДІЛ II. ВИСНОВКИ СТОСОВНО ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПИТАНЬ ПРИЄДНАННЯ ДО ІНЖЕНЕРНИХ МЕРЕЖ ТА ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ЇХ ВИРІШЕННЯ

В Україні все ще наявні бар'єри для залучення іноземних інвестицій у вигляді невиправдано ускладнених процедур приєднання до інженерних мереж. Це в меншій мірі стосується приєднання до електричних мереж і певною мірою газових, в той час як регулювання приєднання до мереж теплопостачання, водопостачання та водовідведення є вкрай непередбачуваним для замовника, регулюється численними підзаконними нормативно-правовими актами, які часто суперечать одне одному. Таке недосконале регулювання має надзвичайно чутливі наслідки, оскільки замовники послуги приєднання до будь-яких з інженерних мереж замовляють відповідну послугу у монополіста, який не є обмеженим у своїй діяльності спеціально-дозвільним принципом державним органом, а є суб'єктом господарювання націленим на прибуток, від зловживань з боку якого замовників має захищати спеціальне законодавство.

1 | ЕЛЕКТРОПОСТАЧАННЯ

Недосконалість чинного регулювання приєднання до електричних мереж обумовлює вкрай невисоку позицію України у рейтингу «Doing Business», в якому Україна займає лише **128** місце з легкості приєднання до електричних мереж. Таке невисоке місце України обумовлено двома параметрами: значним строком виконання процедури приєднання (**267** днів) та високою вартістю приєднання до електромереж, яка складає **353,2 відсотки** на душу населення, в той час для країн Організації економічного співробітництва та розвитку цей показник становить лише **61,0 відсотки** від доходу на душу населення, а для країн Європи і центральної Азії — **271,9¹**.

В той же час, слід відмітити загалом більш послідовне та обґрунтоване врегулювання питань приєднання до електричних мереж, порівняно із приєднаннями до інших мереж, що, ймовірно, обумовлене тривалою підвищеною увагою держави до цього питання у зв'язку із прямим впливом на позиції країни у міжнародному рейтингу легкості ведення бізнесу.

В контексті висвітлених рейтингом «Doing Business» проблем приєднання до електричних мереж слід звернути увагу на строки приєднання, значне перевищення яких навіть відносно нормативно встановлених строків (а у деяких випадках, які можна віднайти у Єдиному державному реєстрі судових рішень, приєднання затягується на кілька років) у переважній частині випадків обумовлено тривалим вирішенням питань відведення земельних ділянок для розміщення лінійної частини, швидкість якого не залежить лише від ОСР. Вирішення цієї проблеми, яка притаманна для приєднання до будь-яких мереж, неможливе без внесення змін до земельного законодавства в частині надання можливості здійснювати будівництво нових, ремонт та реконструкцію існуючих лінійних об'єктів інженерної інфраструктури без формування земельних ділянок та зміни їх цільового призначення. Крім того, слід переглянути встановлені у Кодексі систем розподілу строки виконання приєднання у сторону їх зменшення, одночасно врахувавши норми статті 21 Закону України «Про ринок електричної енергії» стосовно необхідності встановлення нормативних строків проектування та будівництва і не врахування під час визначення граничного строку надання

¹ https://russian.doingbusiness.org/ru/data/exploreconomies/ukraine#DB_ge

послуги з приєднання строку, необхідного для розроблення та узгодження замовником проектною документації та для здійснення заходів щодо відведення земельних ділянок для розміщення об'єктів електроенергетики.

Прискорити і спростити надання послуги з приєднання може зобов'язання ОСР та ОСП забезпечити функціонування повноцінного електронного кабінету замовника, який би передбачав можливість електронного документообігу між замовником та виконавцем послуги з приєднання без їх фізичного контакту. З цією метою необхідно внести зміни до Кодексів систем розподілу та Кодексу системи передачі, передбачивши подання, отримання та підписання не лише заяви про приєднання, але і всіх інших документів, які створюються під час надання послуги з приєднання до електричних мереж — договору приєднання та ТУ, вихідних дані для розробки ТЕО, погодження проектною документації, акту виконаних робіт тощо.

У питанні визначення вартості приєднання до електричних мереж слід звернути увагу на поділ приєднання на стандартне та нестандартне, який закріплено на законодавчому рівні у Законі України «Про ринок електричної енергії», адже у випадку стандартного приєднання особа, якій потрібно здійснити мінімальні роботи з мінімальними фактичними витратами зобов'язана сплачувати однакову вартість послуги порівняно з особами, для надання послуги з стандартного приєднання яким необхідно побудувати трохи менше граничних **300 метрів** лінійної частини. Крім того, перехресне субсидіювання відбувається і між замовниками нестандартного приєднання і замовниками стандартного на користь останніх.

Така ситуація не лише є несправедливою по відношенню до замовників, але і створює передумови для різного роду порушень з боку ОСР, таких як неправомірні відмови у здійсненні економічно не вигідних стандартних приєднань, невиправдане віднесення приєднання до нестандартного шляхом перевищення максимально можливої відстані лінійної частини, затягування строків виконання приєднання. Звісно, ОСР зацікавлений надавати послугу з стандартного приєднання коли встановлена Регулятором плата перевищує фактичні витрати, і навпаки, намагатиметься уникнути надання послуги коли фактичні витрати перевищують розмір встановленої НКРЕКП плати за стандартне приєднання.

Враховуючи зазначене виглядає доцільним скасувати поділ приєднання на стандартне і нестандартне, прив'язавши визначення вартості приєднання до градацій за величинами **двох** складових — лінійної складової і складової за потужність. Подібний підхід дозволить зробити вартість приєднання справедливою та передбачуваною для замовника, забезпечить економічно обґрунтовану вартість послуги з приєднання та позбавить ОСР мотивації для порушень, в т.ч., штучного віднесення приєднання до нестандартного.

Слід відзначити, що стандартне приєднання передбачає приєднання електроустановки замовника до діючих мереж оператора системи розподілу на відстань, що не перевищує **300 метрів** по прямій лінії від місця забезпечення потужності до місця приєднання, яке із потужністю до **50 кВт** включно.

Натомість згідно методики Doing Business враховується приєднання електроустановок на відстані **150 метрів** потужністю в **140 кВА** і коефіцієнтом потужності рівним **1** (тобто, **1 кВА = 1 кВт**)¹.

Таким чином, внаслідок значного перевищення потужності неможливе врахування у методиці показників та строків стандартного приєднання, яке виконується у **45** календарних днів, в той час як строки виконання нестандартного приєднання «під ключ» для потужності в **140 кВт** згідно з пунктом 4.3.3 Кодексу систем розподілу становить **120** календарних днів.

¹ <https://russian.doingbusiness.org/ru/methodology/getting-electricity>

Під час визначення вартості приєднання і замовленої потужності наразі розглядається доцільність встановлення понижуючий коефіцієнт одночасності, який відображає ймовірність включення в роботу електроприладів і залежить від кількості споживачів і потужності електроустановок, тобто із збільшенням кількості споживачів застосування коефіцієнта одночасності має зменшувати вартість приєднання¹.

В той же час, на наш погляд, корекція максимально необхідної потужності в залежності від кількості споживачів має враховуватись і без законодавчого закріплення наявності коефіцієнта одночасності у Методиці (порядку) формування плати за приєднання до системи передачі та системи розподілу, під час визначення фактичних капітальних витрат надання послуги приєднання.

Критично слід віднестись і до пропозиції² скасувати плату за замовлену потужність, поклавши на замовника лише витрати на будівництво лінійної частини. Обираючи з відміни однієї з двох названих складових плати за приєднання логічніше покласти на ОСР вартість будівництва лінійної частини, яку згодом має бути включено до його активів, оскільки повернення витрат на створення лінійної частини вже сьогодні передбачено відповідним Порядком. Крім того, такий підхід відповідатиме обов'язку ОСР планувати розвиток систем розподілу, встановлений статтею 50 Закону України «Про ринок електричної енергії».

Слід також відзначити необхідність заповнення ряду виявлених прогалин у законодавстві. Так, Кодекс систем розподілу передбачає розроблення замовником ТЕО з метою обґрунтування іншої, ніж запропонована ОСР, точки забезпечення потужності. В той же час точка забезпечення потужності визначається у ТУах на приєднання. Однак Кодекс систем розподілу не визначає яким чином має враховуватись зміна точки забезпечення потужності, чи втрачають чинність ТУ на приєднання зі старою точкою приєднання і ОСР має видавати нові у разі доведення ТЕО доцільності використання іншої точки забезпечення.

В свою чергу, пункт 6.5.3. Кодексу системи передачі врегульовує дії ОСП в разі доведення ТЕО доцільності використання іншої точки забезпечення потужності, однак не враховує згаданий вище факт, що точка забезпечення потужності визначається в ТУах на приєднання, а отже, у разі доведення замовником обґрунтованості зміни точки забезпечення потужності на підставі ТЕО ОСП має за результатами розгляду відповідного звернення видати нові ТУ на приєднання та проект договору.

Потребують також приведення у відповідність наведені у Кодексі систем розподілу та у Кодексі системи передачі строки видачі ТУ. Відповідно до статті 10 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності», ТУ надаються протягом **10** робочих днів з дня реєстрації відповідної заяви, і цей Закон не передбачає випадки збільшення строку видачі ТУ.

Натомість, Кодекс систем розподілу передбачає видачу ТУ протягом **20** робочих днів, якщо приєднання нестандартне і ТУ потребують погодження з ОСП. Водночас за певних обставин ОСП може не погодити ТУ, підготовлені ОСР, що в свою чергу призведе до недотримання і строку у **20** робочих днів.

Зважаючи на наведені недоліки, не дивлячись на більш послідовне та детальне врегулювання питань приєднання до електричних мереж відповідне законодавство потребує відчутного вдосконалення.

¹ https://buh.ligazakon.net/ua/news/193395_uryad-obtsya-shcho-za-pridnannya-do-elektromerezh-budut-platiti-menshe

² <https://expro.com.ua/novini/mnenergo-proponu-schob-spojivach-pri-pdklyuchennya-do-merej-osr-ne-splachuvav-platu-za-pridnannya>

2 | ГАЗОПОСТАЧАННЯ

Як показує проведений огляд законодавства державне регулювання приєднання до газових мереж також містить цілий перелік недоліків. Приєднання до газових мереж не враховується у рейтингу легкості ведення бізнесу «Doing Business», тобто порівняти законодавчо встановлений в Україні строк надання послуги приєднання до газових мереж з тривалістю надання послуги в інших країнах можливо виключно шляхом порівняння пропозицій Операторів газорозподільних мереж різних країн.

Так, у Cadent Gas (🇬🇧 Велика Британія) тривалість приєднання до газових мереж становить **6-8** тижнів для побутових¹ і промислових споживачів².

В Northern Gas Networks становить **6** тижнів для побутових споживачів та до **10** тижнів для промислових в залежності від потужності³. Окремо слід звернути увагу, що в даному випадку компанією визначена стандартна плата за приєднання, яка враховує відстань до існуючого газопроводу до **23 метрів**, з посиланням на те, що в іншому випадку вартість приєднання слід визначити додатково. SGN також встановлює⁴ строк у **6-8** тижнів для надання послуги з приєднання побутового споживача, в той же час вказує наступні вимоги для невіднесення приєднання до стандартного: якщо побутовий споживач має будинок з більш ніж **5** спальнями, басейн з підігрівом або якщо потрібно прокласти більше **40 метрів** труби, проживає у квартирі на **2** або вище поверсі, а також у разі якщо поряд немає газопроводу.

В 🇪🇸 Іспанії послугу з приєднання окремого будинку до розподільчої мережі здійснюють у строк від **30** до **45** днів в залежності від адміністративно-територіальної одиниці, а у разі приєднання мешканців багатоквартирних будинків встановлення загальнобудинкового приймача газу відбувається у строк до тижня, підключення кінцевого споживача за наявності встановленого загальнобудинкового приймача відбувається за один день⁵. Слід зазначити, що крім оплати вартості приєднання замовник матиме внести плату за реєстрацію нового підключення⁶.

У 🇵🇱 Польщі в залежності від категорії заявника оператор має у граничний строк від **21** до **60** днів безкоштовно надати ТУ, у яких визначити вартість і строк надання послуги з приєднання. Заявник має укласти договір з приєднання протягом строку чинності ТУ, який має бути не менше **30** днів⁷. Слід звернути увагу на переваги такого підходу порівняно з чинністю ТУ до завершення будівництва об'єкта як це передбачено частиною сьомою статті 30 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності», і, як наслідок, резервування потужності за замовником на необмежений час. Хоча можна згадати про передбачене пунктом 12 глави 2 розділу V Кодексу газорозподільних систем право Оператора ГРМ не враховувати зарезервовану технічну (пропускну) потужність за об'єктом замовника при дефіциті технічної потужності для інших замовників (споживачів) якщо протягом одного року з дати видачі ТУ приєднання замовник не надав на погодження проект зовнішнього газопостачання або внутрішнього газопостачання, однак, на наш погляд, це не відповідає наведеній вище вимозі статті 30 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності».

В 🇪🇺 Естонії згідно із Законом про природний газ не обмежується строк приєднання до газових мереж, але якщо оператор мережі не може задовольнити заявку на приєднання, він повинен письмово аргументувати своє рішення протягом **30** днів⁸.

¹ <https://cadentgas.com/services/household-customer/new-connections>

² <https://cadentgas.com/services/business-customers/connections>

³ <https://www.northerngasnetworks.co.uk/gas-connections/get-connected/pricing-and-timescales/>

⁴ <https://sgn.co.uk/gas-and-meter-services/household-services/apply-single-connection>

⁵ <https://preciogas.com/instalaciones/gas-natural>

⁶ <https://preciogas.com/instalaciones/gas-natural/precio>

⁷ <http://pgnig.pl/dla-domu/jak-podlaczyc-dom-do-sieci-gazowej>

⁸ https://www.ceer.eu/documents/104400/6319351/C18_NR_Estonia-NL/ab74d26b-289e-038d-07fd-2ae39cf36465

В Колумбії Оператор протягом **3** місяців з дати звернення має лише визначити вартість та строк надання послуги з приєднання, якщо він не надав пропозицію про приєднання протягом **4** місяців з дати звернення Комісія з регулювання енергетики та газу може встановити сервітут з доступу споживача до газової розподільчої мережі з накладанням санкцій на правопорушника, вартість приєднання встановлюється Комісією відповідно до постанови CREG-057 від 30 липня 1996 року і включає в себе вартість лічильника¹.

Таким чином строк приєднання до газових розподільних мереж в різних країнах різний і обмежується по-різному. В багатьох країнах цей строк явно перевищує тримісячний термін, запропонований в Україні для стандартного приєднання, а строки видачі ТУ значно перевищують передбачені в Україні **десять** робочих днів. Однак в таких випадках ТУ одразу містять вартість і строк виконання приєднання до газових мереж.

Враховуючи зазначене, головним критерієм під час регулювання приєднання до газових мереж має бути передбачуваність для замовника вартості і строку виконання приєднання, що може досягатись обов'язком замовника направити до замовника пропозицію укласти договір приєднання до газових мереж згідно зі статтею 641 Цивільного кодексу України, з визначеними строком і вартістю надання послуги з приєднання до газових мереж. До такої пропозиції можуть додаватись проект договору, підписаний Оператором ГТС/ГРМ та ТУ на приєднання, які є частиною договору.

В цьому випадку потужність залишатиметься зарезервованою за замовником лише протягом строку для надання відповіді на пропозицію про укладення договору на приєднання, а сам договір та ТУ на приєднання набиратимуть чинності з дати його укладання і діятимуть до виконання Оператором ГТС/ГРМ заходів з приєднання. Наразі Кодекс газотранспортної мережі передбачає надання у **10**-денний строк Оператором ГТС рахунку на оплату послуги з надання ТУ, після оплати якого протягом невизначеного строку оператор надає замовнику ТУ. В свою чергу Кодекс газорозподільних мереж містить близьке до запропонованого регулювання, передбачаючи надання у **10**-денний строк оператором проекту ТУ та рахунку на оплату послуги з їх надання, в той час як набуття ТУ чинності відбувається з дати повернення їх підписаними замовником оператору за умови оплати рахунку. На наш погляд в обох Кодексах слід більш послідовно відобразити процедуру саме укладання договору приєднання до газових мереж з наданням замовнику Оператором ГРМ/ГТС пропозиції на укладання договору, додатком до якої є підписаний Оператором ГРМ/ГТС проект договору, невід'ємною частиною якого є ТУ. У разі неможливості надання послуги з приєднання Оператор ГТС/ГРМ має замість надсилання пропозиції на укладання договору надіслати обгрунтовану відмову у наданні послуги.

Безпосередньо укладання договору може відбуватись з внесенням замовником плати за приєднання, як це передбачено частиною другою статті 640 Цивільного кодексу України. Вже зараз Кодексом газорозподільних систем та Кодексом газотранспортної системи передбачено збільшення десятиденного строку встановленого Законом України «Про регулювання містобудівної діяльності» для надання ТУ, зокрема якщо дані в поданих документах потребують уточнення або визначені не в повному обсязі або в ситуації, коли існує необхідність погодження приєднання до газових мереж, власником яких не є Оператор ГТС/ГРМ. Тобто у будь-якому разі необхідний законопроект, який забезпечить відповідність Кодексів нормативним актам вищої юридичної сили. Крім того, слід переглянути наведений у частині дев'ятій статті 19 Закону України «Про ринок природного газу» порядок приєднання об'єкта замовника до газотранспортної або газорозподільної системи з викладенням в ньому етапів саме приєднання до газових мереж, а також прибрати необхідність отримання дозволу на приєднання, як зайвого документа.

¹ <http://extwprlegs1.fao.org/docs/pdf/col115771.pdf>

Стосовно проведення незалежної експертизи виданих ТУ слід визначити державний орган, відповідальний за моніторинг та контроль за розглядом спірних питань щодо приєднання до газових мереж за принципом «єдиного вікна» замість передбачених статтею 19 Закону України «Про ринок природного газу» «незалежних організацій», які визначаються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної політики в нафтогазовому комплексі, за критеріями, встановленими Міністерством розвитку громад та територій.

Приєднання до газових мереж також не передбачає покладення на Операторів ГРМ обов'язку забезпечити функціонування електронного кабінету замовника під час подання та отримання заяви та інших документів в рамках надання послуги приєднання, в той час як мінімізація контактів посадових осіб Оператора ГРМ та замовника призведе до оперативного обміну документами і буде запобігати можливим корупційним правопорушенням.

На наш погляд слід розглянути відмову від поділу на стандартний і нестандартний типи приєднання для уникнення субсидування одних замовників за рахунок інших, натомість передбачивши встановлення НКРЕКП розмірів плати за приєднання виходячи з потужності, відстані до місця забезпечення потужності та типу місцевості. Такий підхід дозволить прискорити визначення вартості приєднання і відповідно підготовку та надсилання замовнику Оператором ГТС/ГРМ пропозиції про укладення договору приєднання.

Крім того, наразі нестандартне приєднання передбачає за вибором замовника розробку проекту зовнішнього газопостачання Оператором ГРМ/ГТС або замовником, а також виконання будівельних робіт з прокладання газових мереж до межі земельної ділянки іншого (крім Оператора ГРМ) суб'єкта господарювання. У разі скасування поділу приєднання на стандартне і нестандартне ці роботи доцільно за умовчанням покласти на Оператора ГТС/ГРМ. В іншому випадку в залежності від того, які роботи не здійснюються Оператором ГРМ/ГТС, на вартість виконання робіт має знижуватись розмір плати за приєднання.

Слід також додати, що вирішення проблем оформлення земельних відносин, під час прокладання в рівній мірі стосується і приєднання до газових мереж. З огляду на тотожність проблем та шляхів їх вирішення слід забезпечити прийняття законопроекту з внесенням змін до земельного та містобудівного законодавства в частині істотного спрощення для всіх операторів інженерних мереж отримання права на виконання будівництва лінійної частини приєднання, в першу чергу, на земельних ділянках комунальної та державної власності.

3 | ТЕПЛОПОСТАЧАННЯ

Законодавство у сфері приєднання до мереж теплопостачання вкрай недосконале, крім істотних недоліків і неузгодженості профільних Законів різні аспекти по-різному одночасно врегульовано декількома нормативно-правовими актами однакової юридичної сили, до того ж прийнятими різними державними органами.

Так, статтю 12 Закону України «Про комбіноване виробництво теплової та електричної енергії (когенерацію) та використання скидного енергопотенціалу» передбачено, що Правила приєднання когенераційних установок до теплової мережі встановлює центральний орган виконавчої влади у сфері теплопостачання, в той час як Правила приєднання когенераційних установок до електричної мережі встановлює НКРЕКП. Стаття 6 Закону України «Про державне регулювання у сфері комунальних послуг» покладає затвердження правил приєднання до теплових мереж на НКРЕКП. З огляду на наведене в першу чергу слід визначити орган, відповідальний за затвердження Правил приєднання до теплових мереж.

Наразі приєднання до теплових мереж деталізуються різними підзаконними актами, які затверджені різними державними органами:

- ◆ Правила користування тепловою енергією, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 03.10.2007 №1198;
- ◆ Правила приєднання до теплових мереж, затверджені постановою НКРЕКП від 19.10.2012 № 343;
- ◆ Правила приєднання когенераційних установок до теплових мереж, затверджені наказом Міністерства питань житлово-комунального господарства України від 24.07.2009 №223;
- ◆ Правила надання і погодження ТУ на підключення до теплових мереж, затверджені наказом Міністерства з питань житлово-комунального господарства України від 29 жовтня 2009 року №334 та постановою Національної комісії регулювання електроенергетики України від 29 жовтня 2009 року №1232.

Затвердження Правил надання і погодження ТУ на підключення до теплових мереж, прямо не передбачене Законом, а затвердження інших передбачено відверто суперечливими непослідовними нормами як, наприклад, необхідність затвердження різними органами правил приєднання когенераційних установок, окремо до теплових та окремо до електричних мереж.

Як наслідок неузгоджені та взаємовиключні вимоги вищенаведених нормативно-правових актів обумовлюють непрозоре регулювання відповідної сфери, ускладнюють процедуру і вимагають від заявників вчинення додаткових дій, подання теплопостачальній організації відомостей та документів, об'єктивно зайвих під час надання послуги з приєднання до теплових мереж.

Водночас в Україні виробництво, транспортування теплової енергії та теплопостачання здійснюється, як правило, одним комунальним підприємством за чинного розділення цих видів господарської діяльності у Законі України «Про теплопостачання» та Ліцензійних умовах провадження господарської діяльності у сфері теплопостачання. Оскільки генеруючі потужності та теплові мережі перебувають у власності одного комунального підприємства це призводить до зрозумілого небажання такого підприємства надавати у користування власну теплотранспортуючу мережу іншим виробникам. Питання ускладнюється перехресним субсидіюванням послуги через перенесення витрат з транспортування тепла на його генерацію¹, внаслідок якого допуск інших виробників до теплових мереж підприємству не просто невигідний з міркувань збільшення конкуренції на ринку тепла. Такий допуск призводитиме до прямих

¹ <https://www.epravda.com.ua/publications/2017/03/3/622229/>

збитків підприємства, оскільки за рахунок генерації підприємство матиме покривати збитки від транспортування не лише своєї теплової енергії але й інших виробників. За таких умов відсутність чітко прописаних вимог до процедури приєднання до теплових мереж призводить до передбачуваної і послідовної протидії у приєднанні інших джерел теплової енергії до існуючих теплових мереж. Слід додати, що за найбільш розповсюдженою у ЄС схемою централізованого теплопостачання, теплові мережі транспортування й розподілення перебувають у власності одного підприємства, частіше за все комунального, яке купує теплову енергію у всіх виробників та продає її споживачам одного типу на рівних умовах та за однаковими цінами. Це комунальне підприємство повинно надавати доступ стороннім виробникам до мережі на рівних умовах¹. Наприклад, у Великобританії тепла мережа у переважній більшості випадків відокремлена від власності постачальника енергії².

Тут слід зазначити, що спрощення процедури приєднання до теплових мереж для інших джерел генерації здатне призвести до відмови від наведеного вище перехресного субсидування через неможливість теплотранспортуючої організації, яка одночасно є виробником і постачальником теплової енергії, відмовити у приєднанні стороннім виробникам теплової енергії, однак в цьому випадку регулювання приєднання до теплових мереж має стати прозорим, передбачуваним та необтяжливим для замовників, передбачати дієву та оперативну процедуру оскарження протиправних дій.

З огляду на наведене, після внесення змін до Законів України «Про комбіноване виробництво теплової та електричної енергії (когенерацію) та використання скидного енергопотенціалу», «Про теплопостачання» та «Про державне регулювання у сфері комунальних послуг», якими визначити один орган, який буде відповідальний за затвердження правил приєднання до теплових мереж і порядку формування плати за приєднання, слід забезпечити повноцінне та послідовне висвітлення процедури приєднання до теплових мереж із скасуванням колізійних нормативно-правових актів та із прийняттям цим органом оновлених Правил приєднання до теплових мереж, які врегулюють питання, нині розпорошені по різних нормативно-правових актах, в тому числі щодо надання ТУ та щодо приєднання до теплових мереж когенераційних установок. Ці Правила мають уніфікувати етапи приєднання до теплових мереж, встановити обґрунтовані вимоги до заяви про приєднання, забезпечити надання ТУ без подання додаткової заяви у десятиденний строк з дня реєстрації заяви на приєднання, встановити типову форму ТУ, яка в повній мірі розкриватиме їх обов'язковий зміст, встановити строк погодження проектної документації, встановити граничний строк виконання послуги з приєднання, а також встановити порядок оскарження протиправних дій та бездіяльності теплопостачальної організації. На наш погляд, впровадження електронного кабінету замовника та обов'язок публікувати відомості про наявну потужність слід розповсюдити і на приєднання до теплових мереж закріпивши відповідні вимоги у статті 25 Закону України «Про теплопостачання», з їх деталізацією у Правилах приєднання до теплових мереж.

Строки виконання приєднання мають бути встановлені на етапі видачі ТУ та проекту договору, водночас максимальний строк виконання приєднання не може бути більшим одного року. У разі об'єктивної неможливості виконання приєднання протягом року, теплотранспортуюча організація має надати обґрунтовану відмову у відповідь на заяву замовника про приєднання, з одночасним її надсиланням НКРЕКП або тому органу ліцензування, що надав ліцензію на право провадження господарської діяльності з транспортування теплової енергії. Таким чином будуть попереджуватись протиправні дії та бездіяльність монополіста, без звернень замовника, оскільки останні можуть утримуватись від оскарження протиправних дій через фактичний або потенційний тиск монополіста.

¹ <https://tyzhden.ua/Economics/211821>

² https://www.london.gov.uk/sites/default/files/london_heat_map_manual_2014.pdf

Окремо слід відзначити нерегульованість надважливого питання визначення розмірів плати за приєднання до теплових мереж. З огляду на вимоги статті 30 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» та статті 6 Закону України «Про державне регулювання у сфері комунальних послуг», порядок формування плати за приєднання до теплових мереж може затвердити НКРЕКП. В той же час можна розглянути врегулювання цього питання і у Правилах приєднання до теплових мереж, що може дозволити закріпити у законодавстві розподіл вартості будівництва лінійної частини приєднання між замовником та теплопостачальною організацією. Подібний підхід наразі застосовується в інших країнах.

Наприклад, стаття 7 Закону про енергетику Республіки Польща¹ передбачає, що плата за приєднання до, зокрема, теплових мереж становить лише **чверть** від вартості робіт з будівництва зовнішньої частини приєднання, **75 відсотків** вартості робіт покладається на власника розподільчої мережі², на замовника покладається оплата технічного проекту підключення та спорудження опалювального вузла³. При цьому плата, яку вносить замовник за виконання послуги приєднання має фіксований розмір і затверджується державним органом — Управлінням регулювання енергетики⁴. Будівництво теплової станції може здійснюватися навіть з повним звільненням замовника від цих витрат⁵.

В Нідерландах новий споживач має сплатити зафіксований тариф на приєднання до теплових мереж, який щорічно встановлюється Органом управління споживачами та ринками, крім того замовник має сплатити внесок на покриття витрат, який має забезпечувати часткове відшкодування теплотранспортуючої організації витрат, понесених на виконання приєднання⁶.

Враховуючи зазначене, формування плати за приєднання до теплових мереж обґрунтовано може передбачати повернення вартості будівництва зовнішніх теплових мереж, у випадку включення новостворених мереж до бази активів теплотранспортуючої організації (в т.ч. при переході на RAB-регулювання).

Слід також зазначити, що у такому разі доцільно покласти виконання будівництва зовнішньої частини приєднання до теплових мереж саме на теплотранспортуючу організацію, оскільки саме вона матиме нести основні витрати на будівництво. В даному випадку вкрай актуальним стає забезпечення відокремлення виробників теплової енергії від власників мереж транспортування та розподілу теплової енергії, оскільки у цьому випадку реалізації такого підходу не заважатиме заборгованість за природній газ.

Стосовно визначення етапів приєднання слід звернути увагу на схожість послуги з приєднання до теплових мереж з послугою приєднання до мереж газопостачання, зважаючи лише на необхідність більшого розміру і на більші площу, яку мають займати теплові мережі у технічному коридорі. З огляду на схожість проблем та виконуваних робіт, на наш погляд, можна розглянути використання тотожного поділу на етапи із запропонованими до встановлення під час приєднання до газових мереж. При цьому також доцільно передбачити обов'язок підприємства щодо надання пропозиції стосовно укладання договору з приєднання з додаванням до неї проекту договору та ТУ, з визначеним у ньому строком виконання зобов'язань.

Це загалом відповідатиме процедурі приєднання до теплових мереж, за якою нині відбувається приєднання до теплових мереж в деяких інших країнах.

Наприклад, у Польщі процедура приєднання починається з подання замовником заяви на приєднання, у відповідь на яке теплотранспортуюча організація протягом **30** робочих днів повідомляє замовнику про можливість виконання приєднання

1 <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19970540348/U/D19970348Lj.pdf>

2 <https://opecgdy.com.pl/dla-klienta/podlacz-sie-do-sieci/koszty-przylaczenia-do-miejskiej-sieci-cieplowniczej/>

3 <https://opecgdy.com.pl/dla-klienta/podlacz-sie-do-sieci/koszty-przylaczenia-do-miejskiej-sieci-cieplowniczej/>

4 <https://bip.ure.gov.pl/bip/o-urzedzie/kierownictwo>

5 <https://www.mpec.przemysl.pl/?wezly-cieplne>

6 <https://www.consuwijzer.nl/stadsverwarming-en-blokverwarming/hoe-regel-ik-aansluiting-op-warmtenet>

та його умови. На цьому етапі перевіряються технічні, правові та економічні умови, пов'язані з можливістю підключення даного об'єкта до тепломережі. Після узгодження із замовником основних умов договору теплотранспортуюча організація направляє йому проект договору з ТУ приєднання. Після укладення договору теплотранспортуюча організація розробляє та погоджує технічну документацію, звертається до відповідних установ щодо отримання дозволу на будівництво, а потім починає будівництво на умовах та в терміни, узгоджені із заявником, що містяться в договорі на приєднання¹.

В Естонії відповідно до статті 10 Закону про теплопостачання² в рамках технічних можливостей мережі оператор повинен забезпечити підключити до мережі об'єкти всіх осіб, які подали заявку на підключення, які перебувають в зоні дії його мережі, за виключенням випадків, коли таке приєднання загрожує наданню послуг з теплопостачанням існуючим споживачам. У разі відмови у задоволенні заяви на приєднання оператор має протягом **30** днів повідомити про причини відмови, в іншому випадку на підставі заяви оператор видає ТУ на приєднання, які містять в тому числі розмір плати за приєднання, зобов'язання замовника та оператора мережі, термін дії умов підключення. Якщо споживача влаштовують ТУ укладається договір про приєднання до мережі³, яким вже визначається і строк виконання послуги з приєднання до теплових мереж. Слід відзначити, що в Естонії згідно зі статтею 12 Закону про теплопостачання плату за приєднання оператор мережі має право стягувати обґрунтовану плату за приєднання, яка розраховується оператором самостійно для кожного конкретного приєднання виходячи з необхідності повернення інвестицій, дотримання екологічних вимог, дотримання вимог якості та безпеки, а також отримання розумного прибутку. Окремо слід звернути увагу на встановлений у статті 14 обов'язок оператора розвивати мережу таким чином, щоб забезпечити приєднання споживчих установок в закріпленій за оператором зоні мережі оператора.

Стосовно забезпечення контролю за дотриманням Ліцензійних умов слід відмітити, що нині розглядається можливість передання повноважень із встановлення тарифів на теплову енергію до повноважень органів місцевого самоврядування⁴, зокрема, внесений до Верховної Ради України проект Закону про внесення змін до деяких законів України щодо регулювання діяльності підприємств у сферах теплопостачання, централізованого водопостачання та водовідведення (реєстраційний №4215 від 13.10.2020)⁵. Таким чином стає ще більш актуальним створення належних підстав для здійснення Радою міністрів Автономної Республіки Крим, обласними, Київською та Севастопольською міськими державними адміністраціями заходів контролю за дотриманням Ліцензійних умов з теплопостачання, виробництва та транспортування теплової енергії. Статтею 16 Закону України «Про теплопостачання» передбачено, що до повноважень НКРЕКП відноситься затвердження в установленому порядку ліцензійних умов провадження господарської діяльності з виробництва теплової енергії, у тому числі на теплоелектроцентралях, теплоелектростанціях, атомних електростанціях і когенераційних установках та установках з використанням нетрадиційних або поновлюваних джерел енергії, з транспортування і постачання теплової енергії та порядку контролю за їх додержанням. Покладання на Раду міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київську та Севастопольську міську державні адміністрації затвердження власних порядків контролю із внесенням змін до згаданої статті 16 Закону України «Про теплопостачання» є недоцільним, оскільки передбачає ухвалення цими органами 27 тотожних нормативно-правових актів, з ймовірними неточностями, умисними або випадковими відхиленнями від вимог нормативно-правових актів вищої юридичної сили.

¹ <https://www.mpec.przemysl.pl/?jak-sie-do-nas-przylaczyc>

² <https://www.riigiteataja.ee/akt/112072014060?leiaKehtiv>

³ <https://adven.com/ee/kaugkute/kaugkuttega-liitumine/>

⁴ <http://www.auc.org.ua/novyna/uryadovyy-komitet-pidtrymav-zakonoprojekt-shchodo-peredachi-miscevomu-samovryaduvannyu>

⁵ http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=70169

Таким чином, єдиною належною альтернативою є затвердження НКРЕКП порядку контролю, який розповсюджуватиметься на ці органи. Це може бути забезпечено за повної відповідності вимогам статті 16 Закону України «Про тепlopостачання» із внесенням змін до чинного Порядку контролю за дотриманням ліцензіатами, що провадять діяльність у сферах енергетики та комунальних послуг, законодавства у відповідних сферах та ліцензійних умов, з передбаченням у ньому здійснення заходів контролю згаданими місцевими органами виконавчої влади або із затвердженням НКРЕКП окремого порядку контролю для цих органів ліцензування.

Враховуючи наведене, є нагально необхідним докорінним чином переглянути законодавство, яке діє в сфері приєднання до теплових мереж, з видаленням з нього колізійних норм та із забезпеченням прозорості і зрозумілої недискримінаційної процедури приєднання до теплових мереж як споживачів, так і виробників теплової енергії.

4 | ЦЕНТРАЛІЗОВАНЕ ВОДОПОСТАЧАННЯ ТА ВОДОВІДВЕДЕННЯ

Законодавство у сфері приєднання до мереж централізованого водопостачання та водовідведення потребує значного доопрацювання. Саме його недосконалість призвела до вимушеного затвердження органами місцевого самоврядування ряду нормативних документів, які врегульовують приєднання до мереж водопостачання в межах певного населеного пункту. Ці місцеві нормативно-правові акти містять велику кількість суперечливих норм, встановлюють додаткові і невиправдані вимоги до заяв, які подаються замовниками. Крім того, в ряді випадків врегулювання питань приєднання до систем централізованого водопостачання та водовідведення, всупереч статті 13¹ Закону України «Про питну воду, питне водопостачання та водовідведення», здійснюється органами місцевого самоврядування в місцевих правилах приймання стічних вод, передбачаючи також встановлення у цих правилах «вимог до скиду» як окремого дозвільного документу, що отримується замовниками щорічно з вимаганням і розглядом виробниками обширного переліку документів.

Наразі стаття 6 Закон України «Про державне регулювання у сфері комунальних послуг» покладає на НКРЕКП, зокрема, розробку та затвердження правил приєднання до водопровідних мереж і типові договори, передбачені цими правилами. З метою цілісного та послідовного регулювання сфери централізованого водопостачання та водовідведення до повноважень Регулятора слід віднести розробку та затвердження правил приєднання не лише до мереж централізованого водопостачання, але і до мереж водовідведення.

Явний і вагомий недолік регулювання приєднання водночас надає можливість НКРЕКП під час затвердження Правил приєднання до мереж централізованого водопостачання та/або водовідведення встановити об'єктивні і виправдані строки виконання виробниками певних заходів під час надання послуги з приєднання, виходячи із встановлених у місцевих нормативно-правових актах строків надання ТУ, погодження проектної документації (робочого проекту), виконання підключення (врізки) з моменту відповідного звернення замовника, укладання договору про надання послуг з централізованого водопостачання та водовідведення.

Правила користування системами централізованого комунального водопостачання та водовідведення в населених пунктах України затверджені наказом Мінжитлокомунгоспу від 27.06.2008 №190, хоча даний центральний орган виконавчої влади прямо законом не уповноважено затверджувати ці Правила. Водночас, розділ IV цих Правил, всупереч вищезгаданим повноваженням НКРЕКП, встановлює вимоги до приєднання об'єктів до систем централізованого водопостачання та водовідведення. Таким чином слід внести зміни до статті 11 Закону України «Про питну воду, питне водопостачання та водовідведення» прямо передбачивши право центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері житлово-комунального господарства, затверджувати Правила користування системами централізованого комунального водопостачання та водовідведення. Із самих Правил також необхідно видалити (залишити бланкетні) норми, які регулюють приєднання до систем централізованого водопостачання та водовідведення, оскільки це (наразі в частині приєднання до водопровідних мереж) є повноваженням НКРЕКП, прямо передбаченим статтею 6 Закону України «Про державне регулювання у сфері комунальних послуг». Крім того, одночасно слід відкоригувати статтю 12 Закону України «Про питну воду, питне водопостачання та водовідведення», із віднесенням до повноважень Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської і Севастопольської

міських державних адміністрацій у сфері питної води, питного водопостачання та водовідведення забезпечення виконання правил користування системами централізованого комунального водопостачання та водовідведення в населених пунктах України.

Для вирішення проблеми встановлення органами місцевого самоврядування у власних нормативних актах різних порядків приєднання до систем централізованого водопостачання та водовідведення пропонуємо із внесенням змін до Закону України «Про державне регулювання у сфері комунальних послуг» стосовно покладання на НКРЕКП затвердження правил приєднання до мереж централізованого водопостачання та/або водовідведення передбачити, що до приведення законодавства України у відповідність із цим Законом інші законодавчі та підзаконні нормативно-правові акти застосовуються у частині, що не суперечить цьому Закону.

Як і в інших випадках, з метою спрощення для замовника процедури приєднання та мінімізації можливих зловживань, а також мінімізації безпосередніх контактів представників замовника та посадових осіб підприємства водопровідно-каналізаційного господарства, у Законі України «Про питну воду, питне водопостачання та водовідведення» доцільно передбачити обов'язок створення електронного кабінету замовника приєднання, який передбачав би повноцінний обмін електронними документами, в тому числі, подачу заяви на приєднання, отримання ТУ та проекту договору, оплати послуги з приєднання, подачі на погодження проектної документації, якщо таке погодження обґрунтовано необхідне.

Одночасно, з тих самих міркувань слід розглянути покладення на підприємства водопровідно-каналізаційного господарства підготовки та затвердження проектної документації зовнішніх мереж водопостачання і водовідведення та їх будівництва, а також виконання в повному обсязі підключення (врізки). Крім того, до більшої прозорості взаємовідносин між оператором мереж та замовником, а також спрощення приєднань призведе покладання на водопровідно-каналізаційне підприємство виконання будівельних робіт, стосовно яких вони раніше повинні були, всупереч статті 11 Закону України «Про архітектурну діяльність», здійснювати технічний нагляд, а також скасує необхідність погодження замовником проектної документації, оскільки проектну документацію для зовнішніх мереж готуватиме саме водопровідно-каналізаційне підприємство. Єдиним випадком необхідності погодження проектної документації буде облаштування вузла обліку на внутрішніх мережах водопостачання та водовідведення, як це наразі передбачено для стандартного приєднання до газових мереж.

Неузгодженість використання термінів «приєднання» та «підключення» є також істотною вадою законодавства у сфері централізованого водопостачання та водовідведення. На наш погляд, у Законі України «Про питну воду, питне водопостачання та водовідведення», Правилах користування системами централізованого комунального водопостачання та водовідведення в населених пунктах України, Правилах технічної експлуатації систем водопостачання та каналізації населених пунктів, Правилах надання послуг з централізованого водопостачання та централізованого водовідведення, слід відобразити єдиний підхід, згідно з яким підключення (врізка) це заключний етап приєднання до мереж централізованого водопостачання та водовідведення, на якому відбувається фізичне з'єднання мереж замовника з мережами централізованого водопостачання та/або водовідведення надавача послуг (внутрішніх та зовнішніх частин приєднання).

Плата за надання послуги з приєднання виробниками формується непрозоро і занадто відчутно відрізняється в різних регіонах та в залежності від того, заявником є юридична чи фізична особа. Стаття 6 Закону України «Про державне регулювання у сфері комунальних послуг» покладає на НКРЕКП встановлення порядку формування оплати за підключення до мереж централізованого водопостачання

та/або водовідведення та здійснення контролю за його дотриманням. Такий порядок може бути затверджений НКРЕКП як окремий нормативно-правовий акт або як складова раніше згаданих Правил приєднання до мереж централізованого водопостачання та/або водовідведення.

В Естонії, згідно з Законом про державне водопостачання та водовідведення¹ заявник звільняється від частини витрат на приєднання, у разі виділення грантової допомоги для розвитку мереж централізованого водопостачання та водовідведення на будівництво державної системи водопостачання та водовідведення (до такої безповоротну допомогу від місцевого самоврядування, Європейського Союзу, держави та інших донорів²). , яка не включається до плати з приєднання, і це повинно бути відображено в методології розрахунку плати за приєднання. Така методологія затверджується безпосередньо самим підприємством за погодженням з органом з питань конкуренції або органом місцевого самоврядування, в залежності від кількості мешканців ліцензованої території.

Якщо проект стосується будівництва мереж централізованого водопостачання та водовідведення, не передбаченого планом розвитку централізованого водопостачання та водовідведення, витрати на таку розробку та виконання підключення повністю несе заявник. Однак, якщо до такої системи підключаються додаткові споживачі протягом семи років з дня його підключення, водопостачальне підприємство протягом трьох місяців після підключення кожного споживача повертає частину платежів за підключення власникам зареєстрованих нерухомих об'єктів, які раніше сплачували плату за з'єднання.

У Польщі згідно зі статтею 15 Закону про колективне водопостачання та колективне водовідведення передбачає, що здійснення будівництва приєднань до мережі та водомірної свердловини, приміщення, передбаченого для розміщення приладу обліку та приладу обліку проводиться за свій рахунок особою, яка подає заявку на підключення до мережі. Водночас на підприємство водопровідно-каналізаційного господарства покладається обов'язок будівництва мереж в межах погодженого органом місцевого самоврядування у довгострокового плану розвитку та модернізації. Таким чином виникла ситуація, коли заявники вважали, що зовнішня частина приєднання, трубопроводи за межею майна заявника, є частиною системи централізованого водопостачання та водовідведення, а отже має будуватись за рахунок водопровідно-каналізаційного підприємства і перебувати у його власності, а підприємства водопровідно-каналізаційного підприємства вважали, що зовнішня частина є частиною з'єднання, не є частиною системи централізованого водопостачання та водовідведення і має будуватись за рахунок заявника. У 2017 році Верховний суд прийняв рішення, згідно з яким підтверджена позиція підприємств водопровідно-каналізаційного господарства, а на заявників покладаються всі витрати на будівництво приєднання до системи водопостачання та каналізації. В той же час органи місцевого самоврядування в деяких випадках передбачають компенсацію частини вартості приєднання³. Водночас розробка ТУ приєднання здійснюється безоплатно⁴.

Під час розроблення НКРЕКП Порядку формування плати за підключення до мереж централізованого водопостачання та/або водовідведення також слід закласти підстави для можливого зменшення плати за приєднання до відповідних мереж.

¹ <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/Riigikogu/act/529082019006/consolide>

² https://www.tallinnavesi.ee/wp-content/uploads/2017/11/AS_TALLINNA_VESI_LIITUMISTASU_ARVUTAMISE_METOODIKA.pdf

³ <https://prawo.gazetaprawna.pl/artykuly/1448976,oplaty-przylaczeniowe-gminy-wodociag-kanalizacja-media.html>

⁴ <https://www.pwik.suwalki.pl/budowa-przylacza>

РОЗДІЛ III. ВИЯВЛЕНІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРИЄДНАННЯ ДО ІНЖЕНЕРНИХ МЕРЕЖ ТА ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ЇХ ВИРІШЕННЯ

Пункт	Виявлені недоліки законодавства	Пропозиції щодо усунення
1. ПРИЄДНАННЯ ДО ЕЛЕКТРИЧНИХ МЕРЕЖ		
1.1. ПОДІЛ ПРИЄДНАННЯ НА СТАНДАРТНЕ І НЕСТАНДАРТНЕ		
1.1.1.	Встановлений поділ приєднання на типи вбачається невдалим і призводить до субсидування одних замовників приєднання за рахунок інших як в рамках стандартного приєднання, так і між різними типами приєднання. Крім того, такий поділ створює мотивацію до порушень під час надання послуги з приєднання з боку ОСР.	Для скасування поділу приєднання на типи необхідно внести зміни до Закону України «Про ринок електричної енергії», з подальшим приведенням у відповідність до нової редакції закону Кодексу систем розподілу, Кодексу системи передачі та Методики (порядку) формування плати за приєднання до системи передачі та системи розподілу. Натомість слід розглянути однаковий для всіх замовників підхід до визначення вартості приєднання, виходячи з розмірів лінійної складової і складової за потужність, із прозорим застосуванням поправочних коефіцієнтів.
1.2. ВІДВЕДЕННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ДІЛЯНОК		
1.2.1.	Залежність терміну виконання послуги з приєднання від дій чи бездіяльності третіх осіб. Відсутність граничного терміну здійснення заходів щодо відведення земельних ділянок для розміщення відповідних об'єктів електроенергетики і відсутність обов'язку вчиняти у певний строк дії, необхідні для відведення земельної ділянки.	Оскільки відведення земельних ділянок залежить від прийняття рішень третіми особами, встановлення конкретного строку виконання таких заходів ОСР є неможливим. З огляду на наведене, а також зважаючи на той факт, що зазначена проблема є спільною для всіх інженерних мереж, доцільним виглядає внесення змін до земельного та містобудівного законодавства щодо можливості здійснювати будівництво нових, ремонт та реконструкцію існуючих лінійних об'єктів інженерної інфраструктури без формування земельних ділянок та зміни їх цільового призначення. Для земельних ділянок державної та комунальної власності такі роботи мають здійснюватись на основі чинної містобудівної документації місцевого рівня, а для земельних ділянок приватної власності на підставі договору сервітуту, який опціонально може передбачати розроблення документації із землеустрою для встановлення частини земельної ділянки, на яку поширюється право такого земельного сервітуту.

Пункт	Виявлені недоліки законодавства	Пропозиції щодо усунення
1.3. СТРОК ВИКОНАННЯ ПРИЄДНАННЯ		
1.3.1.	Граничні строки надання послуги з приєднання є необґрунтовано великими. Так для послуги зі стандартного приєднання згідно з пунктом 4.2.4. глави 4.2 розділу IV Кодексу систем розподілу ці строки становлять 45 та 60 календарних днів для I та II ступеня потужності відповідно. Для нестандартного приєднання згідно з пунктом 4.3.3. глави 4.2 розділу IV Кодексу систем розподілу граничні строки становить від 120 до 350 календарних днів в залежності від потужності, у випадку заявленої потужності понад 5000 кВт строк виконання приєднання законодавчо не врегульований.	Згідно з частиною п'ятнадцятою статті 21 Закону України «Про ринок електричної енергії» строк надання ОСП та/або ОСР послуги з приєднання електроустановок замовника до електричних мереж не має перевищувати нормативні строки проектування та будівництва без урахування строку, необхідного для розроблення та узгодження замовником проектної документації (у випадках, передбачених частинами шостою та сьомою цієї статті) та для здійснення заходів щодо відведення земельних ділянок для розміщення об'єктів електроенергетики. Таким чином, строк відведення земельної ділянки на законодавчому рівні відокремлений від нормативних строків проектування та будівництва. Кодекс систем розподілу встановлює невиправдано тривалі строки надання послуги з приєднання, в той час як унормуванню підлягають саме строки проектування та будівництва. Вбачається за доцільне внести зміни до згаданих пунктів Кодексу систем розподілу, якими передбачити технічно виправдані нормативні строки проектування та будівництва, що здійснюється ОСП та/або ОСР, а не строк надання послуги з приєднання, яке включає розроблення та узгодження замовником проектної документації та заходи щодо відведення земельних ділянок, а також зменшити термін виконання робіт ОСП та/або ОСР. В той же час, у разі врахування пропозиції щодо виконання робіт з будівництва лінійної частини без необхідності формування земельних ділянок та зміни їх цільового призначення, строки відведення земельної ділянки будуть мати значно менший вплив на тривалість виконання послуги з приєднання до електричних мереж.

Пункт	Виявлені недоліки законодавства	Пропозиції щодо усунення
1.4. ТЕХНІЧНІ УМОВИ		
1.4.1.	Неврегулювання питання зміни точки забезпечення потужності, наведеної у ТУах, у випадку обґрунтування замовником доцільності використання іншої точки забезпечення потужності ТЕО. Пункт 4.1.20 глави 4.1 розділу IV Кодексу системи розподілу передбачає розроблення замовником ТЕО у випадку обґрунтування іншої точки забезпечення потужності. Проте відсутня процедура заміни ТУ на підставі висновків ТЕО. Пункт 6.5.1 Кодексу системи передачі передбачає розроблення ТЕО у разі незгоди із запропонованою ОСП точкою забезпечення потужності та/або схемою приєднання, Однак пункт 6.5.3. Кодексу системи передачі врегульовує дії ОСП в разі доведення ТЕО доцільності використання іншої точки забезпечення потужності, однак не враховує, що точка забезпечення потужності визначається в ТУах на приєднання, а отже, у разі доведення замовником обґрунтованості зміни точки забезпечення потужності на підставі ТЕО ОСП має, за результатами розгляду відповідного звернення, видати нові ТУ на приєднання та проект договору.	Внесення змін до Кодексу систем розподілу та Кодексу системи передачі з відображенням видачі нових ТУ на приєднання ОСП та ОСР, у разі доведення замовником доцільності використання іншої точки забезпечення потужності. В Кодексі систем розподілу також слід врегулювати процедурне питання звернення замовника стосовно зміни точки забезпечення потужності на підставі ТЕО.
1.4.2.	Кодекс систем розподілу передбачає видачу ТУ протягом 20 робочих днів, якщо приєднання нестандартне і ТУ потребують погодження з ОСП. Крім того, ОСП може не погодити підготовлені ОСР ТУ, що зробить неможливим дотримання і двадцятиденного строку. Відповідно до статті 10 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності», ТУ надаються протягом 10 робочих днів з дня реєстрації відповідної заяви, і цей Закон не передбачає випадки збільшення строку видачі ТУ.	Оскільки вимога надання ТУ у десятиденний термін встановлено на рівні Закону, встановлення у постанові НКРЕКП випадків збільшення такого строку є неправомірним. З огляду на той факт, що Закон України «Про ринок електричної енергії» є спеціальним стосовно приєднання до електричних мереж, його норми мають перевагу відносно норм Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності». Таким чином, у разі обґрунтованої необхідності збільшити в певних випадках строки видачі ТУ на приєднання, вбачається за доцільне передбачити таку можливість у Законі України «Про ринок електричної енергії» із внесенням до нього відповідних змін.

Пункт	Виявлені недоліки законодавства	Пропозиції щодо усунення
1.5. ЕЛЕКТРОННИЙ КАБІНЕТ ЗАМОВНИКА		
1.5.1.	Під час приєднання до систем розподілу передбачається можливість подання заяви через вебсайт ОСР (п. 4.4.1 глави 4.4 розділу IV Кодексу систем розподілу), в той час як під час приєднання до системи передачі заява надсилається на електронну адресу ОСП (п. 6.2.1 пункту 6.2 глави 6 розділу III Кодексу системи передачі). Такий функціонал є вкрай обмеженим, незручним для замовника та Оператора мереж, вкрай обмежено використовує можливості електронного документообігу, не забезпечуючи мінімізацію безпосереднього спілкування замовника і ОСР/ОСП.	Вбачається за доцільне внести тотожні зміни до пункту глави 4.4 розділу IV Кодексу систем розподілу та глави 6 розділу III Кодексу системи передачі, якими передбачити функціонування повноцінного кабінету замовника, який надаватиме можливість не лише подавати заяву про приєднання з накладанням електронного цифрового підпису, але і укласти договір приєднання, отримання ТУ, довідки про виконання ТУ, вихідні дані для розробки техніко-економічного обґрунтування, подавати проектну документацію на погодження, заяву на підключення тощо. В обох випадках вбачається за доцільне передбачити функціонування повноцінного електронного кабінету замовника приєднання, який передбачав би повноцінний обмін електронними документами, які створюються в процесі надання послуги з приєднання між замовником та виконавцем послуги з приєднання, без необхідності безпосередніх контактів між замовником та працівниками ОСР/ОСП.

Пункт	Виявлені недоліки законодавства	Пропозиції щодо усунення
2. ПРИЄДНАННЯ ДО ГАЗОВИХ МЕРЕЖ		
2.1. ПОДІЛ ПРИЄДНАННЯ НА СТАНДАРТНЕ І НЕСТАНДАРТНЕ		
2.1.1.	Встановлений поділ приєднання на типи вбачається відверто невдалим і призводить до субсидування одних замовників стандартного приєднання за рахунок інших через використанні при стандартному приєднанні усередненої вартості виконання приєднання, а також у непрозорій процедурі визначення вартості приєднання при нестандартному приєднанні. Крім того такий поділ створює мотивацію до порушень під час надання послуги з приєднання з боку операторів ГРМ.	Скасувати поділ приєднання на типи із внесенням змін до статті 19 Закону України «Про ринок природного газу», а також до Методології визначення плати за приєднання до газотранспортних та газорозподільних систем, Кодексів газорозподільних систем та газотранспортної системи, натомість передбачивши встановлення НКРЕКП впровадження прозорого і передбачуваного для замовника визначення плати за приєднання виходячи з потужності, відстані до місця забезпечення потужності та типу місцевості для всіх замовників.
2.1.2.	Поділ приєднання до мереж газопостачання на стандартне і нестандартне прямо не передбачене Законом України «Про ринок природного газу», однак частина дев'ята статті 19 цього Закону передбачає, що методологія визначення плати за приєднання до газотранспортних та газорозподільних систем має визначати типи приєднання, з урахуванням особливостей приєднання у різних випадках, та встановлювати граничний рівень плати за приєднання для кожного типу приєднання.	Виглядає необґрунтованим поділ приєднання на типи саме у Методології визначення плати за приєднання до газотранспортних та газорозподільних систем приєднання, оскільки різні типи приєднання передбачають не лише різне формування та розмір плати за приєднання, але й різний обсяг обов'язків, які покладаються на Оператора ГТС/ГРМ в рамках надання відповідної послуги. Таким чином необхідно внести зміни до статті 19 Закону України «Про ринок природного газу». Навіть у разі доцільності поділу приєднання на типи, його необхідно здійснювати або у Законі України «Про ринок природного газу» або у Кодексах газорозподільних систем та газотранспортної системи.
2.1.3.	Пунктом 5 розділу 1 Методології встановлення плати за приєднання до газотранспортних і газорозподільних систем передбачено, що у всіх випадках, коли замовник визначає виконавцем розробки проекту зовнішнього газопостачання та/або будівельних робіт газових мереж до його земельної ділянки іншого суб'єкта (крім оператора ГТС/ГРМ), приєднання є нестандартним.	Оскільки будь-яке приєднання до газотранспортної системи вже є нестандартним незалежно від того визначено виконавцем розробки проекту зовнішнього газопостачання та/або будівельних робіт газових мереж Оператора ГТС або ж ні, пункт слід викласти в іншій редакції. Крім того, нестандартним має бути приєднання, якщо таким виконавцем замовник визначає іншого Оператора ГРМ, ніж той, якому належать відповідна газорозподільна мережа.

Пункт	Виявлені недоліки законодавства	Пропозиції щодо усунення
2.2. ВИЗНАЧЕННЯ ПЛАТИ ЗА ПРИЄДНАННЯ		
2.2.1.	Пункт 4 глави 2 розділу V Кодексу газорозподільних мереж передбачає окрему оплату вартості послуги Оператора ГРМ з погодження проекту зовнішнього газопостачання, яка визначається відповідно до Методології.	У разі скасування поділу приєднання на типи та покладення на Оператора ГРМ/ГТС проектування та будівництва мереж зовнішнього газопостачання, окрема оплата погодження проекту зовнішнього газопостачання буде неактуальною. Водночас, визначена плата за приєднання має враховувати витрати Оператора ГРМ/ГТС на погодження розробленого замовником проекту внутрішнього газопостачання, в частині організації вузла обліку та кошторису витрат на організацію вузла обліку.
2.2.2.	Згідно з пунктом 4 глави 2 розділу V Кодексу газорозподільних мереж, договір про приєднання має передбачати норму з відстроченням визначення плати за приєднання (вартості послуги Оператора ГРМ з приєднання об'єкта замовника) та строку його виконання, які в подальшому визначаються окремою додатковою угодою після розробки проекту зовнішнього газопостачання та його кошторисної частини, якими визначається весь обсяг робіт, та проекту внутрішнього газопостачання в частині організації вузла обліку та кошторису реалізації цих заходів, якщо точка вимірювання визначена в газових мережах внутрішнього газопостачання.	В разі визначення плати за приєднання до газових мереж виходячи з потужності та відстані мереж зовнішнього газопостачання, наявність у договорі відповідної норми є недоцільною.

Пункт	Виявлені недоліки законодавства	Пропозиції щодо усунення
2.2.3.	Розділ II Методології встановлення плати за приєднання до газотранспортних і газорозподільних систем передбачає встановлення у пунктах 4-8 розмірів плати за приєднання, що є стандартним і визначає у пункті 1 намір встановлення саме граничного рівня плати за стандартне приєднання, як це і передбачено статтею 19 Закону України «Про ринок природного газу» Однак встановлення плати і встановлення її граничного рівня явно не є тотожним, оскільки граничний рівень передбачає можливість встановлення плати будь-якого розміру, що не перевищує певного значення.	Виконання вимоги статті 19 Закону України «Про ринок природного газу» можливе із внесенням змін до Методології встановлення плати за приєднання до газотранспортних і газорозподільних систем із наведенням у додатку Методології граничного рівня плати за приєднання, що є стандартним, до газорозподільних систем із щорічним внесенням змін НКРЕКП. Однак, як було вказано вище, встановлення граничного рівня плати за приєднання є недоцільним за умов встановлення НКРЕКП розмірів безпосередньо плати за приєднання. Враховуючи зазначене та з огляду на запропоноване раніше скасування поділу приєднання на стандартне і нестандартне, необхідне внесення змін до частини дев'ятої статті 19 Закону України «Про ринок природного газу» щодо відображення у Методології порядку встановлення НКРЕКП плати за приєднання за поданням операторів ГТС/ГРМ із скасуванням необхідності встановлення її граничного розміру. Це цілком відповідатиме пункту 4 частини третьої статті 4 Закону України «Про ринок природного газу», яким до повноважень НКРЕКП віднесено встановлення плати за приєднання до газотранспортних і газорозподільних систем, згідно із затвердженою Регулятором методологією. Зміні також підлягає положення статті 19 вищезгаданого Закону стосовно визначення плати за приєднання до газотранспортної або газорозподільної системи згідно з договором між замовником і оператором ГТС/ГРМ на підставі методології, затвердженої Регулятором — в частині закріплення повноваження НКРЕКП з визначення плати за приєднання у порядку, встановленому Методологією.
2.2.4.	Встановлення граничного рівня плати за приєднання, що є стандартним, до газорозподільних систем на 2020 рік у постанові НКРЕКП від 24.12.2019 №3105, всупереч статті 19 Закону України «Про ринок природного газу», згідно з якою він має встановлюватись Методологією встановлення плати за приєднання до газотранспортних і газорозподільних систем.	Вирішення проблеми є скасування необхідності встановлення у Методології граничного рівня плати за приєднання, що є стандартним. Як вже зазначалось раніше, статтею 4 Закону України «Про ринок природного газу» до компетенції НКРЕКП віднесено встановлення плати за приєднання до газотранспортних і газорозподільних систем згідно із затвердженою НКРЕКП методологією. У будь-якому випадку постанова НКРЕКП від 24.12.2019 №3105 суперечить чинній редакції статті 19 Закону України «Про ринок природного газу».

Пункт	Виявлені недоліки законодавства	Пропозиції щодо усунення
2.2.5.	Встановлення НКРЕКП розмірів плати за приєднання, що є стандартним, хоча і знаходиться у компетенції Регулятора, згідно з пунктом 4 частини третьої статті 4 Закону України «Про ринок природного газу», суперечить статті 19 Закону України «Про ринок природного газу», якою передбачено, що плата за приєднання до газотранспортної або газорозподільної системи визначається згідно з договором між замовником і оператором газотранспортної або газорозподільної системи на підставі методології, затвердженої Регулятором.	Необхідне внесення змін до Закону України «Про ринок природного газу» або стосовно виключення відповідного повноваження з пункту 4 частини третьої статті 4 Закону України «Про ринок природного газу», або стосовно відображення у статті 19 повноваження НКРЕКП встановлювати плату за приєднання у порядку, встановленому Методологією встановлення плати за приєднання до газотранспортних і газорозподільних систем.
2.2.6.	Граничний рівень плати за приєднання, що є нестандартним наразі взагалі не встановлений жодним нормативним актом. Розділ III Методології встановлює не граничний рівень плати за нестандартне приєднання, а лише порядок його визначення.	Єдина можливість виконати вимогу статті 19 Закону України «Про ринок природного газу» — в окремому додатку до Методології встановити граничний рівень плати за приєднання, що є нестандартним, із щорічним внесенням НКРЕКП до цього додатку змін. Однак велика кількість змінних показників не дозволить встановити граничний рівень плати за приєднання, що є нестандартним подібно тому, як у постанові НКРЕКП від 24.12.2019 №3105 встановлюється граничний розмір плати за стандартне приєднання. Доцільніше встановити в Методології зміну вартості приєднання в залежності від конкретних показників (відстані, потужності, місцевості, складу робіт в рамках послуги з приєднання). В будь-якому разі необхідне внесення змін до Закону України «Про ринок природного газу» в частині відміни необхідності закріплення в методології граничного рівня плати за приєднання, що є нестандартним. Водночас, у разі скасування поділу приєднання на стандартне і нестандартне, слід закріпити встановлення НКРЕКП плати за приєднання у порядку, встановленому Методологією з урахуванням вищезгаданих змінних показників.

Пункт	Виявлені недоліки законодавства	Пропозиції щодо усунення
2.2.7.	Методологія відносить до окремих платних послуг надання дозволу на приєднання, надання ТУ приєднання та надання проекту договору про приєднання, в той час як всі ці документи отримуються замовником одночасно за результатами розгляду Оператором ГРМ/ГТС поданої заяви на приєднання.	Недоцільність встановлення законодавством окремого «дозволу на приєднання» обґрунтовано в п. 2.4.1. Функції контролю за приєднанням з боку Оператора ГРМ/ГТС належно виконують видані ним ТУ приєднання. Невиправданим є витрачання ресурсів операторів і коштів замовників на виготовлення такого дозволу. Суперечливим є встановлення окремої оплати за надання проекту договору і за надання ТУ, в той час як ТУ є невід'ємною частиною договору приєднання. Таким чином слід, як вказано в п. 2.4.1, видалити із Закону України «Про ринок природного газу» необхідність підготовки і отримання дозволу на приєднання, з подальшим внесенням відповідних змін до підзаконних актів. Виглядає доцільним також включення до плати за надання послуги з приєднання всіх витрат Операторів ГРМ/ГТС (в т.ч., підготовку і надання ТУ та проекту договору на приєднання).
2.2.8.	Віднесення Методологією до поточної діяльності Оператора ГРМ/ГТС здійснення технічного нагляду за будівництвом (новим будівництвом, капітальним ремонтом, реконструкцією чи технічним переоснащенням) газових мереж внутрішнього газопостачання, прямо суперечить статті 11 Закону України «Про архітектурну діяльність» та Порядку здійснення технічного нагляду під час будівництва об'єкта архітектури, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 11.07.2007 №903, стосовно забезпечення технічного нагляду замовником та його здійснення виключно особами, які мають кваліфікаційний сертифікат.	Видалення підпункту 5 пункту 1 розділу IV Методології встановлення плати за приєднання до газотранспортних і газорозподільних систем.

Пункт	Виявлені недоліки законодавства	Пропозиції щодо усунення
2.3. ВІДВЕДЕННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ДІЛЯНОК		
2.3.1.	Згідно з підпунктом 1 пункту 3 глави 2 розділу V Кодексу газорозподільних систем, на Оператора ГРМ покладається оформлення земельних відносин щодо траси прокладання газових мереж зовнішнього газопостачання. Пункт 4 глави 2 розділу V Кодексу газорозподільних систем також передбачає здійснення такого оформлення земельних відносин Оператором ГРМ. Однак, згідно з пунктом 5 глави 2 розділу V Кодексу газорозподільних систем, якщо в опитувальному листі та/або заяві на приєднання замовник визначає виконавцем будівельних робіт з прокладання газових мереж до його земельної ділянки іншого (крім Оператора ГРМ) суб'єкта господарювання (у тому числі, якщо тип приєднання підпадає під приєднання, що є стандартним) на замовника покладається оформлення земельних відносин щодо траси прокладання газових мереж, що будуть будуватися замовником від точки приєднання.	У разі скасування поділу приєднання на типи та покладення на Оператора ГРМ/ГТС проектування та будівництва мереж зовнішнього газопостачання, оформлення земельних відносин щодо траси прокладання газових мереж, що будуть будуватися замовником від точки приєднання може здійснюватись виключно Оператором ГРМ/ГТС. Крім того, як вже вказувалось вище, виглядає доцільним внесення змін до земельного та містобудівного законодавства щодо можливості здійснювати будівництво нових, ремонт та реконструкцію існуючих лінійних об'єктів інженерної інфраструктури без формування земельних ділянок та зміни їх цільового призначення. Це дозволить значно прискорити будівництва лінійної частини, однак доцільно покласти вирішення всіх земельних питань в цьому випадку саме на операторів.

Пункт	Виявлені недоліки законодавства	Пропозиції щодо усунення
2.4. ТЕХНІЧНІ УМОВИ НА ПРИЄДНАННЯ		
2.4.1.	Частиною дев'ятою статті 19 Закону України «Про ринок природного газу» передбачено, окреме отримання дозволу оператора ГРМ/ГТС на приєднання та отримання замовником або проектувальником вихідних даних. Стосовно отримання такого окремого документу як «дозвіл на приєднання» слід вказати, що його наявність не є необхідним для належного врегулювання питання приєднання, при цьому, на замовника покладається обов'язок сплачувати за видачу цього документу. Приєднання до інших інженерних мереж врегульовані та успішно здійснюються і без такого «дозволу на приєднання». Слід також зауважити, що отримавши ТУ, замовник отримує документ, що дозволяє приєднання до відповідних мереж в разі виконання встановлених в них вимог. Згідно з нормами Кодексів, замовник отримує не всі вихідні дані, а лише ТУ, які, відповідно до статті 29 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності», є лише одним із трьох складових вихідних даних, в той час як оператор ГРМ/ГТС не видає замовнику ні містобудівні умови та обмеження, ні завдання на проектування. Слід додати, що, згідно з нормами Кодексів, дозвіл на приєднання, ТУ і проект договору отримуються за однією заявою на приєднання.	Слід скасувати отримання дозволу на приєднання, «вихідні дані» замінити «технічними умовами приєднання», а наведені окремі дії викласти як одну: «отримання технічних умов приєднання». Загалом слід розглянути можливість докорінного перегляду наведеного у частині дев'ятій статті 19 Закону України «Про ринок природного газу» порядку приєднання об'єкта замовника до газотранспортної або газорозподільної системи з викладенням в ньому етапів саме приєднання до газових мереж, починаючи з подання замовником заяви на приєднання та завершуючи укладанням договору про розподіл природного газу та пуском газу в газові мережі внутрішнього газопостачання. Пропонується встановити у частині дев'ятій статті 19 Закону України «Про ринок природного газу» наступні етапи: ● подання замовником заяви на приєднання; ● підготовка та видача Оператором проекту договору та ТУ на приєднання (які є його невід'ємною частиною); ● укладання договору про приєднання; ● розроблення, погодження та затвердження проектної документації; ● виконання підготовчих та будівельних робіт; ● підключення об'єктів замовника до газотранспортної або газорозподільної системи; ● укладанням договору про розподіл природного газу ● пуск газу на об'єкт замовника. Крім того, з метою мінімізації безпосередніх контактів працівників Оператора із замовником слід запровадити електронний кабінет замовника, функціонал якого дозволить здійснювати весь документообіг в електронному вигляді.

Пункт	Виявлені недоліки законодавства	Пропозиції щодо усунення
2.4.2.	Встановлення НКРЕКП у главі 1 розділу V Кодексу газорозподільних систем та у главі 2 розділу VI Кодексу газотранспортної системи, підстав для надання та набрання чинності ТУ поза межами строку у десять робочих днів, встановленого для видачі ТУ абзацом другим частини другої статті 30 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності».	Доцільно Кодекс газорозподільних систем та Кодекс газотранспортної системи привести у відповідність до статті 30 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності», передбачивши встановлення терміну видачі ТУ протягом 10 робочих днів з дня реєстрації заяви про приєднання. Обґрунтована підстава для подовження наведеного строку, у випадку необхідності отримання додаткових погоджень з боку Оператора ГТС або власників мереж, має бути встановлена на рівні закону, доцільно таку можливість передбачити у Законі України «Про ринок природного газу», який, як профільний закон, матиме пріоритет перед нормами Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності».
2.4.3.	Кодекс газотранспортної мережі передбачає надання у 10-денний строк Оператором ГТС рахунку на оплату послуги з надання ТУ, після оплати якого протягом невизначеного строку оператор надає замовнику ТУ. Кодекс газорозподільних мереж передбачає надання у 10-денний строк оператором проекту ТУ та рахунку на оплату послуги з їх надання, в той час як набуття ТУ чинності відбувається з дати повернення їх підписаними замовником оператору за умови оплати рахунку. В обох випадках Кодекси не відповідають вимогам статті 30 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» стосовно надання ТУ протягом 10 робочих днів з дня реєстрації відповідної заяви, а також не дозволяють замовнику передбачити вартість і строк виконання Оператором ГТС/ГРМ приєднання. В свою чергу, визначена замовником потужність залишається зарезервованою за замовником щонайменше протягом одного року з дати видачі ТУ приєднання, за цей час замовник надає Оператору ГРМ на погодження проект зовнішнього газопостачання (якщо замовник був визначений розробником проекту) та/або проект внутрішнього газопостачання (якщо проект мав передбачати приєднання третіх осіб та/або організацію вузла обліку в точці вимірювання).	В обох Кодексах слід більш послідовно відобразити процедуру укладання договору про приєднання до газових мереж з наданням замовнику Оператором ГРМ/ГТС відповідно до статті 641 Цивільного кодексу України пропозиції на укладання договору, додатком до якої є підписаний Оператором ГРМ/ГТС проект договору, невід'ємною частиною якого є ТУ. У цьому випадку Оператор ГРМ враховує зарезервовану технічну (пропускну) потужність за об'єктом замовника лише протягом чинності пропозиції на укладання договору. У разі неприйняття замовником пропозиції укласти договір про приєднання на запропонованих умовах протягом встановленого строку (як варіант - 30 днів), зарезервована потужність буде доступна для врахування іншими замовниками. При цьому, вартість видачі ТУ має враховуватись у платі за приєднання, а не бути окремим платежем.

Пункт	Виявлені недоліки законодавства	Пропозиції щодо усунення
2.5. ЕЛЕКТРОННИЙ ДОКУМЕНТООБІГ		
2.5.1.	Абзац шістнадцятий частини дев'ятої статті 19 Закону України «Про ринок природного газу» передбачає, що за ініціативи замовника може бути проведена незалежна експертиза вихідних даних на відповідність чинним стандартам, нормам та правилам. Проведення експертизи здійснюється незалежними організаціями, визначеними центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної політики в нафтогазовому комплексі, в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.	Слід внести зміни до статті 19 Закону України «Про ринок природного газу», якими визначити державний орган, відповідальний за моніторинг та контроль за розглядом спірних питань щодо приєднання до газових мереж за принципом «єдиного вікна». Експертиза проектів будівництва буде здійснюватись відповідно до чинної редакції статті 31 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності».
2.6. ПОРУШЕННЯ ПІД ЧАС ПРИЄДНАНЬ		
2.6.1.	Згідно з пунктом 3 глави 1 розділу V Кодексу газорозподільних систем, Оператор ГРМ може відмовити у приєднанні з підстав відсутності необхідної потужності або в разі, якщо надання доступу стане перешкодою для виконання Оператором ГРМ спеціальних обов'язків, покладених на нього, відповідно до статті 11 Закону України «Про ринок природного газу». Про відмову в доступі до газорозподільної системи Оператор ГРМ повідомляє (із зазначенням причин відмови) замовника та територіальний орган Регулятора протягом п'яти робочих днів. Не дивлячись на те, що про факт відмови Оператор ГРМ має повідомляти територіальний орган Регулятора протягом п'яти робочих днів, це не є інструментом, який достатньо захищає заявників від невиправданих відмов у приєднання до газових мереж.	Враховуючи зазначене, слід видалити з Кодексу газорозподільних систем відсутність необхідної потужності та виконання спеціальних обов'язків з можливих підстав для відмови в доступі до газорозподільної системи. Крім того, в такому випадку слід видалити з пункту 3 Розділу VI Кодексу газотранспортної системи з підстав для приєднання до газотранспортної системи відмову оператором газорозподільної системи замовнику приєднання у зв'язку з відсутністю або недостатністю вільної потужності. Натомість пропонується розглянути підготовку ТЕО у якості підстави для приєднання до газотранспортної мережі в разі надмірності витрат оператора ГРМ, які необхідно понести для приєднання замовника до газорозподільних мереж.
2.6.2.	У пункті 2.2. Мінімальних стандартів та вимог до якості обслуговування споживачів та постачання природного газу, затверджених постановою НКРЕКП від 21.09.2017 № 1156, встановлені строки для вчинення певних дій Оператором ГРМ, в тому числі і під час надання послуги з приєднання до газових мереж, а додатком 1 до них встановлені розміри компенсації у разі недотримання Оператором ГРМ цих строків. В той же час, встановлені розміри компенсації незначного розміру і не є достатнім стимулом для додержання строків Оператором ГРМ. Крім того, встановлені строки щодо видачі ТУ також суперечать статті 30 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності».	Слід переглянути в сторону відчутного збільшення розмір компенсації у разі недотримання Оператором ГРМ мінімальних стандартів та вимог до якості обслуговування споживачів при наданні послуг розподілу природного газу, наведених у додатку 1 Мінімальних стандартів та вимог до якості обслуговування споживачів та постачання природного газу, затверджених постановою Регулятора 21.09.2017 №1156. Наведені у пункті 2.2. Мінімальних стандартів строки надання послуг мають враховувати строк для видачі ТУ, наведений у статті 30 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності».

Пункт	Виявлені недоліки законодавства	Пропозиції щодо усунення
2.6.3.	Пункт 3 глави 2 розділу V Кодексу газорозподільних систем передбачає, що після укладення договору на стандартне приєднання Оператор ГРМ забезпечує в установленому цією главою порядку приєднання об'єкта чи земельної ділянки замовника (будівництво газових мереж зовнішнього газопостачання від місця забезпечення потужності до точки приєднання) впродовж тримісячного строку, однак за домовленістю сторін, в договорі про приєднання може бути визначений більший або менший строк виконання приєднання. Таким чином, з одного боку тримісячний строк є необгрунтовано тривалим, а з іншого боку, не граничним, тобто оператор ГРМ може використовуючи своє монопольне становище домогтись встановлення у договорі більшого строку надання послуги з приєднання.	Слід розглянути можливість встановлення у Кодексі газорозподільних систем меншого максимального строку надання послуги з приєднання (з виключенням з нього строку відведення земельних ділянок), який не може бути перевищений за згодою сторін в укладеному договорі. Це повністю відповідатиме пункту 21 частини третьої статті 4 Закону України «Про ринок природного газу» стосовно віднесення до повноважень НКРЕКП встановлення максимального строку здійснення робіт з приєднання.

Пункт	Виявлені недоліки законодавства	Пропозиції щодо усунення
3. ПРИЄДНАННЯ ДО ТЕПЛОВИХ МЕРЕЖ		
3.1.ВИЗНАЧЕННЯ ПРОЦЕДУРИ ПРИЄДНАННЯ		
3.1.1.	Відсутність визначення терміну «приєднання до теплових мереж» у Законі України «Про теплопостачання».	В разі внесення змін до Закону України «Про теплопостачання» доцільно внести до статті 1 визначення терміну «приєднання до теплових мереж» із його відокремленням від «підключення». Крім того, у статтях 25 та 31 Закону слід замінити слово «підключення» словом «приєднання» у відповідному відмінку для забезпечення єдиного та передбачуваного використання в законодавстві термінів і понять. В підзаконних актах також забезпечити тотожне використання спеціальних термінів, із зазначення підключення як завершального етапу процедури приєднання.
3.1.2.	Різна процедура приєднання у Правилах приєднання до теплових мереж та Правилах приєднання когенераційних установок до теплової мережі.	Слід відзначити більш послідовну процедуру приєднання, наведену в Правилах приєднання когенераційних установок до теплової мережі, яку доцільно уніфікувати і встановити однакову, незалежно від того, які саме установки приєднуються до теплових мереж. З огляду на наведене, слід відзначити, що статтею 12 Закону України «Про комбіноване виробництво теплової та електричної енергії (когенерацію) та використання скидного енергопотенціалу» передбачено, що Правила приєднання когенераційних установок до теплової мережі встановлює центральний орган виконавчої влади у сфері теплопостачання, в той час як Правила приєднання когенераційних установок до електричної мережі (були скасовані у 2019 році, відповідні відносини нині регулюються Кодексом систем розподілу і Кодексом системи передачі) встановлює НКРЕКП. В свою чергу, статтею 6 Закону України «Про державне регулювання у сфері комунальних послуг» на НКРЕКП покладається затвердження правил приєднання до теплових мереж, а також встановлення порядку формування оплати за підключення. Враховуючи зазначене, спочатку на законодавчому рівні слід визначити один державний орган, який буде уповноважений затвердити єдині Правила приєднання до теплових мереж, які будуть застосовуватись у всіх випадках, незалежно від типу установок, і міститимуть послідовно і логічно розташовані етапи надання послуги з приєднання, вимоги до оформлення звернень заявників до теплотранспортуючої організації, а також обґрунтоване формування плати за приєднання.

Пункт	Виявлені недоліки законодавства	Пропозиції щодо усунення
3.1.3.	Неврегульованість у Правилах приєднання когенераційних установок до теплової мережі та Правилах приєднання до теплових мереж питання погодження теплотранспортуючою організацією проектної документації, розробленої з дотриманням раніше виданих заявнику ТУ.	У Правилах приєднання до теплових мереж має бути визначено відповідний етап, вимоги до звернення про погодження проектної документації (якщо таке погодження передбачено законодавством), строки погодження проектної документації, а також порядок формування плати за таке погодження.
3.1.4.	Різні вимоги стосовно оформлення заяв про приєднання до теплових мереж та додатків до них для приєднання теплогенеруючих (некогенераційних) об'єктів та когенераційних установок	Скасування штучного поділу приєднання до теплових мереж теплогенеруючих (некогенераційних) об'єктів та когенераційних установок із затвердженням НКРЕКП єдиних Правил приєднання до теплових мереж.

3.2. ВИЗНАЧЕННЯ ПЛАТИ ЗА ПРИЄДНАННЯ

3.2.1.	Відсутність порядку розрахунку плати за приєднання/підключення суб'єктів господарювання до мереж теплопостачання.	Як вже зазначалось, статтею 6 Закону України «Про державне регулювання у сфері комунальних послуг» на НКРЕКП покладається встановлення порядку формування оплати за підключення та контролю за його дотриманням. Таким чином, і зараз НКРЕКП може окремим нормативно-правовим актом затвердити відповідний порядок. В той же час, у разі затвердження НКРЕКП на підставі іншого пункту тієї ж частини другої статті 6 Закону України «Про державне регулювання у сфері комунальних послуг» Правил приєднання до теплових мереж, в цих Правилах може здійснюватись врегулювання і засади формування плати за приєднання, з урахуванням всіх необхідних складових.
3.2.2.	Непослідовне і суперечливе врегулювання питання видачі ТУ на приєднання одночасно декількома підзаконними актами — Правилами користування тепловою енергією, Правилами надання і погодження ТУ на підключення до теплових мереж, а також Правилами приєднання когенераційних установок до теплових мереж.	Стосовно необхідності встановлення єдиних Правил приєднання до теплових мереж із врегулюванням в окремому розділі питання видачі ТУ вказано вище. Крім того, доцільним є внесення змін до Правил користування тепловою енергією, із видаленням норм з питань приєднання до теплових мереж із встановленням бланкетної норми з посиланням на Правила приєднання до теплових мереж, в яких буде врегульовано, в тому числі, питання видачі ТУ і їх змісту. Правила надання і погодження ТУ на підключення до теплових мереж доцільно скасувати із перенесенням актуальних норм до Правил приєднання до теплових мереж. Слід окремо відзначити невідповідність назви Правил надання і погодження ТУ на підключення до теплових мереж їх вмісту, оскільки ці Правила врегульовують видачу ТУ на приєднання, а не на підключення, а також взагалі не передбачають будь-якого погодження виданих ТУ.

Пункт	Виявлені недоліки законодавства	Пропозиції щодо усунення
3.2.3.	Невідповідність Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» строків видачі ТУ, встановлених пунктом 2.2. Розділу II Правил надання і погодження ТУ на підключення до теплових мереж, які становлять 15 робочих днів із можливим збільшенням строку до 20 робочих днів.	Оскільки Законом України «Про теплопостачання» не встановлено строків видачі ТУ, під час встановлення такого строку у підзаконному акті слід керуватись статтею 30 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності», яка передбачає видачу ТУ у строк в 10 робочих днів з дня реєстрації відповідної заяви. Таким чином, ці строки у Правилах надання і погодження ТУ на підключення до теплових мереж мають бути приведені у відповідність до Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності», у разі їх скасування відповідна норма має бути закріплена в Правилах приєднання до теплових мереж.
3.2.4.	Встановлення статтею 12 Закону України «Про комбіноване виробництво теплової та електричної енергії (когенерацію) та використання скидного енергопотенціалу» видачі ТУ на приєднання когенераційних установок до електричної і/або теплової мережі не пізніше 15 днів з дня отримання відповідного запиту.	Виглядає доцільним встановлення тотожного зі статтею 30 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» строку видачі ТУ в 10 робочих днів з дня реєстрації відповідної заяви. Встановлення різних строків видачі ТУ приєднання до інженерних мереж для когенераційних і некогенераційних установок є необґрунтованим.
3.2.5.	Пункт 3.3 Правил приєднання когенераційних установок до теплових мереж передбачає надання теплотранспортуючою організацією проекту договору про приєднання протягом п'ятнадцяти робочих днів з дня подання заяви замовника на приєднання та документів, що додаються до неї.	Оскільки ТУ, згідно з Правилами приєднання когенераційних установок до теплових мереж, є невід'ємним додатком до договору про приєднання, що укладається між теплотранспортуючою організацією та замовником, пункт 3.3. Правил суперечить як статті 30 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності», так і статті 12 Закону України «Про комбіноване виробництво теплової та електричної енергії (когенерацію) та використання скидного енергопотенціалу». Під час встановлення відповідного строку слід зважати на вимоги наведених вище законів, доцільним є встановлення строку надання ТУ у десять робочих днів спочатку у статті 12 Закону України «Про комбіноване виробництво теплової та електричної енергії (когенерацію) та використання скидного енергопотенціалу», а потім і у підзаконному акті.
3.2.6.	Відсутність типової форми ТУ на приєднання до теплової мережі для некогенераційних установок і невизначення їх невід'ємною частиною договору про приєднання.	В Правилах приєднання до теплових мереж, які затверджуються НКРЕКП слід встановити типову форму ТУ і визначити їх зміст. Крім того слід врегулювати надання послуги з приєднання на підставі договору, невід'ємною частиною якого мають бути ТУ.
3.2.7.	Встановлення пунктом 2.10 Правил приєднання до теплових мереж та пунктом 2.4 Правил надання і погодження ТУ на підключення до теплових мереж різних вимог щодо змісту ТУ.	Слід затвердити Правила приєднання до теплових мереж у редакції, яка містить вичерпні вимоги щодо змісту ТУ, також слід скасувати Правила надання і погодження ТУ на підключення до теплових мереж

Пункт	Виявлені недоліки законодавства	Пропозиції щодо усунення
3.2.8.	Строк чинності ТУ на приєднання до теплових мереж, встановлений пунктом 2.5 Розділу II Правил надання і погодження ТУ на підключення до теплових мереж та пунктом 10 Правил користування тепловою енергією, не відповідають одне одному і суперечать частині сьомій статті 30 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності», якою встановлено, що ТУ є чинними до завершення будівництва об'єкта.	Вимоги Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» мають більш високу юридичну силу і під час встановлення строків слід керуватись саме нормами закону. В той же час, для забезпечення сталого і передбачуваного правозастосування підзаконні акти мають містити тотожні норми.
3.2.9.	Відсутність затвердженої схеми теплопостачання є формальною підставою для відмови у наданні ТУ на приєднання до теплових мереж, відповідно до Правил надання і погодження ТУ на підключення до теплових мереж.	Змінити редакцію пункту 1.5 Розділу I Правил надання і погодження ТУ на підключення до теплових мереж, передбачивши неможливість відмови теплотранспортуючою організацією замовнику у видачі ТУ, за умови дотримання ним цих Правил та, у разі наявності, чинної схеми теплопостачання населеного пункту. У разі їх скасування із перенесенням частини норм до Правил приєднання до теплових мереж слід відповідну норму викласти таким чином, що унеможливить використання відсутності схеми теплопостачання у якості підстави для відмови у наданні ТУ.
3.2.10.	Необхідність, згідно з Правилами приєднання до теплових мереж, зазначення номеру і дати видачі ТУ на приєднання до теплових мереж, у заяві на приєднання, хоча самими Правилами передбачено подання такої заяви до отримання заявником ТУ	Слід видалити з пункту 2.1. Правил приєднання до теплових мереж вимогу вказувати номер і дату видачі ТУ на приєднання до теплових мереж, оскільки це може бути формальною підставою для відмови. Крім того, слід встановити в Правилах видачу ТУ на підставі цієї заяви без подання окремої додаткової заяви.

Пункт	Виявлені недоліки законодавства	Пропозиції щодо усунення
3.3. СТРОК ВИКОНАННЯ ПРИЄДНАННЯ		
3.3.1.	Пункт 3.1 Правил приєднання до теплових мереж передбачає, що дата підключення не може бути встановлена пізніше, ніж дата виконання замовником своїх зобов'язань за Договором, а пункт 2 Розділу VI Правил підготовки теплових господарств до опалювального періоду, передбачає складання будівельними і ремонтними організаціями разом з теплопостачальними організаціями в термін до 15 березня поточного року графіку приєднання нових споживачів до діючих теплових мереж, а також передбачає, що приєднання має здійснюватись до початку опалювального періоду. Враховуючи зазначене, законодавством не встановлено граничні строки виконання приєднання до теплових мереж, а наведені вище норми вказують досить тривалий термін приєднання, яке в залежності від часу звернення може тривати і понад рік.	В Правилах приєднання до теплових мереж, які уповноважений затверджувати НКРЕКП, має бути визначений обґрунтований граничний строк виконання підключення (як завершального етапу приєднання до теплових мереж) з моменту подання відповідної заяви. Як варіант пропонується розглянути строк до початку наступного опалювального періоду. Слід також передбачити складання графіку приєднання нових споживачів не до 15 березня поточного року, а протягом усього року виходячи з визначеного договором на приєднання строку виконання робіт, що дозволить дотримуватись запропонованого граничного терміну виконання підключення. Слід зазначити, що відсутність граничних термінів пов'язане з виконанням замовником всіх будівельно-монтажних робіт під час приєднання. На наш погляд, виконання робіт з облаштування теплових мереж зовнішнього теплопостачання до точки розмежування балансової належності має покладатись на теплопостачальну організацію. Це також значно зменшить обсяг вимог ТУ, позбавить замовників необхідності погодження проектної документації внутрішнього теплопостачання, яке має застосовуватись лише щодо проекту внутрішнього теплопостачання з організацією вузла обліку та кошторису витрат на організацію вузла обліку. Крім того, це дозволить встановити для теплопостачальних організацій граничні строки виконання підключення. В цьому випадку строк виконання підключення має бути визначений у договорі на приєднання і не може перевищувати 10 робочих днів від розрахованого, відповідно до державних будівельних норм, сумарного строку підготовки проектної документації та виконання робіт з будівництва мереж зовнішнього теплопостачання, або від дня завершення опалювального періоду, у випадку припадання розрахункового строку на опалювальний період.

Пункт	Виявлені недоліки законодавства	Пропозиції щодо усунення
3.3.2.	Згідно з власним Положенням, Держенергонагляд надає, за письмовим зверненням замовника, висновок щодо обґрунтованості ТУ на приєднання до теплових мереж. Пунктом 4 Положення про державний енергетичний нагляд за режимами споживання електричної і теплової енергії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 07.08.1996 № 929 на Держенергонагляд було покладено здійснення нагляду за відповідністю виданих ТУ на приєднання електричних, теплових установок та мереж до мереж енергопостачальних (електропередавальних) організацій — вимогам нормативних документів та погодженням проектів енергопостачання споживачів енергії. Слід зауважити, що не зважаючи на те, що згідно з постановою Кабінету Міністрів України №1001 від 04.12.2019, відповідне Положення втратило чинність, пункт 22 Правил користування тепловою енергією містить посилання в контексті здійснення державного нагляду за системами теплопостачання і теплоспоживання саме на згадане нечинне Положення.	Внести зміни до пункту 8-1 Положення про Державну інспекцію енергетичного нагляду України, передбачивши моніторинг та здійснення контролю за розглядом спірних питань щодо приєднання до теплових мереж за принципом «єдиного вікна». Внести зміни до пункту 22 Правил користування тепловою енергією прямо вказавши повноваження Держенергонагляду надання за письмовим зверненням замовника висновку щодо обґрунтованості ТУ на приєднання до теплових мереж, а також згадане вище здійснення моніторингу та контролю за розглядом спірних питань щодо приєднання до теплових мереж за принципом «єдиного вікна».

Пункт	Виявлені недоліки законодавства	Пропозиції щодо усунення
3.4. ПОРУШЕННЯ ПІД ЧАС ПРИЄДНАНЬ		
3.4.1.	Обласні та Київська міська державна адміністрація не можуть здійснювати планові та позапланові перевірки стосовно порушення законодавства з питань доступу до теплових мереж та ліцензійних умов, хоча і видають ліцензії на виробництво, транспортування та постачання теплової енергії. Закони України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» та «Про ліцензування видів господарської діяльності» не поширюються на відносини, що виникають під час державного нагляду (контролю) за дотриманням суб'єктами господарювання, що провадять діяльність у сферах енергетики та комунальних послуг, законодавства у сферах енергетики та комунальних послуг. Статтю 6 Закону України «Про державне регулювання у сфері комунальних послуг», саме до повноважень НКРЕКП віднесено розроблення і затвердження ліцензійних умов і порядку контролю за їх дотриманням. Затверджений НКРЕКП Порядок контролю за дотриманням ліцензіатами, що провадять діяльність у сферах енергетики та комунальних послуг, законодавства у відповідних сферах та ліцензійних умов, в свою чергу не розповсюджується на обласні та Київську міську державну адміністрацію. Таким чином, відсутній нормативно-правовий акт, керуючись яким відповідні органи ліцензування могли би здійснювати заходи контролю, в тому числі, у разі вчинення ліцензіатами правопорушень з питань доступу заявників до теплових мереж.	Внести зміни до затвердженого НКРЕКП Порядку контролю за дотриманням ліцензіатами, що провадять діяльність у сферах енергетики та комунальних послуг, законодавства у відповідних сферах та ліцензійних умов, з поширенням дії цього Порядку на здійснення заходів контролю Радою міністрів Автономної Республіки Крим, обласними, Київською та Севастопольською міськими державними адміністраціями. В іншому випадку НКРЕКП може затвердити окремий Порядок контролю для згаданих місцевих органів виконавчої влади.

4. ПРИЄДНАННЯ ДО МЕРЕЖ ЦЕНТРАЛІЗОВАНОГО ВОДОПОСТАЧАННЯ ТА ВОДОВІДВЕДЕННЯ

4.1. ВИЗНАЧЕННЯ ПРОЦЕДУРИ ПРИЄДНАННЯ

4.1.1.	Неузгодженість термінології, зокрема, вживання у тотожному значенні термінів «приєднання» та «підключення» в Законі України «Про питну воду, питне водопостачання та водовідведення» та у підзаконних актах. В той же час, в нормативних актах органів місцевого самоврядування значення цих термінів розділяються, вони застосовуються окремо у різних значеннях.	Більш обґрунтованим виглядає застосований у нормативних актах органів місцевого самоврядування підхід, згідно з яким підключення — складова частина приєднання, при якій здійснюється безпосереднє з'єднання мереж замовника з мережами централізованого водопостачання та/або водовідведення. Для належного послідовного унормування і забезпечення єдиного правозастосування виглядає доцільним внесення змін до статей 21 та 22 Закону України «Про питну воду, питне водопостачання та водовідведення», під час прийняття Закону України «Про водовідведення стічних вод населених пунктів» із забезпеченням узгодження термінології. Даний підхід також має бути відображений у нових редакціях Правил користування системами централізованого комунального водопостачання та водовідведення в населених пунктах України та Правил технічної експлуатації систем водопостачання та каналізації населених пунктів, які розробив у 2018 році і планує затвердити Мінрегіон. Крім того, відповідні зміни слід внести і до Правил надання послуг з централізованого водопостачання та централізованого водовідведення, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 05.07.2019 № 690.
4.1.2.	Покладення на НКРЕКП статтю 6 Закону України «Про державне регулювання у сфері комунальних послуг» розробки та затвердження правил приєднання до водопровідних мереж, без надання повноважень щодо врегулювання приєднання до мереж водовідведення.	Доцільним виглядає внесення змін до Закону України «Про державне регулювання у сфері комунальних послуг», якими передбачити затвердження НКРЕКП правил приєднання до мереж централізованого водопостачання та/або водовідведення.

Пункт	Виявлені недоліки законодавства	Пропозиції щодо усунення
4.1.3.	Статтею 12 Закону України «Про питну воду, питне водопостачання та водовідведення» до повноважень Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської і Севастопольської міських державних адміністрацій у сфері питної води, питного водопостачання та водовідведення віднесено забезпечення виконання правил і норм користування системами питного водопостачання та централізованого водовідведення. Однак Законом України «Про питну воду, питне водопостачання та водовідведення» не визначено орган, який затверджує правила і норми користування системами питного водопостачання та централізованого водовідведення, виконання яких мають забезпечувати згадані місцеві органи виконавчої влади.	Правила користування системами централізованого комунального водопостачання та водовідведення в населених пунктах України, затверджені наказом Мінжитлокомунгоспу від 27.06.2008 №190. Зважаючи на наведене, у статті 11 Закону України «Про питну воду, питне водопостачання та водовідведення» доцільно передбачити повноваження центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері житлово-комунального господарства щодо їх затвердження, а статтю 12 змінити редакційно, поклавши на Раду міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київську і Севастопольську міські державних адміністрацій забезпечення виконання правил користування системами централізованого комунального водопостачання та водовідведення в населених пунктах України.
4.1.4.	Врегулювання приєднання об'єктів до систем централізованого питного водопостачання та водовідведення здійснюється Розділом IV Правил користування системами централізованого комунального водопостачання та водовідведення в населених пунктах України, затверджених наказом Мінжитлокомунгоспу від 27.06.2008 №190, в той час як статтею 6 Закону України «Про державне регулювання у сфері комунальних послуг», розробку та затвердження правил приєднання до водопровідних мереж віднесено до повноважень НКРЕКП.	Внесення змін до Закону України «Про державне регулювання у сфері комунальних послуг», якими передбачити затвердження НКРЕКП правил приєднання до мереж централізованого водопостачання та/або водовідведення, тобто розширити повноваження Регулятора і на затвердження правил приєднання до мереж водовідведення. В свою чергу, в Правилах користування системами централізованого комунального водопостачання та водовідведення в населених пунктах України, доцільно залишити лише бланкетні норми з посиланням на Правила приєднання до мереж централізованого водопостачання та/або водовідведення, затверджені НКРЕКП.
4.1.5.	Врегулювання приєднання до систем централізованого питного водопостачання та водовідведення окремими нормами Правил надання послуг з централізованого водопостачання та централізованого водовідведення та Правил технічної експлуатації систем водопостачання та водовідведення населених пунктів України.	Залишення в цих Правилах користування системами централізованого комунального водопостачання та водовідведення в населених пунктах України лише бланкетної норми з посиланням на Правила приєднання до мереж централізованого водопостачання та/або водовідведення, затверджені НКРЕКП.

Пункт	Виявлені недоліки законодавства	Пропозиції щодо усунення
4.1.6.	Встановлення органами місцевого самоврядування у власних нормативних актах порядку приєднання до систем централізованого водопостачання та водовідведення в межах відповідної адміністративно-територіальної одиниці.	Одночасно з передбаченням в Законі України «Про державне регулювання у сфері комунальних послуг» затвердження НКРЕКП правил приєднання до мереж централізованого водопостачання та/або водовідведення передбачити, що до приведення законодавства України у відповідність із цим Законом інші законодавчі та підзаконні нормативно-правові акти застосовуються у частині, що не суперечить цьому Закону.
4.1.7.	Встановлення підприємствами водопровідно-каналізаційного господарства власних порядків приєднання до своїх систем водопостачання та водовідведення, як із затвердженням наказами підприємством, так і неформалізовано.	Прийняття НКРЕКП правил приєднання до мереж централізованого водопостачання та/або водовідведення.
4.1.8.	Врегулювання органами місцевого самоврядування питань приєднання до систем централізованого водопостачання та водовідведення у місцевих правилах приймання стічних вод.	Такий підхід суперечить чинній редакції статті 13 ¹ Закону України «Про питну воду, питне водопостачання та водовідведення», якою визначено зміст місцевих правил. Для забезпечення належного правозастосування органами місцевого самоврядування у зазначеній статті також доцільно вказати, що приєднання до системи водовідведення здійснюється відповідно до правил, затверджених НКРЕКП, а в прикінцевих положеннях, що до приведення законодавства України у відповідність із цим Законом інші законодавчі та підзаконні нормативно-правові акти застосовуються у частині, що не суперечить цьому Закону.
4.1.9.	Встановлення в місцевих правилах приймання стічних вод «вимог до скиду» як дозвільного документу, що отримується замовниками щорічно з вимаганням і розглядом виробниками обширного переліку документів.	Належне врегулювання цього питання має бути забезпечено в Правилах приймання стічних вод до систем централізованого водовідведення, затверджених наказом Мінрегіону 01.12.2017 № 316. Так, наразі Правила передбачають, що вимоги до скиду стічних вод - вимоги щодо режиму, кількісного та якісного складу стічних вод, які споживач скидає до системи централізованого водовідведення населеного пункту, склад і зміст, порядок надання яких визначено цими Правилами та місцевими правилами приймання стічних вод до систем централізованого водовідведення населеного пункту. Враховуючи відверто невдале делегування органам місцевого самоврядування визначення вимог щодо режиму, кількісного та якісного складу стічних вод, складу і змісту, порядку надання «вимог до скиду» відповідні норми мають бути встановлені Мінрегіоном безпосередньо в Правилах приймання стічних вод до систем централізованого водовідведення без віднесення цих питань до дискреційних повноважень органів місцевого самоврядування.
4.1.10.	Встановлення в місцевих правилах приймання стічних вод щорічного переукладання договору на послуги з питного водопостачання та/або водовідведення з поданням замовником обширного переліку документів.	Врегулювання питання укладання та пролонгування договорів на послуги з питного водопостачання та/або водовідведення в Правилах приєднання до мереж централізованого водопостачання та/або водовідведення, які затверджуються НКРЕКП.

Пункт	Виявлені недоліки законодавства	Пропозиції щодо усунення
4.1.11.	Неузгодженість Правил користування системами централізованого комунального водопостачання та водовідведення в населених пунктах України та Правил технічної експлуатації систем водопостачання та водовідведення населених пунктів України, а також фрагментарне врегулювання ними приєднання до відповідних мереж. Крім того, ці нормативні акти безальтернативно покладають на замовника виконання врізки, будівництва та проектування зовнішніх мереж водопостачання та водовідведення мереж водопостачання і водовідведення об'єкта будівництва.	Залишення в Правилах лише бланкетних норм з регулювання питань приєднання, з посиланням на Правила приєднання до мереж централізованого водопостачання та/або водовідведення, які затверджуються НКРЕКП. Встановлення в Правилах приєднання до мереж централізованого водопостачання та/або водовідведення послідовних етапів приєднання до відповідних мереж. Із внесенням змін до Закону України «Про питну воду, питне водопостачання та водовідведення» (на водопровідно-каналізаційне підприємство) доцільно покласти підготовку та затвердження проектної документації зовнішніх мереж водопостачання і водовідведення та їх будівництва, а також в повному обсязі виконання підключення (врізки). Таким чином буде вирішено питання погодження проектної документації, яке буде стосуватись виключно облаштування приладів обліку на внутрішніх мережах водопостачання та водовідведення. Буде також вирішено питання технічного нагляду під час будівництва, оскільки виробник буде сам здійснювати будівництво, відповідно до норм і правил, які діють у цій сфері.
4.1.12.	Передбачення Правилами технічної експлуатації систем водопостачання та водовідведення населених пунктів України здійснення виробником технічного нагляду над будівництвом водопровідних та каналізаційних мереж. Дана норма суперечить статті 11 Закону України «Про архітектурну діяльність» та Порядку здійснення технічного нагляду під час будівництва об'єкта архітектури, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 11.07.2007 №903, щодо забезпечення технічного нагляду замовником та його здійснення особами, які мають кваліфікаційний сертифікат.	Видалення з Правил технічної експлуатації систем водопостачання та водовідведення населених пунктів України здійснення виробником технічного нагляду. Встановлення НКРЕКП в Правилах приєднання до мереж централізованого водопостачання та/або водовідведення укладання договору з приєднання, визначення переліку робіт, які входять до послуги з приєднання і мають бути виконані виробником.
4.1.13.	Різне визначення етапів приєднання та їх послідовності в правилах приєднання до мереж різних органів місцевого самоврядування.	Встановлення НКРЕКП в Правилах приєднання до мереж централізованого водопостачання та/або водовідведення послідовності надання послуги з приєднання.

Пункт	Виявлені недоліки законодавства	Пропозиції щодо усунення
4.2. СТРОК ВИКОНАННЯ ПРИЄДНАННЯ		
4.2.1.	Відсутність у Правилах користування системами централізованого комунального водопостачання та водовідведення в населених пунктах України та Правилах технічної експлуатації систем водопостачання та водовідведення населених пунктів України вимог стосовно строків погодження проектної документації (робочого проекту) та виконання врізки з моменту відповідного звернення замовника. Неврегулювання строків укладання договору про надання послуг з централізованого водопостачання та водовідведення.	Встановлення НКРЕКП відповідних строків у Правилах приєднання до мереж централізованого водопостачання та/або водовідведення. Слід зазначити, що із покладанням на водопровідно-каналізаційне підприємство виконання заходів з приєднання стає необхідним встановлення граничного строку їх виконання, який має фіксуватись у договорі приєднання і не може перевищувати 10 робочих днів від розрахованого, відповідно до державних будівельних норм, сумарного строку підготовки проектної документації та виконання робіт з будівництва зовнішніх мереж водопостачання і водовідведення.
4.2.2.	Встановлення органами місцевого самоврядування у власних нормативно-правових актах різних строків надання ТУ, погодження проектної документації, виконання врізки укладання договору про надання послуг з централізованого водопостачання та водовідведення.	Встановлення НКРЕКП відповідних строків у Правилах приєднання до мереж централізованого водопостачання та/або водовідведення із вказування необхідності дотримання встановлених НКРЕКП строків, у разі затвердження органами місцевого самоврядування нормативних актів, що врегульовують приєднання до цих мереж на місцевому рівні.
4.3. ЕЛЕКТРОННИЙ КАБІНЕТ ЗАМОВНИКА		
4.3.1.	Встановлення вимог щодо неодноразових звернень замовників до виробників для отримання ТУ, для погодження проекту водопроводу та/або каналізації, для виконання приєднання (врізки), а також для укладання договору надання послуг.	Необхідна оптимізація звернень замовників у Правилах приєднання до мереж централізованого водопостачання та/або водовідведення, які будуть затверджені НКРЕКП, а також запровадження функціонування електронного кабінету замовника із встановленням відповідного обов'язку у статті 23 Закону України «Про питну воду, питне водопостачання та водовідведення», а також розкриття його функціональних можливостей у вищезгаданих Правилах, зокрема, забезпечення можливості подавати заяву на приєднання, отримувати ТУ та проект договору, оплачувати послугу з приєднання, подавати на погодження проектну документацію (за умов розроблення проектної документації зовнішніх мереж водопровідно-каналізаційним підприємством пропонується здійснювати таке погодження у разі облаштування вузла обліку на внутрішніх мережах) та отримувати таке погодження тощо.

Пункт	Виявлені недоліки законодавства	Пропозиції щодо усунення
4.3.2.	Різні вимоги місцевих правил приєднання до переліку документів, що подаються до заяви на підключення (врізки) та додатків до неї.	Встановлення у Правилах приєднання до мереж централізованого водопостачання та/або водовідведення уніфікованих вимог до заяв на підключення (врізки), включаючи перелік додатків до неї, які подаються замовниками на відповідному етапі послуги з приєднання. Крім того, електронний кабінет замовника має передбачати автоматичне заповнення заяв встановленої форми. Як було вказано вище, з моменту набрання чинності законом про внесення змін до Закону України Закону України «Про питну воду, питне водопостачання та водовідведення» щодо регулювання приєднання до системи водовідведення відповідно до правил, затверджених НКРЕКП, всі підзаконні нормативно-правові акти, в тому числі і місцеві, будуть застосовуються у частині, що не суперечить цьому Закону.

4.4. ВИЗНАЧЕННЯ ПЛАТИ ЗА ПРИЄДНАННЯ

4.4.1.	Відсутність встановленого НКРЕКП порядку формування оплати за підключення до мереж централізованого водопостачання та/або водовідведення та здійснення контролю за його дотриманням, як це передбачено статтею 6 Закону України «Про державне регулювання у сфері комунальних послуг»	Порядок формування оплати за приєднання (в тому числі і підключення) до мереж централізованого водопостачання та/або водовідведення та здійснення контролю за його дотриманням доцільно відобразити у Правилах приєднання до мереж централізованого водопостачання та/або водовідведення. Це має бути здійснено після внесення змін до Закону України «Про державне регулювання у сфері комунальних послуг» щодо поширення на НКРЕКП обов'язку затвердити правила приєднання до мереж централізованого водовідведення (а не лише водопостачання), а також порядку формування плати за приєднання (а не лише підключення).
4.4.2.	Встановлення у Правилах технічної експлуатації систем водопостачання та водовідведення населених пунктів укладення оплатного договору технічного нагляду.	Відповідні вимоги підлягають видаленню у зв'язку із їх невідповідністю Закону України «Про архітектурну діяльність» і неможливістю покладання технічного нагляду на виробника. Перелік робіт, які здійснює виконавець під час надання послуги з приєднання, їх оплатність, порядок формування плати за такі роботи доцільно встановити НКРЕКП у Правилах приєднання до мереж централізованого водопостачання та/або водовідведення.
4.4.3.	Встановлення виробниками необґрунтовано різних розмірів оплати за виконання тих самих робіт під час надання послуги з приєднання, зокрема, надання ТУ, погодження проектної документації та виконання врізки.	Статтею 6 Закону України «Про державне регулювання у сфері комунальних послуг» вже покладено на НКРЕКП обов'язок встановити порядок формування оплати за підключення до мереж централізованого водопостачання та/або водовідведення та здійснення контролю за його дотриманням. Як вже було зазначено, цей порядок НКРЕКП доцільно встановити у Правилах приєднання до мереж централізованого водопостачання та/або водовідведення.

Пункт	Виявлені недоліки законодавства	Пропозиції щодо усунення
4.5. ТЕХНІЧНІ УМОВИ НА ПРИЄДНАННЯ		
4.5.1.	Різні вимоги до переліку документів, які мають подаватись замовниками для отримання ТУ на приєднання, встановлені у Правилах користування системами централізованого комунального водопостачання та водовідведення в населених пунктах України, Правилами технічної експлуатації систем водопостачання та водовідведення населених пунктів України та численними нормативними актами органів місцевого самоврядування.	Заміна Мінрегіоном суперечливих норм зазначених Правил на бланкетні норми з посиланням на Правила приєднання до мереж централізованого водопостачання та/або водовідведення, які затверджуються НКРЕКП.
4.5.2.	Створення місцевими нормативно-правовими актами передумов для порушення виробниками вимог статті 30 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності», стосовно надання ТУ протягом десяти робочих днів з дня реєстрації відповідної заяви.	Врахування НКРЕКП згаданої вимоги статті 30 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» під час затвердження Правил приєднання до мереж централізованого водопостачання та/або водовідведення.
4.6. ПОРУШЕННЯ ПІД ЧАС ПРИЄДНАНЬ		
4.6.1.	У додатку 20 Порядку контролю за дотриманням ліцензіатами, що провадять діяльність у сферах енергетики та комунальних послуг, законодавства у відповідних сферах та ліцензійних умов, встановлений Перелік питань для перевірки дотримання вимог законодавства та ліцензійних умов провадження господарської діяльності з централізованого водопостачання та водовідведення. Пунктом 2.14 згаданого Переліку передбачено перевірку наявності фактів необґрунтованої відмови ліцензіатом споживачу у приєднанні до своєї системи централізованого водопостачання та/або водовідведення, в той час як заявник стане споживачем лише після укладення з ним договору на послуги питного водопостачання та водовідведення.	Пропонується замінити у пункті 2.14 Переліку питань для перевірки дотримання вимог законодавства та ліцензійних умов провадження господарської діяльності з централізованого водопостачання та водовідведення та у підпункті 20 пункту 2.2. глави 2 Ліцензійних умов слова «споживачу послуг з» словами «заявнику послуги приєднання до мереж» у відповідному відмінку.

